

Infokom

GLASNIK VANJSKOTRGOVINSKE/SPOLJNOTRGOVINSKE KOMORE BOSNE I HERCEGOVINE

WWW.KOMORABIH.BA

BROJ 85 • GODINA XV • DECEMBAR/PROSINAC 2022.

BESPLATAN PRIMJERAK

Zelena tranzicija Europske unije i mjesto Bosne i Hercegovine u promjenama

MEĐUNARODNA SARADNJA • VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA • AKTIVNOSTI KOMORE
KIF ZB • ANALIZA • TRANSPORT • SAJMOVI • EEN MREŽA • PREDSTAVLJAMO

Izdavač:

VANJSKOTRGOVINSKA /
SPOLJNOTRGOVINSKA
KOMORA BOSNE I
HERCEGOVINE

Adresa:

Branislava Đurđeva 10
71000 Sarajevo

Uređivački kolegij:

Zdravko Marinković, predsjednik
Nihad Bajramović
Mirko Bošković
Momčilo Komljenović
Enes Ališković
Ognjenka Lalović
Boris Marković
Aida Kapičija

Kontakt:

Aida Kapičija
Tel: +387 33 566-272
Fax: +387 33 214-292
E- mail:
aida.kapicija@komorabih.ba
<http://www.komorabih.ba>

Dizajn i priprema:

Engin Mešanović

BESPLATAN PRIMJERAK

Sadržaj

- 4** KOMORSKI INVESTICIONI FORUM
ZB6 KIF Program regionalnog razvoja dobavljača
- 6** KIF ZB PROMO
- 8** Zelena tranzicija Europske unije i mjesto Bosne i Hercegovine u promjenama
- 11** Platforma VTK/STK BiH za besplatnu online edukaciju
- 12** SAJMOVI
Bosanskohercegovački privrednici prvi put predstavljeni na sajmu SIAL 2022 u Parizu
- 14** Metalska industrija Bosne i Hercegovine na Međunarodnom sajmu ELMIA Subcontractor
- 15** PRESS KLIPING
- 16** EU4AGRI
Javni pozivi
- 18** Aktivnosti i rezultati Konzorcija Evropske preduzetničke mreže FBiH za izvještajni period 2020/2021. godine
- 20** Arbitražni sud pri Vanjskotrgovinskoj komori Bosne i Hercegovine
- 22** Digitalizacija ATA karneta
- 24** TRANSPORT
Redefiniranje graničnih prijelaza sa Republikom Hrvatskom i nužnost unapređenja izvozno-uvoznih postupaka
- 28** ANALIZA
Spoljnotrgovinska razmjena BiH sa svijetom
- 40** EBRD I EU finansiraju digitalizaciju malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini
- 44** KONFERENCIJA
„POUZDANOST 2022“
Bonitetni poslovni partneri su garancija pozitivne poslovne klime
- 46** DOGAĐAJ
100 najvećih u BiH i regionu
- 49** PREDSTAVLJAMO
Lanaco sa YoUCC softverom pomjera standarde carina u Evropi
- 50** TRANSPORT
Očekuju nas velike promjene u svijetu tahografa!
- 52** Dovršetak zakonodavnog okvira EU-a kojim se reguliraju emisije CO2 u cestovnom prometu
- 53** EP usvojio izmjene o AFIR-u
- 54** EDUKACIJA
Uticaj privatne marke maloprodajnih lanaca
- 56** KAIZEN - Lean Management
- 58** AGENCIJA ZA NADZOR NAD TRŽIŠTEM BIH
Visokovidljiva odjeća - reflektujući prsluci

Uvodnik

Dragi čitaoci,

na kraju 2022. možemo reći da je ovo bila zaista izazovna godina za poslovnu zajednicu. Krajem februara desila se ukrajinsko-ruska kriza koja je dovela do problema u poremećaju snabdijevanja, prvenstveno energentima i repromaterijalima, da bi zatim došlo do inflacije koja se prelila i na Bosnu i Hercegovinu, neizostavno, kao na dio tržišta, prije svega Evropske unije s kojom imamo najbolju saradnju. Ipak, ako posmatramo spoljnotrgovinsku razmjenu, možemo ocijeniti da smo ostali na nivou bilansa iz prethodne godine.

Iako je naredna poslovna godina veoma neizvjesna, s obzirom na globalnu krizu i inflaciju, Komora je pripremila vrlo ambiciozan Program rada za 2023. godinu. Prilikom izrade Programa rada vodili smo se ukupnim ekonomskim kretanjima u svijetu i namjerom da doprinesemo boljem pozicioniranju privrede BiH na svjetskom tržištu. Takođe, Komora je kao strateški dokument usvojila Smjernice kojima je utvrdila aktivnosti kojima će se intenzivno baviti u okviru svojih redovnih poslova, s namjerom da bh. poslovnoj zajednici obezbijedi blagovremene informacije i pruži kvalitetnu uslugu, a s ciljem povećanja izvoza i smanjenja izvozno-uvoznog deficita. U skladu s ovim dokumentom, u fokusu rada Komore će biti aktivnosti u vezi sa unapređenjem zakonske regulative u oblasti spoljnotrgovinskog poslovanja, digitalizacije, cirkularne ekonomije i zelenih lanaca vrijednosti te unapređenjem internacionalizacije i projektne aktivnosti.

Sprovedenjem planiranih aktivnosti Komora će nastojati da obezbijedi povoljniji ambijent za privređivanje, doprinese povećanju konkurentnosti bh. privrede i njenom značajnijem predstavljanju u svijetu.

Postavili smo sebi mnoge ciljeve i s velikim entuzijazmom ulazimo u narednu godinu, vjerujući da ćemo ih i ostvariti.

U ime rukovodstva i zaposlenika Spoljnotrgovinske komore BiH, želim vam sretnu i uspješnu 2023. godinu, uz najljepše želje i puno poslovnog uspjeha!

Predsjednik STKBiH
Zdravko Marinković

ZB6 KIF Program regionalnog razvoja dobavljača

Komorski investicioni forum zapadnog Balkana (ZB6 KIF), koji je fokusiran na podršku uspostavljanju zajedničkog regionalnog tržišta na zapadnom Balkanu, razvija Program razvoja dobavljača ZB6 KIF kako bi osigurao učešće malih i srednjih preduzeća u regionalnim i multinacionalnim lancima nabavke i uspostavljanju novih regionalnih partnerstava između kompanija ZB6 KIF.

Aktivnosti uključuju: mapiranje dobavljača iz regiona ZB6 u odabranim industrijama, razvoj baza podataka sa ciljem pružanja potrebnih informacija malim i srednjim preduzećima olakšavajući njihov pristup tržištima, pružanje tehničke pomoći malim i srednjim preduzećima olakšavajući im pristup finansijama i integraciju u globalne lance nabavke, organizaciju umrežavanja malih i srednjih preduzeća iz regiona kroz zajedničko učešće na sajmovima i poslovnim događajima te investicione konferencije i događaje koji imaju za cilj povećanje kapaciteta regionalnih malih i srednjih preduzeća, a sve to s ciljem podrške integraciji MSP ZB6 u regionalne i globalne lance nabavke.

U okviru navedenog programa do sada su za 2600 MSP-a ZB6 KIF realizovane aktivnosti promocije trgovine, a njih 950 je dobilo individualnu, prilagođenu podršku za traženje poslovnih prilika i mogućnosti finansiranja preko granica.

Implementacija Programa podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

❖ Mapiranje dobavljača u regionu zapadnog Balkana

U 2021. godini više od 2100 kompanija zapadnog Balkana (investitora i potencijalnih dobavljača) mapirano je i uključeno u Market Access Database (<https://www.market-access.wb6cif.eu/>) kako bi se potaklo stvaranje nove regionalne ponude i uključilo

ih se u aktivnosti u vezi sa Regionalnim programom razvoja dobavljača. Baza sadrži relevantne podatke o potencijalnim dobavljačima iz četiri sektora:

- laka proizvodnja (uključujući električne i elektronske sisteme kao i njihove elemente)
- ukupno 1140 preduzeća
- automobilsku industriju (uključujući uređaje i komponente za automobilsku industriju)
- guma, mašine/oprema – ukupno 264 preduzeća
- agroindustrija – ukupno 700 kompanija
- cirkularna ekonomija

Dotadno, mapirano je 38 klastera u istim sektorima.

Prikupljeni podaci o kompanijama ZB6 obuhvataju: osnovne podatke kompanije, podatke o proizvodnim kapacitetima (ključni proizvodi, ključne primijenjene tehnologije, primijenjeni certifikati, pozicija u lancu nabavke, zemlje u koje izvoze itd.), finansijske podatke, proizvodne kapacitete (za svaku HS šifru), informacije o pojedinim proizvodima itd. Korišćenje baze podataka je besplatno za sve registrovane korisnike/kompanije, a broj korisnika, proizvoda i usluga se ažurira svakodnevno.

❖ Market Access Database

Svi podaci prikupljeni u okviru aktivnosti „Mapiranje dobavljača iz ZB6“ uključeni su u bazu podataka Market Access <https://www.market-access.wb6cif.eu/>. Platforma predstavlja virtuelno tržište na kojem registrovane kompanije mogu da identifikuju proizvode, usluge ili partnere koje traže, a što olakšava nabavku regionalnih dobara i usluga. To je takođe jedinstvena lokacija za održavanje preliminarne poslovnih razgovora. Sastoji se od sljedećih modula:

- *Supply Chain Module* – Modul lanca snabdijevanja ima za cilj da poveže kompa-

nije ZB6 koje su zainteresovane za učešće u globalnim i regionalnim lancima snabdijevanja sa multinacionalnim korporacijama (MNC) koje traže nove dobavljače iz regiona zapadnog Balkana. Ovaj online modul pruža međusobnu podršku omogućavajući interakciju lanca nabavke kompanija ZB6 sa potencijalnim multinacionalnim korporacijama i drugim strateškim partnerima, omogućavajući im da prikažu svoje proizvode i/ili usluge

- *Business to Business (B2B)* – B2B modul se koristi kao mjesto gdje ZB6 kompanije mogu pronaći potencijalne partnere, promovirati svoju robu i/ili usluge i pronaći odgovarajuće partnere iz regiona

- *Event management* – Modul za upravljanje događajima pruža mogućnost kompanijama da učestvuju na relevantnim događajima koje organizuju privredne komore ZB6 i da se pripreme za aktivno učešće, sticanje znanja itd. U okviru ovog modula kompanije imaju priliku da organizuju sastanke sa potencijalnim partnerima i uspostave saradnju

- *Supply and demand* – Modul ponude i potražnje omogućava kompanijama da promišlu i ponude svoje proizvode i/ili usluge i pronađu distributere u zemljama zapadnog Balkana. U skladu sa svojim potrebama, kompanije imaju mogućnost da pronađu partnera dobavljača i nabave potrebne proizvode i/ili usluge od partnera iz regiona zapadnog Balkana

❖ Market Intelligence Database

Baza podataka (<http://market-info.wb6cif.eu/>) sažima skup relevantnih informacija u vezi sa tržištem, privredom zemlje ili nekoliko zemalja, njihovim kompanijama, informacijama o trendovima, konkurenciji, praćenju klijenata/kupaca (postojeći, ciljani, bivši), podacima koji se prikupljaju

i analiziraju posebno, a sve u cilju tačnog i pouzdanog donošenja odluka i određivanja strategija u oblastima koje se tiču prilika, ulaska i razvoja na željenom tržištu. Osnovni cilj baze je pomoći kompanijama da sprovedu istraživanje tržišta prilikom procjene izvodljivosti ulaska na nova ili proširenja postojećih tržišta. Struktura i sadržaj izvještaja o proizvodima/tržištima uključuje podatke kao što su trendovi proizvodnje i uvoza, potražnje i potrošnje, tržišnih standarda, tipičnih kanala distribucije, cijena, izvora poslovnih informacija, ključnih događaja itd.

Baza integriše podatke iz eksternih i internih izvora kako bi se omogućilo pretraživanje i funkcije generisanja izvještaja po zemlji, proizvodu/usluzi, godinama i drugim pokazateljima. Podaci se poluautomatski ažuriraju na mjesečnoj, tromjesečnoj, polugodišnjoj ili godišnjoj osnovi, u zavisnosti od dinamike ažuriranja koju praktikuje izvorna organizacija/institucija.

Podaci su predstavljeni u tabelama, grafikonima i mapama i omogućavaju upite o izvozu ili uvozu po proizvodu/usluzi ili grupi proizvoda (2 cifre, 4 cifre, 6 cifara, 8 cifara) i po zemlji ili grupi zemalja. Market Intelligence Database omogućava kompanijama da:

- analiziraju trenutni izvozni učinak: ispituju učinak i dinamiku izvoznih tržišta neke zemlje za bilo koji proizvod/uslugu; utvrde broj i veličinu izvoznih tržišta i koncentraciju izvoza; istaknu zemlje u kojima se povećao tržišni udio; identifikuju obećavajuća izvozna tržišta (pogledaju glavne svjetske zemlje uvoznice za određeni proizvod, s indikatorima koji ilustruju koncentraciju i stopu rasta uvoza na svakom tržištu)
- procijene nivo konkurencije na globalnom tržištu: konkurentske zemlje koje izvoze isti proizvod, rangiraju ih po vrijednosti izvoza te dostupnosti dodatnih pokazatelja o količinama, rastu i tržišnom udjelu
- procijene nivo konkurencije na određenom izvoznom tržištu: pogledaju konkurente zemlje na bilo kojem ciljnom tržištu, s informacijama o izvoznim performansama svakog konkurenta, broju zemalja dobavljača i njihovom učinku na tržištu
- identifikuju nova tržišta snabdijevanja: zemlje koje izvoze proizvod kako u svijet tako i na određeno tržište, što omogućava direktna poređenja trenutnih i potencijalnih domaćih dobavljača
- pregledaju mogućnosti za diversifikaciju na određenom tržištu upoređivanjem potražnje sa skupom sličnih ili srodnih proizvoda/usluga na tržištu koje se razmatra
- procijene učinak nacionalne trgovine: naprave cjelokupnu procjenu učinka nacio-

nalne trgovine i identifikuju sektore i proizvode/usluge u smislu njihovog potencijala za ulaganja i promociju trgovine – identifikuju postojeću i potencijalnu bilateralnu trgovinu sa bilo kojom partnerskom zemljom ili regionom: mogućnosti bilateralne trgovine mogu se identifikovati upoređivanjem stvarne bilateralne trgovine, potražnje zemalja partnera za određenim proizvodom/uslugom u smislu uvoza i globalnog izvoznog kapaciteta zemlje

❖ **Tehnička pomoć za mala i srednja preduzeća ZB za obezbjeđivanje pristupa finansijama**

ZB6 KIF je 2022. godine objavio otvoreni poziv za mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) za učešće u projektu pružanja tehničke pomoći za olakšavanje pristupa EU i nacionalnim programima finansiranja – podrška u obezbjeđivanju pristupa finansijama pruža se za 60 MMSP-a iz regiona zapadnog Balkana (po 10 za svaku od privreda ZB).

Prijava je obavljena online, putem aplikacione platforme koja je posebno osmišljena za implementaciju navedene aktivnosti i odabir potencijalnih učesnika u programu. Platforma je služila kao ključna kontakt tačka, help desk i centar znanja za potencijalne učesnike. Korišćena je za procjenu spremnosti MMSP-a za učešće u ovom programu te za obuku o svim aspektima učešća. Po završetku obuke izvršena je evaluacija i procjena kompanija koje ispunjavaju postavljene kriterijume i na osnovu rezultata 60 MMSP iz regiona zapadnog Balkana uključeno je u dalji proces rada, uz obezbijeđen individualni pristup svakoj kompaniji.

U okviru otvorenog poziva koji je ZB6 KIF objavio, a upućenog MMSP-ima za učešće u projektu pružanja tehničke pomoći za olakšavanje pristupa programima finansiranja, na poziv se prijavilo ukupno 210 kompanija. Do sada 30 odabranih kompanija je apliciralo na relevantne pozive koji nude mogućnosti finansiranja u njihovim nacionalnim privredama, dok je jednom podnosiocu odobreno finansiranje.

❖ **Organizacija networking događaja za mala i srednja preduzeća**

- ▶ **Organizovana su tri regionalna poslovna događaja** – zajedničko učešće kompanija ZB6 na međunarodnim/regionalnim događajima i zajedničko predstavljanje na štanovima ZB6:
 - *ZB6 Digitalni samit* – zajednički program za 30 IT start-upa i malih preduze-

ća, realizovan u Podgorici od 11. do 13. 10. 2021. Ovaj program je organizovan kao prateći događaj tokom 4. digitalnog samita o zapadnom Balkanu 2021 ([Regional cooperation program for IT startups - WB6 CIF](#))

- *Međunarodni sajam trgovine u Tirani* – zajednička delegacija 30 kompanija iz prehrambene industrije, uključujući i 6 maloprodajnih lanaca iz ZB6, održan 2. i 3. 12. 2021. godine u Tirani ([Agri-food Companies - WB6 CIF](#))
- *Međunarodni sajam privrede u Mostaru* – zajednička delegacija 30 poljoprivrednih i poljoprivredno-prehrambenih organskih proizvođača i 7 maloprodajnih lanaca, održan od 5. do 9. 4. 2022. godine ([Agricultural and Agri-food Organic Producers - WB6 CIF](#))

▶ **Tri regionalna B2B događaja**

- *Gradevinarstvo i infrastruktura u ZB6, Sarajevo*, 15. i 16. 9. 2021. – 80 učesnika
- *Agroindustrijski sektor, Tirana*, 2. i 3. 12. 2021. – više od 150 B2B sastanaka tokom međunarodnog sajma u Tirani
- *Poljoprivredno-prehrambeni sektor i organska proizvodnja, Mostar*, od 5. do 9. 4. 2022. – više od 100 B2B sastanaka tokom međunarodnog sajma

▶ **Dvije zajedničke investicione konferencije**

- *InterConnect Executive Summit*, 28. i 29. 9. 2022. Beograd, Srbija
- *Investiciona konferencija zapadnog Balkana*, 22. 11. 2022. Ljubljana, Slovenija

▶ **17 info dana sa fokusom na implementaciju Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište (CRM AP)**

te prednosti i izazove koje ono donosi kompanijama sa zapadnog Balkana. Organizovani info dani u vezi su sa uključivanjem kompanija u samu izradu Akcionog plana, predstavljanjem njegovih ključnih prednosti te predstavljanjem Dodatnog protokola 6 CEFTA-e o uslugama i primjena postojećih i prelaznih pravila o preferencijalnom porijeklu robe u skladu sa PEM konvencijom.

▶ **15 prilagođenih obuka** organizovanih u cilju podrške poslovne zajednice u ostvarivanju prednosti regionalne ekonomske integracije

Pripremila:
Danijela Kovač

KIF ZB Market Access Database & Market Intelligence Database

O KOMORSKOM INVESTICIONOM FORUMU ZAPADNOG BALKANA

Komorski investicioni forum zapadnog Balkana (KIF ZB) je registrovano udruženje komora za trgovinu i industriju iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova, Sjeverne Makedonije i Srbije koje je 2017. godine uspostavilo platformu za saradnju sa ciljem da pruži zajednički glas poslovne zajednice u regionu i olakša međuposlovne kontakte te promoviše region kao jednu investicionu destinaciju. KIF ZB predstavlja oko 350.000 kompanija, uglavnom malih i srednjih preduzeća, u svojoj misiji da otvori nove mogućnosti za jače umrežavanje poslovnih zajednica u regionu uklanjanjem prepreka u razvoju regionalne ekonomske saradnje i unapređenjem poslovne i investicione klime na tržištu regije zapadnog Balkana.

WB6 CIF MARKET ACCESS DATABASE BAZA PODATAKA PRISTUPA TRŽIŠTU KIF ZB

U cilju podrške intraregionalnoj i međunarodnoj trgovini te izvozu kompanija sa zapadnog Balkana, KIF ZB je razvio jedinstveni digitalni alat - Market Access bazu¹ podataka koja se sastoji od 4 modula sa različitim funkcijama i ulogama:

- Lanci nabavke - Supply chain
- B2B poslovno povezivanje - Business to Business
- Organizacija događaja - Event Management
- Ponuda i potražnja - Supply and Demand

¹ Razvoj ove baze sufinansira EU, Projekat „EU podrška KIF ZB, CN 2019/408-715“

Lanci nabavke

Modul „Lanci nabavke“ ima za cilj da poveže kompanije sa zapadnog Balkana koje su zainteresovane za učešće u globalnim i regionalnim lancima snabdijevanja sa multinacionalnim korporacijama (MNC) koje traže nove dobavljače iz regiona zapadnog Balkana. Ovaj modul pruža početnu podršku preduzećima, omogućavajući interakciju u lancu snabdijevanja kompanija sa zapadnog Balkana sa potencijalnim multinacionalnim korporacijama i drugim strateškim partnerima, pružajući im mogućnost da predstavljaju svoje proizvode i/ili usluge.

B2B poslovno povezivanje

Modul „B2B poslovno povezivanje“ služi kompanijama sa zapadnog Balkana kao mjesto za pronalaženje potencijalnih poslovnih partnera, gdje mogu promovirati sopstvenu robu ili usluge i pronaći odgovarajućeg partnera/e iz regije. *Registrujte profil svoje kompanije, pronađite potencijalne poslovne partnere i uspostavite kontakte u cilju dalje uspješne poslovne saradnje i širenja poslovne mreže.*

Organizacija događaja

Modul „Organizacija događaja“ daje mogućnost izbora kompanijama da učestvuju na relevantnim/interesantnim događajima koje organizuju privredne komore KIF ZB i da se pripreme za aktivno učešće, stiču nova znanja, budu blagovremeno informisani i upućeni u poslovna dešavanja. U okviru ovog modula kompanije imaju mogućnost da organizuju sastanak sa potencijalnim partnerima i uspostave saradnju. U cilju lakšeg praćenja i organizacije, dostupna je i mobilna aplikacija.

Ponuda i potražnja

Modul „Ponuda i potražnja“ pruža mogućnost kompanijama da promoviraju i ponude svoje proizvode i/ili usluge i nađu distributere u zemljama regije zapadnog Balkana. U skladu sa potrebama, kompanije imaju mogućnost pronalaska partnera dobavljača i nabavke potrebnih proizvoda i/ili usluga od partnera iz ove regije.

Benefiti platforme Market Access Database

Pridružite se regionalnim i globalnim lancima snabdijevanja

- postanite dobavljač velikim regionalnim ili multinacionalnim kompanijama
- pronađite svog potencijalnog partnera brzo i lako
- pronađite proizvode ili usluge koje su vam potrebne

- promovirajte i ponudite svoje proizvode ili usluge potencijalnim partnerima
- budite u toku, budite informisani, učestvujte na događajima
- vaši podaci su obezbijedjeni i zaštićeni
- imate brz i lak pristup svom profilu i svoje podatke možete ažurirati u bilo kojem trenutku
- možete smanjiti troškove oglašavanja vaših proizvoda ili vaše kompanije – udaljeni ste za samo jedan „klik“ od drugih potencijalnih partnera

Kako se koristi Market Access Database

(registracija i korišćenje Market Access baze su potpuno BESPLATNI)

Korak 1 – Registrujte se i kreirajte nalog Vaše kompanije u bazi podataka WB6 CIF Market Access na www.market-access.wb6cif.eu.

Korak 2 – Nakon registracije, ulogujte se sa svojim akreditivima i popunite sva potrebna polja kako bi profil Vaše kompanije bio vidljiv na platformi (informacije o kompaniji, proizvodima/uslugama, zaposlenima, tržištima, sertifikatima itd.).

Korak 3 – Vaš profil je kreiran! Možete početi da pretražujete profile drugih kompanija i kontaktirate potencijalne partnere.

MARKET INTELLIGENCE DATABASE

Baza podataka „Market Intelligence“ kompanijama na jednom mjestu pruža pregledan širok spektar informacija korisnih kako u uspostavljanju poslovanja tako i njegovom kontinuitetu i unapređenju. Prije izvoza/uvoza robe, posjetite bazu podataka „Market Intelligence“ i informišite se o:

- makroekonomskim indikatorima za region zapadnog Balkana
- cijenama proizvoda koje želite da izvezete ili uvezete
- porezima na određene proizvode
- tržišnim trendovima po zemljama
- propisima prije plasiranja proizvoda na svjetska tržišta

Sve informacije možete pronaći na jednom mjestu:

www.market-info.wb6cif.eu

Postanite dio Razvojnog programa dobavljača ZB zajedno sa više od 2000 već registrovanih kompanija i učestvujte u brojnim događajima.

KONTAKT

Unija privrednih komora Albanije

Uarda Llazi, info@uccial.al

Vanjskotrgovinska/Spoljnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine

Stanislava Perišić, stanislava.perisic@komorabih.ba

Privredna komora Kosova

Muela Ibrahim, Muela.Ibrahim@oek-kcc.org

Privredna komora Crne Gore

Vladimir Tomić, vtomic@pkcg.org

Privredna komora Sjeverne Makedonije

Sanja Nikolova, sanja@mchamber.mk

Privredna komora Srbije

Marko Mandić, wb6cif@pks.rs

www.wb6cif.eu | www.market-access.wb6cif.eu

www.market-info.wb6cif.eu | office@wb6cif.eu

Zelena tranzicija Europske unije i mjesto Bosne i Hercegovine u promjenama

Klimatske promjene i degradacija okoliša egzistencijalna su prijetnja Europskoj uniji i svijetu. Kako bi se ti izazovi prevladali, Europski zeleni dogovor nova je strategija rasta Europe koja za cilj ima Uniju transformirati u moderno, resursno učinkovito i konkurentno društvo

Europski zeleni dogovor fokusira se kako učiniti Europu klimatski neutralnom do 2050. godine, potaknuti društvo i privredu te putem zelene tehnologije stvoriti održivu industriju i transport i smanjiti zagađenje. Procjenjuje se da će do 2050. u Europskoj uniji dvije trećine svjetske populacije živjeti u gradovima. Pod trenutnom ekonomijom „uzmi-napravi/koristi-baci“ gradovi troše više od 75% prirodnih resursa, proizvode više od 50% globalnog otpada i emitiraju između 60-80% emisija stakleničkih plinova.

Europska komisija pomaže državama članicama EU u osmišljavanju i provođenju reformi koje podržavaju zelenu tranziciju i doprinose postizanju ciljeva Europskog zelenog dogovora. Također, pomaže u osmišljavanju potrebnih postupaka u središnjim i lokalnim upra-

vama i uspostavljanju koordinacijskih struktura koje su potrebne za provođenje zelenih politika.

Aktivnosti koje pozitivno utječu na klimatske promjene i redukciju emisija CO₂ u središtu su Europskog zelenog plana i u pojedinim zemljama EU već se bilježe dobri rezultati u smanjenju emisija stakleničkih plinova uz održavanje privrednog rasta. Međutim, u budućnosti će trebati učiniti i puno više s istim ciljem. EU je postavila svoje ciljeve za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine, što će zahtijevati da sve države članice provedu koherentan skup klimatskih politika.

Europska komisija, putem Instrumenta tehničke podrške, pomaže nacionalnim vlastima u osmišljavanju i provođenju reformi koje podržavaju njihove klimatske ambicije. Primjeri podrške Europske komisije ogledaju se u sljedećem: razvijanje klimatske politike, uključujući savjete o klimatskim strategijama i akcijskim planovima te podršku za modeliranje emisija stakleničkih plinova, podrška korištenju zemljišta i upravljanju šumama, uključujući urbano planiranje, pametne gradove te računovodstvo i popis šuma, poboljšanje zaštite obale kao i upravljanja rizikom od poplava i obalne erozije, razvijanje prirodnih rješenja za rješavanje problema toplinskih valova, suša, poplava i loše kvalitete zraka u urbanim područjima, podržavanje dekarbonizacije elektroenergetskih sistema, uključujući dizajn tržišta i regulatornih

okvira prilagođenih obnovljivoj energiji, izrada nacionalnih energetske i klimatskih planova, uključujući analitičko i energetske modeliranje, procjena politika za energetske efikasne sisteme grijanja i hlađenja, definiranje politika održivog prometa/mobilnosti i alternativnih goriva.

Izgradnja zelene budućnosti uključuje odmicanje od neselektivne proizvodnje i potrošnje prema održivoj proizvodnji i potrošnji, ne samo u Europi nego i u čitavom svijetu.

Usvajanjem Zelene agende za zapadni Balkan 2020. godine, zemlje zapadnog Balkana su prihvatile Europski zeleni dogovor i time se obavezale na provođenje mjera i poštovanje mjera u pet oblasti od kojih je jedna i zelena/cirkularna ekonomija. Potpisivanjem Sofijske deklaracije BiH se obavezala na postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine te prihvatila stavke razvoja i saradnje koje uključuju cirkularnu ekonomiju kao način integracije BiH u industrijske lance EU.

U BiH je evidentan nedostatak strateškog, regulatornog i političkog okvira za podršku tranziciji ka cirkularnoj ekonomiji.

Posljednje dvije godine u Bosni i Hercegovini nevladin sektor, u saradnji sa međunarodnim organizacijama, počeo je sa buđenjem svijesti o važnosti uvođenja cirkularnosti u sisteme proizvodnje. Iako ne postoji sistemski pristup cirkularnoj ekonomiji u našoj državi, evidentan je porast inicijativa za

njeno promoviranje. Principi „zelenog poslovanja“ se već nameću domaćim izvoznicima ukoliko žele da budu u sastavu EU lanca vrijednosti te ukoliko žele biti konkurentni na spomenutom tržištu.

Konferencija „Zelena tranzicija industrije Bosne i Hercegovine“

U cilju približavanja spomenute oblasti domaćim kompanijama, Vanjskotrgovinska komora BiH je ove godine pokrenula i učestvovala u nizu aktivnosti vezanih za zelenu tranziciju i cirkularnu ekonomiju. U martu 2022. godine u organizaciji Komore održana je konferencija na temu „Zelena tranzicija industrije Bosne i Hercegovine“. Konferencija je okupila sve zainteresirane strane iz ove oblasti - privrednike sa jedne i predstavnike vlasti sa druge strane. Cilj je bio adresirati vrlo važna pitanja za unapređenje poslovnog okruženja u Bosni i Hercegovini iz oblasti zelene energije i cirkularne ekonomije, s krajnjim ciljem kreiranja zaključaka koji će predstavljati temelje za buduće djelovanje svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. U maju iste godine Komora je u saradnji sa West Balkan hydrogen platformom, Hrvatskom udrugom za razvoj i primjenu vodikovih gorivnih članaka, kompanijama Heet d. o. o. Prozor/Rama i Alfatherm d. o. o. Mostar u prostorijama Tehnološkog parka INTERA održala konferenciju na temu „H2 od proizvodnje do potrošnje u industriji“. Rukovodeći se direktivama Europske komisije, Zelenim planom EU te prateći aktuelna dešavanja na tržištu energenata i razvojno-istraživačkim iskoracima u primjeni vodika u industriju i prometu EU, izvjesno je da se i Bosna i Hercegovina mora kretati u istom pravcu i sa drugim zemljama iz okruženja biti predvodnica u proizvodnji i potrošnji ovog energenta. Prvi neophodni koraci, koji su ujedno i zaključci ove konferencije, su izrada strategijskog okvira, odnosno donošenje razvojne energetske strategije koja će pored ostalih obnovljivih izvora energije promovirati i proizvodnju i potrošnju vodika u industriji Bosne i Hercegovine.

Također, predstavnici Komore učestvovali su u nizu projekata i radnih grupa formiranih u vezi sa aktivnostima u ovoj oblasti.

Mapa puta za cirkularnu ekonomiju

Mapa puta za cirkularnu ekonomiju je dokument na kojem je Bosna i Hercegovina uz podršku UNDP-a započela razvoj kako bi se udaljila od linearnog ekonomskog modela ka modelu koji sprečava gubitak biodiverziteta, klimatske promjene i iscrpljivanje prirodnih resursa. Mapa puta za cirkularnu ekonomiju je izrađena sa svrhom procjene trenutnog stanja i identifikacije prioritarnih područja za djelovanje i osnovnih koraka koji će postaviti stratešku osnovu za sistematsku promjenu i omogućiti dugoročnu tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji, potičući buduće izmjene regulatornog okvira i mobilizaciju investicija u industriju, preduzeća i potpurnu infrastrukturu. Ona je izrađena u direktnoj saradnji sa Radnom grupom predvođenom Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, a sačinjenom od ključnih predstavnika institucija, akademije, nevladinih organizacija i komercijalnog sektora, uvažavajući lokalne uvjete i potrebe te integrirajući najbolje EU i svjetske prakse. Proces izrade uključio je preko 365 predstavnika svih sektora u Bosni i Hercegovini, a sastojao se od pet koraka: 1. Analiza trenutnog stanja u BiH i EU; 2. Mapiranje ključnih aktera i proces konsultacija; 3. Formiranje Radne grupe; 4. Definiranje ključnih elemenata tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji; 5. Izrada radne i finalne verzije Mape puta cirkularne ekonomije.

Projekat „EU4Business Recovery – Green Recovery“

Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine je sa Njemačkim

društvom za međunarodnu saradnju Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH potpisala Memorandum o razumijevanju povodom zajedničke saradnje na **Green Recovery komponenti Covid-19 Investment Response/EU4BusinessRecovery projekta**. Projekat se implementira do augusta 2024. godine, a fokus je na podizanju svijesti o važnosti primjene zelene ekonomije (unapređenje javno-privatnog dijaloga), izgradnji kapaciteta svih nadležnih institucija te podršci uvođenju zelenih poslovnih modela za pet pilot-kompanija iz sektora metaloprerađivačke i drvoprerađivačke industrije u segmentu razvijanja poslovanja po principima cirkularne ekonomije. Vanjskotrgovinska komora BiH je, kao glavni partner u implementaciji projektnih komponente, prepoznata kao ključna institucija za podršku jačanju bh. kompanija kao pojedinačnih korisnica granta, ali i zelenih lanaca vrijednosti unutar Bosne i Hercegovine, s ciljem uvezivanja u regionalne i EU lance vrijednosti.

Aktivnosti projekta koje se odnose na privatni sektor (mala i srednja poduzeća u oblastima metaloprerađivačke i drvoprerađivačke) uključuju:

- identifikaciju zelenih poslovnih modela i definiranje kriterija za izbor pilot-kompanije
- selekciju i potpisivanje ugovora sa 5 pilot-kompanija
- podršku pilot-kompanijama u njihovoj transformaciji ka zelenim poslovnim modelima
- pripremu studije (Baseline study) o važnosti zelenih poslovnih modela za izvozna tržišta i inozemne kupce, uključujući regulatorne zahtjeve EU
- pripremu izvještaja o naučenim lek-

EU4BusinessRecovery

Za snažnu domaću ekonomiju
For a resilient local economy

cijama na osnovu implementiranih pilot-projekata

- studijsku posjetu za predstavnike privatnog sektora

U sklopu spomenutog projekta je 1. 12. 2022. godine organizirana konferencija, tj. javno predstavljanje Green Recovery komponente u okviru koje se održala i panel-diskusija na temu „Zelena tranzicija MSP-a – izazovi i očekivanja”. Na konferenciji su potpisani ugovori sa korisnicama grant sredstava, a to su kompanije: Drvo-Dizajn d. o. o., Ingrad d. o. o., Senex d. o. o., Ramex d. o. o., Bosnian Beech Board d. o. o., Limsar d. o. o., Alu-point d. o. o. i Emerus d. o. o.

Projektna komponenta pod nazivom „Implementacija principa zelene hemije u industriji plastike“ se provodi u okviru projekta „Okolinski prihvatljivo upravljanje postojećim organskim zagađujućim materijama (POPs) u industrijskom i sektoru upravljanja opasnim otpadom u BiH“ koji finansira Švedska, a realizira Razvojni program Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH). U sklopu projektne komponente se provode aktivnosti jačanja kapaciteta predstavnika industrija, akademske zajednice i institucija. Održani su treninzi za privrednike s ciljem upoznavanja s idejama i inovacijama u primjeni zelene hemije u industrijama.

Projekat „Aktivnosti inkluzivne dekarbonizacije”

UNDP BiH je također započeo projekat pod nazivom „**Inclusive Decarbonization Activity – IDA**“. Lokalni partner projekta je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, a donator je Vlada Japana. Projekat će trajati do aprila 2023. godine, a cilj mu je uvođenje mehanizma pravedne tranzicije (restrukturiranje rudarskih rejona i sl.) koji će osigurati da se tranzicija ka nisko karbonskoj ekonomiji i implementacija NDC-a (National Determined Contribution - „Utvrdjeni doprinos Bosne i Hercegovine za period 2020.-2030.” koji se tiče opredijeljenosti ispunjavanja Pariškog klimatskog sporazuma iz 2015. godine) odvija na pravedan i rodno osjetljiv način, ne ostavljajući nikoga iza sebe.

Ključni razlozi za projekat „Aktivnosti inkluzivne dekarbonizacije“ su: ovisnost o fosilnim gorivima, niska otpornost na tranziciju – CBAM i obaveze koje je BiH preuzela povodom dekarbonizacije.

Trenutno je u Bosni i Hercegovini preko 67% električne energije proizvedeno iz fosilnih goriva, od čega je 85.000 tona mrkog uglja i lignita sagoreno samo za toplotne potrebe, a utrošeno je više od 300 miliona KM za

subvenciju fosilnih goriva.

U prvoj fazi uvođenja poreza na prekogranični CO₂ u BiH će biti pogođena tri sektora: proizvodnja energije, cementa i metala. Procijenjeno je da će niska otpornost na tranziciju (CBAM) u prvoj fazi imati očekivani pad izvoza za 22-27%, pad prihoda od preko 300 miliona KM, gubitak 2.500 radnih mjesta po pogođenoj industrijskoj grani i 18,56% stanovništva koje živi u siromaštvu.

Preuzete obaveze dekarbonizacije su:

- NDC - obaveza smanjenja emisije za 33,2% do 2030. godine te 66% do 2050. godine
- Sofijska deklaracija - karbonska neutralnost do 2050. godine

U procesu zelene tranzicije bh. kompanija ključnu ulogu imaju nacionalni standardi i propisi koji se tiču zaštite životne sredine i kontrole proizvodnje a koji moraju biti usaglašeni sa principima Evropskog zelenog dogovora i kao takvi moraju biti pokretač industrijskih promjena u BiH. Bosna i Hercegovina mora uložiti značajne napore i dugoročno razvijati procese čiji je krajnji cilj postizanje tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji.

Pripremile:

Tijana Muhamedagić i Aida Vidimlić

Co-funded by
the European Union

german
cooperation
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

EU4BusinessRecovery

Za snažnu domaću ekonomiju
For a resilient local economy

Platforma VTK/STK BiH za besplatnu online edukaciju

Vanjskotrgovinska/Spoljnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine kreirala je za poslovnu zajednicu Learning Management System (LMS) VTK/STK BiH - <https://elearning.komorabih.ba/>, platformu koja objedinjuje najmodernije i najaktualnije alate elektronskog učenja, od webinarâ (BigBlueButton platforma) do multimedijalnih, interaktivnih, self-study kurseva. Platforma je kreirana s ciljem jačanja kapaciteta, pružanja novih i unaprjeđenja postojećih stručnih kompetencija zaposlenika kompanija iz Bosne i Hercegovine, kroz pristup digitalnim online alatima koji omogućavaju korisnicima da uče i pohađaju online kurseve:

- bilo kad – 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici
- bilo gdje – sa radnog mjesta, od kuće ili bilo koje lokacije sa internet pristupom
- bilo kako – preko desktop/laptop računara ili mobitela/tableta

Registracija na LMS VTK/STK BiH i pristup navedenim kursovima su besplatni za predstavnike bh. poslovne zajednice!

Nakon registracije na LMS VTK/STK BiH može se pristupiti jednom od 4 besplatna kursa:

- Vođenje kampanja na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, YouTube)

- Google oglasi & Analitika uspješnosti – Google Analytics
- Vidljivost na pretraživačima – optimizacija pretraživača (Search Engine Optimization – SEO)
- Elektronska trgovina (E-commerce) – praktični aspekti

Dva nova kursa su već u pripremi:

- Upravljanje ljudskim resursima
- Upravljanje projektnim ciklusom

LMS VTK/STK BiH je kreiran u okviru „Digitalne Akademije“ VTK/STK BiH, koja je uspostavljena u okviru Projekta „EXPO-CERTInno – Podrška bh. kompanijama u internacionalizaciji, certifikiranju i inovacijama“, kojeg je Komora implementirala od jula 2020. do juna 2022. godine. Projekat „EXPO-CERTInno“ su sufinansirali Evropska unija i Savezna Republika Njemačka putem EU4Business projekta koji zajednički provode GIZ, UNDP i ILO u okviru Strategija lokalnog razvoja – Programa za lokalnu samoupravu i ekonomski razvoj u Bosni i Hercegovini Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj Republike Njemačke (BMZ).

Bosanskohercegovački privrednici prvi put predstavljani na sajmu SIAL 2022 u Parizu

Zahvaljujući finansijskoj podršci i organizaciji Vanjskotrgovinske komore BiH, Bosna i Hercegovina je ove godine prvi put nastupila na jednom od najvećih međunarodnih sajmova prehrambene industrije u svijetu - SIAL 2022 - koji se održavao od 15. do 19. oktobra u Parizu (Francuska)

U paviljonu VTKBiH, površine 74,18 m², izlagalo je sedam bh. kompanija iz prehrambene industrije: AS HOLDING d. o. o. Sarajevo, KolMix d. o. o. Velika Kladuša, MLADEGS-PAK d. o. o. Prnjavor, JAMI d. o. o. Sarajevo, DELTA TRADE d. o. o. Zenica, HALILOVIĆ d. o. o. Ilijaš, MLJEKARA LIVNO d. o. o. Livno.

Komora se detaljno posvetila pripremi ovog događaja i svoje aktivnosti usmjerila na pozivanje potencijalnih partnera i kupaca na štand Bosne i Hercegovine. U tu svrhu pripremljen je e-katalog izlagača koji ove godine prezentiraju našu zemlju na zajedničkom štandu koji je promoviran putem internetske stranice Komore, LinkedIna i diplomatsko-konzularnog predstavništva BiH u Francuskoj.

Naši izlagači su u toku sajma održali preko 200 poslovnih sastanaka sa novim i postojećim kupcima, distributerima i veleprodavcima, a mnogobrojni su posjetitelji sajma veliki interes pokazali za svim izloženim proizvodima bh. prehrambene industrije.

Prvi dan sajma bh. izlagače je posjetio veliki broj distributera, kao i proizvođača koji su također bili izlagači. Naše kompanije su posjetili i njihovi poslovni partneri koje su pozvali na sastanke tokom trajanja sajma. Osim distributera, proizvođača i brojnih delegacija koje su posjetile bh. štand, na sajmu su održani i sastanci sa novim potencijalnim partnerima.

Posljednji dan sajma je predstavnik Komore i kompanija na zajedničkom štandu posjetila ambasadorica Bosne i Hercegovine u Republici Francuskoj Bojana Kondić Panić i na taj način pokazala svoj interes i pružila podršku radu VTKBiH, ali i domaćim privrednicima. Tom prilikom razgovarano je o poboljšanju saradnje Bosne i Hercegovine i Republike Francuske, s posebnim akcentom na izvoz naših proizvoda u Francusku.

Također, neizostavno je spomenuti da je naš štand posjetio i predsjednik Upravnog odbora Istanbulske trgovinske komore Šekib Avdagić, koji je ujedno bio i predstavnik paviljona Turske, kao jedne od najvećih zemalja izlagača na sajmu.

Predstavnici Vanjskotrgovinske komore BiH su posjetili i druge kompanije iz BiH koje su samostalno izlagale na ovom sajmu te im predstavili usluge i rad Komore. Kako je SIAL i jedinstvena prilika za networking, a podneblje iz kojeg dolazimo zanimljivo posjetiocima i učesnicima, veliko je interesovanje za saradnju i širenje distribucione mreže širom svijeta.

Vanjskotrgovinskoj komori BiH je od izuzetne važnosti biti na usluzi bh. privrednicima kako bi naša privreda išla naprijed a naši privrednici bolje poslovali i imali stalnu tendenciju rasta u prodaji, ali i novoj ponudi. Privrednici koji su prepoznali važnost nastupa na sajmovima itekako su svjesni činjenice

da na taj način ipak mogu neposredno ostvariti najveći broj kontakata i poslovnih saradnji.

Kompanije koje su posredno ili neposredno osjetile benefite izravnih prezentacija vlastitih proizvoda i usluga na sajmu danas će čvrsto stati iza izjave da odlazak na sajam nije trošak već investicija. Odlaskom na sajam izlagači dolaze u priliku upoznati se sa stvarnim stanjem i svojom pozicijom na određenom tržištu, konkurencijom i posljednjim trendovima. Osim toga, sajmovi su odličan način samopromocije i stvaranja svijesti o vlastitom brendu.

Ujedno, od sajma ne postoji bolje mjesto za lansiranje novog proizvoda ili usluge na tržište. Mjesto je to na kojem se istovremeno nalaze potencijalni i postojeći saradnici, klijenti, ali i krajnji kupci i na kojem je skoncentrirana ukupna ponuda i potražnja i koje je, istovremeno, u velikoj mjeri medijski popraćeno.

Značaj privrede

Prehrambena industrija jedna je od najvažnijih bh. privrednih grana, a prema broju zaposlenih i prihodima koje stvara i najvažnija prerađivačka industrija u Bosni i Hercegovini.

Ukupna vrijednost vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenog sektora u 2021. godini iznosila je 4.407.249.364 KM, što je za 10,5% više

Četiri glavne novine kod trendova u ishrani

Već dvije godine neminovno se odvijaju fundamentalne strukturne promijene trendova, svakako manjeg ili većeg intenziteta i brzine u zavisnosti od naših kulturnih i ekonomskih dispariteta, naših paradoksa i naših kontradikcija. To su:

- Više prirode: zdravlje je više nego ikada prisutno na tanjiru
- Više životne sredine i etike: društveno odgovorno poslovanje dolazi na sto
- Više zadovoljstva: društvena posvećenost u izboru hrane
- Digitalna transformacija: na usluzi

u odnosu na 2020. Naime, izvoz je u 2021. godini vrijedio 961,6 milion KM, što je za 5,93% više nego u prethodnoj godini. Vrijednost uvoza poljoprivredno-prehrambenog sektora u 2021. iznosila je 3,4 milijarde KM, što je za 11,93% više nego u 2020. godini.

Vrijednosno u izvozu najviše učestvuje smrznuto i svježe voće i orašasti plodovi, zatim preradevine od mesa i riba, mlijeko i mliječni proizvodi, proizvodi na bazi žitarica i brašna, keksi i vafli, te drugi pekarski proizvodi, kao i ulja biljnog porijekla. Vrijednosno u uvozu najviše učestvuju bezalkoholna, alkoholna pića i vode, razni prehrambeni proizvodi i dodaci prehrani, meso, proizvodi na bazi žitarica i brašna, keksi i vafli, te drugi pekarski proizvodi i žitarice. Najznačajniji vanjskotrgovinski partneri su zemlje Evropske unije te zemlje potpisnice CEFTA sporazuma.

Vanjskotrgovinska razmjena

S obzirom na to da je riječ o sajmu koji je se održava u Republici Francuskoj, u nastavku ćemo predstaviti vanjskotrgovinsku razmjenu sa ovom zemljom.

Ukupna vrijednost vanjskotrgo-

vinske razmjene poljoprivredno-prehrambenog sektora sa Republikom Francuskom u 2021. godini je iznosila 32.958.035 KM, što je za 24,3% više u odnosu na 2020. kada je obim razmjene iznosio 24.950.796 KM. Kada je u pitanju izvoz, on je u 2021. godini vrijednosno iznosio 16,7 miliona KM, što je za 22,2% više nego u prethodnoj 2020. godini, kada je iznosio 13,7 miliona KM.

Ukoliko posmatramo strukturalno prema vrsti proizvoda, u 2021. godini najviše je u Francusku izvezeno zamrznutog bobičastog voća (u vrijednosti od 8,7 miliona KM) te puževa (u vrijednosti od 3,4 miliona KM). Kada je u pitanju uvoz iz Republike Francuske, u 2021. godini on je vrijednosno iznosio 16,2 miliona KM, što je povećanje od 44,1% u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosio 11,3 miliona KM. Posmatrano strukturalno prema vrsti proizvoda, vrijednosno je najviše uvezeno proizvoda iz kategorije riba, rakova, mekušca (u vrijednosti od 3,5 miliona KM), zatim preparata koji se koriste za prehranu životinja (u vrijednosti od 2,9 miliona KM) i alkoholnih pića (u vrijednosti od 2,5 miliona KM).

Sajam SIAL

Važnost prisustva na jednom ovako značajnom sajmu kao što je SIAL 2022 su prepoznale kompanije iz prehrambene industrije ali i sama Vanjskotrgovinska komora BiH.

Dovoljna potvrda toga je broj učesnika, odnosno podatak da se na sajmu predstavilo više od 7.000 izlagača iz više od 139 država. Osim toga, SIAL je jedinstvena prilika za pristup tržištima zemalja sjeverne Afrike, Amerike, Engleske i sl.

Događaji koji se ne propuštaju na sajmu, a koji su planirani za SIAL, kako bi se identificirali budući trendovi i poboljšalo poslovanje su sljedeći:

SIAL Talks - bogat konferencijski program. Više od 100 međunarodnih govornika i 60 konferencija ponudit će našim privrednicima stručnu analizu aktuelnih događaja i glavnih trendova u prehrambenoj industriji.

SIAL Innovation - mjesto priča sutrašnjice. Već dvadeset godina SIAL Pariz nagrađuje kroz svoj SIAL Innovation Grand Prix najznačajnije nove proizvode predstavljene na svakom od svojih izdanja. Finalisti 15 kategorija bit će objavljeni tokom konferencije za novinare SIAL Innovation koja će se pratiti na SIAL Youtube kanalu.

SIAL Start Up - mogućnost da kompanije otkriju nove pristupe proizvodima i kreiraju rješenja za budućnost. Očekuje se 650 početnika, uključujući skoro 100 okupljenih već ranije u Sial Start'Up.

SIAL Future Lab - težnja da privrednici iz prehrambene industrije „zarove“ u srce prehrambenih trendova do 2030. (poljoprivreda, maloprodaja i tanjir).

Sajam SIAL predstavlja izvor inspiracije za globalnu zajednicu prehrambene industrije. Tu se stvaraju sinergije između različitih aktera sa ciljem da svi dobiju ključeve neophodne za kreiranje ishrane sutrašnjice.

Nejira Močević
Radoš Šehovac

Riječi direktora sajma: Koje su ambicije SIAL-a?

„Trudimo se biti više od običnog sajma. Nadam se da ćemo doprinijeti razvoju u tri konkretne oblasti:

1. Poslovanje: Povećanjem broja i raznovrsnosti učesnika, ali i ostvarenih kontakata te međusobnom povezivanju prije, tokom ili nakon samog događaja.
2. Inspiracija: Obezbeđivanjem relevantnog sadržaja i usluga koji podstiču profesionalce u njihovom razvoju te pružanjem odgovarajućih alata kojim se mogu služiti 365 dana u godini.
3. Iskustvo: Dajući uputstva i preporuke i povećavajući ugođaj i jednostavnost događaja.

I, na kraju, težimo tome da zauvijek održimo druželjubivost koja karakterizira SIAL Pariz.“

Metalska industrija Bosne i Hercegovine na Međunarodnom sajmu ELMIA Subcontractor

Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine je prvi put organizirala nastup kompanija iz metalske industrije na prestižnom sajmu ELMIA Subcontractor. Ovaj zajednički nastup realiziran je u okviru EXPO-DIGIT projekta koji kroz širi projekat EU4BusinessRecovery sufinansiraju Evropska unija i Vlada SR Njemačke (BMZ), a zajednički provode GIZ, UNDP i ILO

ELMIA Subcontractor je vodeći događaj u metaloprerađivačkoj industriji za sjevernu Evropu i najveći u Švedskoj. U sajamskom prostoru događaji i sastanci pružaju posjetiteljima, izlagačima i organizatorima susrete, kvalitetne mogućnosti umrežavanja i nezaboravna iskustva. Vodeće svjetske inovacije i poslovni razvoj evoluirali su na ovom sajmu od 1961. godine.

Teme ovogodišnjeg sajma bile su: materijali za zelenu energiju, kružni materijali za buduću mobilnost i dizajn, aditivne aplikacije visoke tehnologije, pametni i digitalni materijali.

Privreda Bosne i Hercegovine je prvi put učestvovala na sajmu ELMIA Subcontractor 2022 na odvojenom štandu veličine 60 m², koncipiranom tako da predstavlja cjelokupnu metalnu industriju BiH pod motom „Metal Industry of Bosnia and Herzegovina“. Na sajmu su nastupile 4 bh. kompanije: Emerus Široki Brijeg, Medena Commerce Tešanj, Niho Motors Konjic i TMD AGS Gradačac.

Štand Bosne i Hercegovine bio je jedini nacionalni štand iz regije, što je omogućilo diferencijaciju od ostalih štandova i samim tim je privuklo više posjetitelja. U ovom segmentu trebamo istaći važnost bh. dijaspore u Švedskoj od koje se u budućnosti očekuje podrška sa ciljem upoznavanja i uvezivanja metalne industrije dviju zemalja.

Štand Bosne i Hercegovine posjetio je i prvi sekretar Ambasade BiH u Stokholmu Branko Babić.

Bh. firme su ostvarile veliki broj kontakata, tačnije njih više od 150 te je, prema mišljenju svih bh. izlagača, nastup na sajmu ELMIA ocjenjen kao uspješan.

Također, predstavnici svih kompanija su izrazili veliku zahvalnost Vanjskotrgovinskoj komori BiH na organizaciji sajma, kao i želju za ponovnim učešćem na ovom ali i na drugim događajima u organizaciji Komore.

Sajam ELMIA

Danas je ELMIA Subcontractor, godišnja izložba sa oko 1200 izlagača iz 30 zemalja koja je prethodni put privukla 15.000 poslovnih posjetilaca, dinamično tržište koje stvara vrijedne poslovne kontakte i za izlagače i za posjetitelje. To je najveći industrijski događaj u Švedskoj koji nudi opsežan program inspiracije i trendova, što ga čini efikasnim načinom za budućnost poslovanja.

Smješten u Jönköpingu, u centru najnaseljenijeg područja, sajam je dobra prilika za pregled švedske industrije. Kao vodeći u svojoj vrsti, sajam privlači sve povezane sa švedskom kooperantskom industrijom. Izlagači žele prikazati novosti o proizvodima i inovacije, što ga čini odličnim načinom za otkrivanje trendova i inspiraciju za nova rješenja.

Metalski i elektrosektor BiH

U 2021. godini metalski i elektrosektor je ostvario izvoz u rekordnoj vrijednosti od 5.979.122.097 KM, što je više za 1.968.174.031 KM, tj. 47,93% u odnosu na 2020. godinu. Udio izvoza metalske industrije u ukupnom izvozu Bosne i Hercegovine iznosi čak 40%.

Razvoj metaloprerađivačkog sektora u BiH omogućila je prirodna opremljenost zemlje prirodnim resursima (kao što su uglj, željezna ruda, boksit), kao i ljudskim kapitalom. Sektor je prilično velik i uključuje prerađu crnih i obojenih metala, uglavnom željeza i čelika, aluminijske, olova, cinka i bakra. Tehnički kapaciteti postoje u obradi lima, zavarivanju, rezanju plazma, savijanju, mašinskoj obradi, ekstruziji aluminijske, livenju i otkovcima. Sektor konziistentno bilježi pozitivan trgovinski bilans u većini svojih podsektora.

Sadašnju strukturu metalnog sektora karakterizira veliki broj malih preduzeća koja se fokusiraju na proizvode niže dodane vrijednosti. Ovakvo okruženje pruža velike mogućnosti stranim investitorima da integiraju postojeće primarne proizvođače i započnu proizvodnju proizvoda višeg dodatka. Osim toga, postoje mogućnosti korištenja postojećih proizvodnih kapaciteta i kapaciteta za povećanje proizvodnje.

S obzirom na primjetan rast metalske industrije u BiH, Skandinavija predstavlja veoma primamljivo tržište za ovu granu privrede u našoj zemlji.

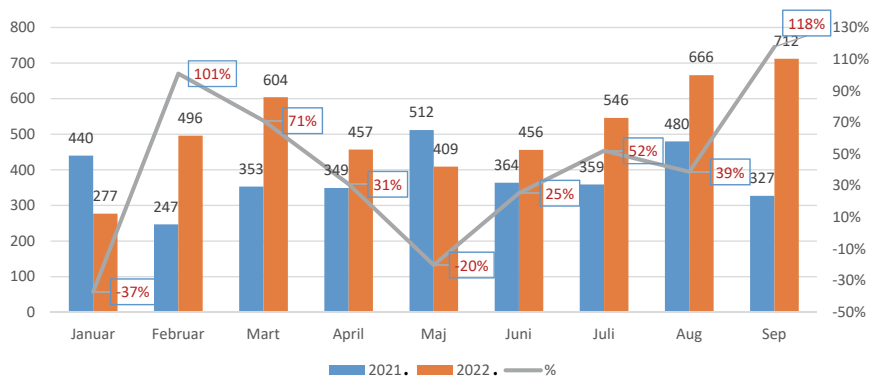
Aida Vidimlić

Značajan rast broja medijskih objava za VTK/STK

Agencija za praćenje i analizu medija „Kliping BH“ izvršila je poređenje medijskih objava prvih devet mjeseci tekuće godine sa istim periodom 2021. godine za ključnu riječ „Vanjskotrgovinska/Spoljnotrgovinska komora (VTK/STK)“. Evidentirano je da se broj medijskih objava za ovu temu značajno povećao, i to za 35% ove godine u poređenju sa prethodnom.

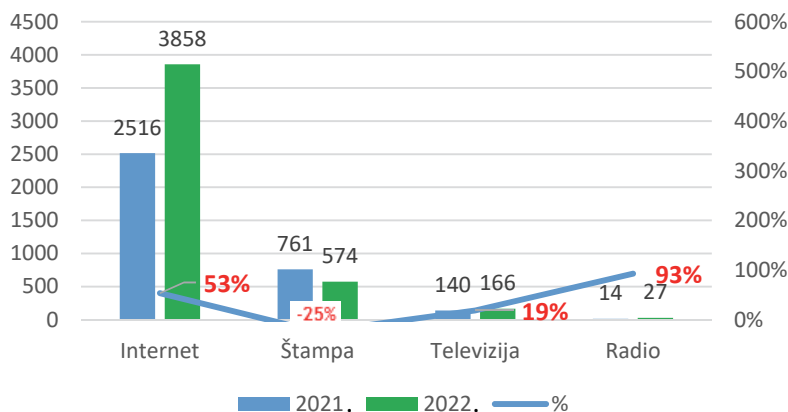
Istraživanje je obuhvatilo sve objave u štampanim i elektronskim medijima, kao i na internet portalima sa prostora BiH koje agencija „Kliping BH“ ima na listi praćenja.

U periodu od 1. 1. 2022. do 30. 9. 2022. ukupno je registrovano 4.625 objava za temu VTK/STK, što je za 35% više nego u istom periodu protekle godine kada je registrovana 3.431 objava. Najveći skok zabilježen je u septembru 2022. kada je bilo 712 objava, što je za 118% više nego u septembru 2021. godine. Ovo povećanje se uglavnom može pripisati značajnom broju objava na temu uvoza/izvoza iz BiH, koje su dominirale u septembru 2022.

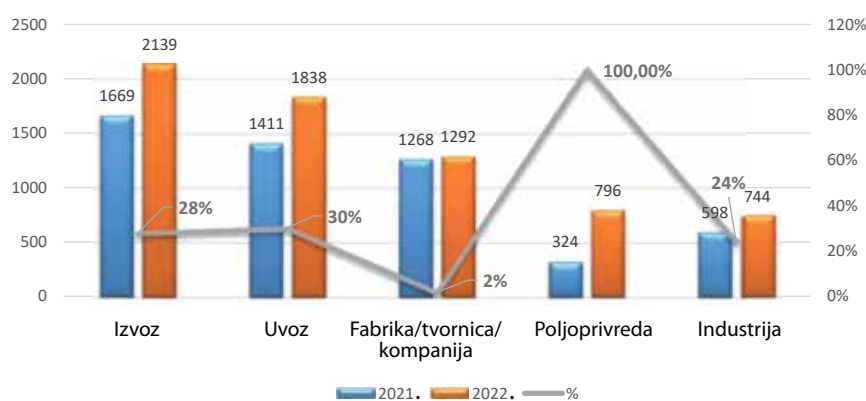

Kada je vrsta medija u pitanju, u posmatranom periodu je najveći porast ukupnog broja objava registrovan u elektronskim medijima, tj. na radiostanicama BiH (93%). Slijedi internet sa 53% te televizija sa porastom od skoro 19%.

Pad broja objava od -25% je zabilježen u štampanim medijima ove godine u poređenju sa prošlom.

Ključna riječ sa najvećim porastom, a koja je spominjana u kontekstu VTK/STK, bila je „Poljoprivreda“ koja je sa 324 spominjanja u 2021. godini skočila na 796 u 2022. godini, što je porast za čitavih 100%.

Agencija „Kliping BH“ već se 20 godina uspješno bavi pružanjem usluga praćenja i analize medija te istraživanja tržišta. Članica je regionalne grupacije press clipping agencija „Newton Media“ koja pokriva gotovo sve države srednje i jugoistočne Evrope. E-mail: kliping@kliping.ba Telefon: 033/956-378

JAVNI POZIV

PODRŠKE START-UP PREDUZEĆIMA U POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOM SEKTORU

PROGRAM TEHNIČKE PODRŠKE I DODJELE
BESPOVRATNIH SREDSTAVA EVROPSKE UNIJE

1,3 miliona KM

Rok za prijave:
17. februar 2023.

Više info eu4agri.ba

DODJELJUJEMO:

EDUKACIJU IZ OBLASTI
POSLOVNOG PLANIRANJA

MENTORSKU PODRŠKU

BESPOVRATNA SREDSTAVA OD
20.000 KM do 80.000 KM

Javni poziv start-up kompanijama

U okviru projekata EU4AGRI-Recovery i EU4BusinessRecovery, koje finansiraju Evropska unija i Savezna Republika Njemačka, objavljen je Javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava u svrhu podrške start-up kompanijama u poljoprivredno-prehrambenom sektoru u Bosni i Hercegovini.

Kroz ovaj javni poziv Evropska unija će omogućiti razvoj preduzetničkih ideja putem sveobuhvatnog paketa tehničke i finansijske podrške.

Ko se može prijaviti na ovaj javni poziv?

Na javni poziv moći će se prijaviti fizička lica te samostalni preduzetnici/obrti i preduzeća koja su registrovana manje od godinu dana prije objave ovog poziva a bave se preradom poljoprivrednih proizvoda i/ili primarnom poljoprivrednom proizvodnjom u BiH. Na raspolaganju je 1,3 miliona KM, a sredstva podrške po jednoj prijavi mogu iznositi od 20.000 KM do 80.000 KM.

Krajnji rok za prijavu je 17. februar 2023. godine, do 15:00 sati. Prijave se podnose isključivo putem elektronskog sistema dostave prijava <https://javnipoziv.undp.ba/> koji je obezbijedio EU4AGRI projekat. Dostavljanje prijava u bilo kojem drugom formatu (e-mail, pošta, fax i sl.) nije prihvatljivo i prijave dostavljene na taj način neće biti uzete u razmatranje. Instrukcije za korištenje online platforme možete pronaći na: javnipoziv.undp.ba. Svi zainteresovani mogu pristupiti Javnom pozivu putem oficijelne internetske stranice projekta: www.eu4agri.ba.

Promocija Javnog poziva će se raditi putem društvenih mreža i kroz realizaciju infosesija u nekoliko gradova u BiH. Mjesta i termini održavanja ovih infosesija će biti objavljeni na oficijelnoj stranici projekta (www.eu4agri.ba).

3.5 miliona KM bespovratnih sredstava za podršku investicijama u primarnu proizvodnju

Krajnji rok za prijavu **31. januar 2023.** ✓

Javni poziv za mjeru podrške investicijama u primarnu poljoprivrednu proizvodnju

U okviru projekta EU4AGRI, koji finansira Evropska unija, objavljen je Javni poziv za mjeru podrške investicijama u primarnu poljoprivrednu proizvodnju.

U okviru ovog javnog poziva na raspolaganju je 3,5 miliona KM, a sredstva podrške po jednoj prijavi mogu iznositi od 15.000 KM do 300.000 KM. Za svaki projekat podnositelj prijave mora osigurati vlastito sufinansiranje u iznosu od minimalno 35% ukupnog iznosa prihvatljivih troškova predložene investicije, izuzev za sektor proizvodnje voća i povrća gdje vlastito sufinansiranje iznosi minimalno 30%.

Prihvatljivi podnosioci prijave za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru mjere podrške mogu biti obrti/samostalni preduzetnici, zadruge i preduzeća.

Ko se može prijaviti na ovaj javni poziv?

Kroz ovaj javni poziv Evropska unija će podržati poljoprivredna gazdinstva koja doprinose stabilizaciji/jačanju proizvodne konkurentnosti i povećanju nivoa produktivnosti primarne poljoprivredne proizvodnje kroz modernizaciju i uvođenje novih tehnologija i inovacija, unapređenju kvaliteta proizvoda, higijene i sigurnosti hrane, promovisanju dobrih poslovnih praksi i održivog razvoja putem poboljšanja upravljanja prirodnim resursima, zaštiti okoliša, zaštiti radnika i sigurnosti hrane te doprinose ublažavanju posljedica nastalih uslijed pandemije COVID-19.

Za podršku investicijama u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji prihvatljivi su svi projekti koji se odnose isključivo na poljoprivredne sektore kao što su: proizvodnja mlijeka, mesa, uzgoj žitarica i uljarica, uzgoj voća, uključujući vinogradarstvo i masline, uzgoj povrća, proizvodnja sadnog materijala (sadnice voća, presadnice povrća i sjemenski krompir), proizvodnja jaja, uzgoj ribe, uzgoj začinskog bilja, ljekobilja i gljiva, kao i proizvodnja meda.

Prijave se mogu podnijeti od 23. 11. 2022. godine, dok je krajnji rok za podnošenje prijava 31. januar 2023. godine do 15:00 sati. Prijave podnesene nakon isteka roka se neće uzeti u razmatranje.

Prijave se podnose isključivo putem elektronskog sistema dostave prijava <https://javnipoziv.undp.ba/> koji je obezbijedio EU4AGRI projekat. Dostavljanje prijava u bilo kojem drugom formatu (e-mail, pošta, fax i sl.) nije prihvatljivo i prijave dostavljene na taj način neće biti uzete u razmatranje.

Dodatna pitanja u vezi sa ovim pozivom se mogu dostaviti putem formulara za pitanja na internetskoj stranici projekta (<https://javnipoziv.undp.ba/>), u periodu od 24. 11. 2022. do 23. 1. 2023. godine.

Više informacija o ovom javnom pozivu svi zainteresovani mogu saznati putem zvanične internetske stranice projekta www.eu4agri.ba.

Aktivnosti i rezultati Konzorcija Evropske preduzetničke mreže FBiH za izvještajni period 2020/2021. godine

U izvještajnom periodu je organizovan/suorganizovan 51 događaj, sa 447 učesnika i 797 održanih sastanaka, dok je individualnu partnersku podršku dobilo 192 preduzeća. Pored organizacije događaja, potpisano je 28 ugovora o međunarodnoj partnerskoj saradnji. Pruženo je 29 savjetodavnih usluga iz različitih oblasti poslovanja

Evropska preduzetnička mreža (Enterprise Europe Network – EEN <https://een.ec.europa.eu/>) je projekat Evropske unije koji je namijenjen malim i srednjim preduzećima kao podrška i servis u internacionalizaciji njihovog poslovanja. Evropsku preduzetničku mrežu čini preko 600 partnerskih organizacija i institucija, uključujući komore, agencije za razvoj MSP-a, institute, tehnološke centre, istraživačke centre, univerzitete i sl.

Evropska preduzetnička mreža je aktivna u preko 60 zemalja svijeta, uključujući sve države članice EU, i to putem više od stotinu Konzorcija, a povezuje preko 4.000 eksperata iz oblasti preduzetništva i transfera tehnologije s ciljem promocije konkurentnosti i inovacija na lokalnom i evropskom nivou.

Evropska preduzetnička mreža se u periodu 2020/2021. godine finansirala iz programa COSME, programa Evropske unije za poticanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i za razvoj preduzetništva uopšte.

Od 2015. godine u Bosni i Hercegovini postoje dva EEN konzorcija: EEN Konzorcij iz Federacije Bosne i Hercegovine i EEN Konzorcij iz Republike Srpske.

Konzorcij Evropske preduzetničke mreže u Federaciji Bosne i Hercegovine (www.een.ba) čine Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine, kao koordinator Konzorcija EEN mreže u Federaciji Bosne i Hercegovine, i partneri: Sarajevska regionalna razvojna agencija (SERDA), Univerzitet u Sarajevu, INTERA Tehnološki park Mostar, BIT centar Tuzla, Zenička razvojna agencija (ZEDA), Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona (RAUSK).

Brojne aktivnosti

Na samom početku 2020. godine otkazani su skoro svi industrijski poslovni događaji (sajmovi, konferencije, B2B sastanci, samiti), a glavni fokus je bio na ublažavanju novonastale situacije u kontekstu svakodnevnog poslovanja i održavanja kontakata sa malim i srednjim preduzećima. Mnoga mala i srednja preduzeća su u velikoj mjeri bila pogođena ovom situacijom, a mnogim našim klijentima je bio potreban savjet kako da se prilagode situaciji u finansijskom smislu.

Pokušavali smo pronaći nove načine povezivanja na međunarodnom tržištu pa smo organizovali/suorganizovali 67 online B2B događaja, virtuelnih konferencija i sajmova, koristeći inovativne digitalne platforme, pokušavajući istovremeno pružiti intenzivnu tehničku podršku kompanijama. Konzorcij je nastavio prilagođavati svoje aktivnosti digitalizacijom i diversifikacijom usluga kako bi se pomoglo malim i srednjim poduzećima da digitalizuju vlastite aktivnosti.

Kao jedan od posebno značajnih, ovom bismo prilikom izdvojili događaj pod nazivom „Žensko preduzetništvo - inovacije i odgovor malih i srednjih preduzeća na COVID-19“. Bio je to hibridni događaj u organiza-

ciji Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine i partnera BITNET konzorcija te EEN Grupe ženskog preduzetništva, održan 25. i 26. maja 2021. godine.

Fokus je bio na promociji ženskog preduzetništva i traženju odgovora od žena preduzetnica na globalno teške uslove poslovanja izazvane takozvanom COVID-19 krizom. Osnovni motiv za organizovanje ovakvog događaja bilo je traženje novih načina povezivanja poslovnih interesa, uz promociju regionalne saradnje, evropskih vrijednosti i snage ženskog preduzetništva. Glavni dio događaja bile su dvije panel-diskusije domaćih i regionalnih preduzetnika, predstavnika obrazovnih i javnih institucija, koji su svojim primjerima iz stvarnog svijeta dokazali da je poslovanje u vrijeme krize moguće ne samo održati nego i unaprijediti. Događaju su prisustvovali predstavnici Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, EISMEA-e, Evropske mreže žena (EWN), Asocijacije evropskih trgovinskih i industrijskih komora (Eurochambres), Komorskog investicionog foruma zapadnog Balkana, Vijeća za regionalnu saradnju, Organizacije Ujedinjenih nacija za ravnopravnost spolova i osnaživanje žena, Univerziteta u Sarajevu, Regionalnog udruženja poslovnih žena te predstavnici Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine. Bila je to prilika da se čuju iskustva nekoliko preduzetnika koji su u jeku epidemiološke i ekonomske krize pokrenuli nove poslove i odgovorili na nepredvidive ekonomske trendove.

Drugi događaj koji izdvajamo je trodnevni virtuelni događaj **Security Summit 2020** u organizaciji agencije SERDA, održan od 3. do 5. novembra 2020. godine, koji je bio pravi uspjeh sa održanih 740 B2B sastanaka, 2090 učesnika iz 69 zemalja, 76 izlagača te preko 50 predavača iz tematskih oblasti:

Tehnička zaštita i rješenja, Sigurnosne usluge, IT i IoT, Komunikacije/Transport, Energija i okoliš, Finansije, Inženjering i Arhitektura, Vlada i Vojska. Ključni element ovog nivoa uspjeha cijelog događaja bio je pozicioniranje Samita kao platforme za pokretanje globalnih napora za ponovno povezivanje aktera sigurnosne industrije i ubrzanje prijeko potrebnog oporavka od svjetske pandemije COVID-a. Nakon uspjeha ovog događaja, od 4. do 6. maja 2021. godine organizovan je Samit o sigurnosti 2021, koji je okupio više od 3000 profesionalaca iz blizu 100 zemalja, uz 761 B2B sastanak između 380 kompanija. Samit o sigurnosti 2021 bio je mjesto na kojem su se okupili profesionalci iz industrije i stručnjaci iz oblasti pametnih rješenja, mobilnosti, sajber sigurnosti, ICT-a, IoT-a i automatizacije. Skup učesnika uključivao je proizvođače, distributere, sistem integratore i menadžere projekata, menadžere sigurnosti, kao i vlasnike malih i srednjih preduzeća.

Treći značajan događaj bili su regionalni susreti Evropske preduzetničke mreže za jugoistočnu Evropu, održani od 3. do 5. novembra 2021. godine. Kao koordinator BITNET konzorcija u okviru projekta Evropske preduzetničke mreže, organizovala ih je Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine sa svojim regionalnim partnerima. Centralni događaj susreta je bila Regionalna konferencija

Evropske preduzetničke mreže za jugoistočnu Evropu koja je bila hibridnog karaktera i održana je 4. novembra 2021. godine s ciljem jačanja saradnje među partnerima i konzorcijima Evropske preduzetničke mreže u regionu i poboljšanja kvaliteta i kapaciteta usluga Mreže. Konferencija je imala svoj plenarni dio, prezentaciju FINNO-Access2Finance&Innovative online platforme i dvije panel-diskusije o regionalnom inovativnom ekosistemu, pristupu finansijama i inovacijama. Na konferenciji su uzeli učešće najviši predstavnici relevantnih državnih i entitetskih ministarstava iz Bosne i Hercegovine te visoki predstavnici Direkcije za istraživanje i inovacije EU i Direkcije za regionalni i urbani razvoj EU. Tu su bili i predstavnici Evropske izvršne agencije za mala i srednja preduzeća, Evropskog instituta za inovacije i tehnologije te Vijeća za regionalnu saradnju. Učešće su uzeli i finansijske institucije i banke EU, kao što su Evropski investicioni fond, Evropska banka za obnovu i razvoj i Evropska investiciona banka. Tu su bili i predstavnici malih i srednjih preduzeća iz Bosne i Hercegovine i predstavnici Evropske preduzetničke mreže iz regiona (Slovenija, Hrvatska, Crna Gora, Srbija, Sjeverna Makedonija) i Bosne i Hercegovine, kao domaćina.

U izvještajnom periodu je organizovan/suorganizovan **51 događaj**, sa **447 učesnika** i **797** održanih sastanaka, dok

je individualnu partnersku podršku dobilo **192** preduzeća.

Pored organizacije događaja, potpisano je **28** ugovora o međunarodnoj partnerskoj saradnji. Pruženo je **29** savjetodavnih usluga iz različitih oblasti poslovanja.

Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine je, sa ostalim partnerima u **BITNET** konzorciju, periodično objavljivala najzanimljivije ponude inostranih kompanija. Ponude se mogu pogledati na internetskoj stranici EEN mreže u Bosni i Hercegovini (www.een.ba) na sljedećem linku: <https://een.ba/bs/publikacije/ponude-inostranih-partnera>. Profili inostranih kompanija su prevedeni i objavljeni na ovoj internetskoj stranici te aktivno promovisani među klijentima iz različitih sektora. Prevedeno je i objavljeno ukupno **115** ponuda inostranih EEN partnera u periodu 2020/21. Pokazan je veliki interes za saradnju inostranih i bosanskohercegovačkih firmi te je u tom smislu razmijenjeno **277** podataka u vezi sa uslugama poslovne saradnje.

U pomenutom periodu, **BITNET** konzorcij je ostvario odlične rezultate, koji će imati značajan uticaj na povećanje konkurentnosti klijenata Konzorcija (mala i srednja preduzeća), posebno na polju internacionalizacije i digitalizacije, uprkos kriznoj situaciji koja je dominirala projektnim periodom 2020/2021.

Arbitražni sud pri Vanjskotrgovinskoj komori Bosne i Hercegovine

Arbitraža znatno skraćuje trajanje postupka u odnosu na to koliko bi trajao da se vodi pred redovnim sudom, samom činjenicom što je postupak pred Arbitražnim sudom u principu jednostupanjski. Stranke koje se odluče za rješavanje spora korištenjem ovog mehanizma neće čekati godinama da drugostupanjski sud donese odluku po žalbi, budući da su arbitražne presude konačne, da imaju snagu pravosnažne presude redovnog suda te da su izvršne u redovnom izvršnom postupku

Arbitraža u BiH

Arbitražni sud pri Vanjskotrgovinskoj komori BiH, kao institucionalna međunarodna arbitraža, egzistira još od 1998. godine. Naime, još Zakonom o Gospodarskoj komori Bosne i Hercegovine, a kasnije i Zakonom o Vanjskotrgovinskoj komori Bosne i Hercegovine, kao njenom pravnom sljedniku (članak 20.), utvrđeno je „da se pri Komori organizira Arbitražni sud pred koji gospodarski subjekti mogu iznositi međusobne sporove u skladu sa zakonom, radi sporazumnog rješavanja tih sporova, posredovanjem ili odlučivanjem o tim sporovima, ako stranke ugovore nadležnost ovog suda“.

Detaljnije odredbe o organizaciji i načinu rada Suda utvrđene su Pravilnikom o organizaciji i radu Arbitražnog suda pri Vanjskotrgovinskoj komori BiH koji je objavljen u „Službenom glasniku BiH“, broj: 39/03 od 19. 12. 2003. godine.

Zakonski okvir

Bosna i Hercegovina nema poseban zakon o arbitraži (kao naši susjedi), već je arbitražno rješavanje sporova istovjetno ili skoro istovjetno regulirano zakonima o parničnom postupku (entitetskim i onim Brčko distrikta BiH).

Bosna i Hercegovina je, temeljem sukcesije, preuzela i Konvenciju o priznanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka (tzv. Njujoršku konvenciju), uz tri rezerve: 1. priznaju se i izvršavaju samo arbitražne odluke donijete u drugoj zemlji potpisnici ove konvencije; 2. priznaju se i izvršavaju samo sporovi koji se prema domaćem (BH) pravu smatraju trgovačkim i 3. priznaju se i izvršavaju samo one arbitražne odluke donijete u drugoj zemlji potpisnici nakon stupanja Konvencije na snagu.

Navedeni akti, pored Pravilnika o organizaciji i radu Arbitražnog suda pri Vanjskotrgovinskoj komori BiH, zaista predstavljaju solidan pravni okvir za primjenu arbitraže u praksi,

odnosno pokretanja i vođenja postupka pred Arbitražnim sudom pri Vanjskotrgovinskoj komori BiH.

Mogućnosti i prednosti primjene alternativnog rješavanja sporova

Naša zemlja je u procesu prilagođavanja svog gospodarskog i pravnog sustava sustavima Europske unije, što podrazumijeva nove gospodarske odnose i pritisak, odnosno utjecaj svjetskog gospodarskog sustava, što sve više zahtjeva uvođenje i alternativnih načina rješavanja sporova od kojih je najpoznatija arbitraža. To se posebno donosi na investicione projekte, koncesije, tržište električne energije, financije i korporativno poslovanje.

Općepoznato je da se sporovi pred redovnim sudovima vode jako dugo i da su skupi, bez obzira da li se vode pred sudovima u BiH ili u inozemstvu.

Arbitraža, kao jedan od alternativnih načina rješavanja sporova, u svijetu globalizacije, investiranja u svjetskim razmjerima, ubrzanog života, a time i potrebe za brzim donošenjem odluka, postaje sve primamljivija poslovnoj zajednici kao način rješavanja sporova. Neke od njenih prednosti su: veća kontrola nad samim postupkom budući da se temelji na volji stranaka, a ne na ovlasti države, široka ovlaštenja stranaka u izboru arbitara sa specijaliziranim znanjima iz određene oblasti prava i poslovnih odnosa, postupak nije javan, postupak je brz i efikasan, ukupni troškovi postupka su niži, arbitražne presude su pravomoćne i izvršne itd.

Razlozi za izbor arbitraže su, pored pretrpanosti redovnih sudova, brzina i relativna ekonomičnost postupka - između ostalog i zbog mogućnosti da se nesrazmjerno brže nego pred državnim sudom dobije pravomoćna i izvršna presuda, budući da protiv arbitražne odluke nisu dopušteni redovni pravni lijekovi, da je arbitražni postupak u principu jednostupanjski i nejavan te da se najčešće radi o stranama u sporu koje ne žele prekinuti međusobnu poslovnu suradnju, ali žele što brže i jeftinije riješiti nastali spor.

Spor u kojem je ugovorena nadležnost Arbitražnog suda pri Vanjskotrgovinskoj komori BiH bi tekao brže, efikasnije i sa znatno manje troškova nego spor u redovnom sudskom postupku, a stranke u istom mogu

same odrediti arbitra ili vijeće pred koje će spor biti iznesen. Što je najbitnije, pošto je arbitražni postupak jednostupanjski, on bi bio pravomoćno okončan donošenjem odluke te se stranke ne bi morale izlagati riziku gubitka vremena čekajući odluku drugostupanjskog suda, kao što je slučaj u redovnim sudskim postupcima.

Kompanije u Bosni i Hercegovini, nažalost, ne koriste tako često arbitražni mehanizam rješavanja sporova, a razlog bi mogao biti nedovoljna informiranost i neopravdano nepovjerenje prema postupcima koji se ne vode pred redovnim sudom. Domaći gospodarstvenici imaju pogrešnu percepciju da će samo presuda koju donese redovni sud biti izvršna i da će samo na taj način uspjeti namiriti svoje potraživanje.

U osnovi, kada se govori o alternativnim metodama rješavanja sporova, prvenstveno se misli na arbitražu, kao najpoznatiji način alternativnog rješavanja sporova. Prednost arbitraže u odnosu na posredovanje i mirenje (koje su brže i jeftinije i u odnosu na arbitražu) jeste arbitražna presuda koja obavezuje stranke u sporu i ima snagu pravomoćne sudske presude.

Arbitražni sud pri VTKBiH je samostalan sud te Komora vrši samo opći nadzor nad administrativnim i materijalnim poslovanjem Arbitraže i osigurava materijalna sredstva za rad i vršenje njene funkcije.

Administrativne troškove postupka i troškove honorara arbitru (arbitrima) snose stranke, učesnici u postupku.

Arbitražni sud ima liste arbitara (za unutarnju i međunarodnu arbitražu), s tim da je stranama u sporu mogućnost imenovanja i arbitra izvan liste arbitara, pod uvjetom da zadovoljava kriterije za arbitra. Ovaj način izbora arbitra (tzv. otvorena lista) daje mogućnost svakoj strani u postupku da predloži arbitra za kojeg vjeruje da će na najbolji način riješiti spor. Izbor arbitra sa otvorene liste nije moguć u slučaju kada spor rješava arbitar pojedinac jer on mora biti imenovan sa liste arbitara. Isto je i u slučaju kada se spor iznosi pred Arbitražno vijeće - predsjednik Arbitražnog vijeća mora biti imenovan sa liste arbitara.

Dosadašnja iskustva rješavanja sporova putem arbitraže su izuzetno dobra: postupak je kraći, jeftiniji, manje formalan, uz zagarantiranu diskreciju itd.

Stranke su te koje biraju materijalno pravo, određuju pravila postupka, čak

mogu i ugovoriti suđenje po pravičnosti, ne mogu se ulagati pravni lijekovi i slično.

Možda upravo iz navedenih razloga arbitri ulažu dodatni napor prilikom vođenja arbitražnog postupka, kao i prilikom donošenja arbitražne odluke, jer su svjesni činjenice da nema „popravnog“, odnosno da nema više instance koja će korigirati eventualnu grešku suda. To je vjerojatno i razlog zbog čega i stranke koje, uvjetno govoreći, izgube spor, u principu budu zadovoljne načinom vođenja arbitražnog postupka.

Prema iskustvima zemalja u okruženju i većine europskih zemalja, institucionalne arbitraže su formirane pri trgovačkim, gospodarskim komorama, jer je institucionalna arbitraža jeftinija za stranke, ima svoju organizaciju, pravila rada, široku paletu stručnjaka kao arbitara, od sveučilišne, poslovne, pravne i sudske zajednice, što joj omogućava bolje korištenje kako materijalnih tako i ljudskih resursa.

U posljednjih nekoliko godina Arbitražni sud je počeo dobivati veći broj predmeta – što je razumljivo. Prvo se arbitraža kao alternativni način rješavanja sporova morala propagirati, pa nakon toga ugovarati, a po nastanku spora i provoditi od strane Arbitražnog suda.

Svi arbitrabilni sporovi bi se trebali rješavati putem arbitraže kako bi se, prije svega, rasteretili redovni sudovi. Arbitraža kao način rješavanja sporova, posebno institucionalna arbitraža, i redovni sudovi mogu egzistirati i imati i jako dobre odnose i suradnju uz međusobno uvažavanje. Svaki od njih ima svoje mjesto i ulogu u sustavu.

Kao jedan od prioriteta Vanjskotrgovinske komore BiH u narednom razdoblju je aktivna promocija rada Arbitražnog suda kako bi se podigla svijest o jednostavnosti, ekonomičnosti i praktičnosti ovog mehanizma rješavanja sporova te istog načina izvršenja arbitražnih presuda kao i presuda redovnog suda. Krajnje je vrijeme da se otkloni stigma koja prati arbitražu i poslovnoj zajednici ukaže na njene više nego značajne prednosti.

Služba za pravne poslove

DIGITALIZACIJA ATA KARNETA

ATA karnet je jednostavan međunarodni carinski dokument koji se koristi da bi se pojednostavio privremeni uvoz određenih roba u stranu zemlju (koja je prihvatila Konvenciju o privremenom uvozu) s rokom važenja do jedne godine

U jednom od prethodnih brojeva Infokoma pisali smo o ATA karnetu te pokušali približiti potencijalnim korisnicima ATA karneta način njegovog izdavanja i korištenja.

Ovom prilikom ćemo pisati o tome na koji način globalni trend digitalizacije, koji je prisutan u svim oblastima poslovanja, utiče na ATA karnete i kakve promjene možemo očekivati u ovoj oblasti u narednom periodu.

Na početku treba reći da je glavni cilj digitalizacije da se u dogledno vrijeme eliminišu papirni dokumenti i pređe na elektronski oblik ATA karneta kako bi se smanjili troškovi te pojednostavio i ubrzao sam proces izdavanja ATA karneta, preuzimanja i čuvanja ATA karneta od njihovih nosilaca ili njihovi

vih zastupnika, pripreme kupona za izvoz/uvoz ili ponovni izvoz/uvoz, kao i ubrzalo i pojednostavilo obavljanje carinskih transakcija sa ATA karnetima (ovjera kupona).

Spoljnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine, kao udruženje izdavalac i garantno udruženje za ATA karnet u Bosni i Hercegovini, pomno prati izmjene i dopune pravila i procedura propisanih pravnim aktima koja regulišu oblast sprovođenja privremenog uvoza po ATA karnetu te procedura i pravila koji uređuju funkcionisanje ATA sistema, a posebno način rada garantnih i izdavačkih udruženja, koji su propisala nadležna svjetska udruženja i institucije (Međunarodna trgovinska komora, Svjetsko ATA vijeće, Svjetska

federacija komora, Svjetska carinska organizacije i dr.) kako bi korisnicima ATA karneta pružila kvalitetne usluge, od izdavanja ATA karneta, do blagovremenog davanja informacija relevantnih za neometano korištenje ATA karneta za privremeni uvoz robe na područje drugih zemalja.

Međunarodna trgovinska komora (ICC) intenzivno radi na pripremi članica ATA sistema (među kojima je i STKBIH) i obezbjeđivanju preduslova za digitalizaciju ATA karneta, a posebno od kada je Svjetsko ATA vijeće (WATAC) utvrdilo strateški cilj i vremenski okvir za potpunu digitalizaciju usluga izdavanja ATA karneta.

Da bi se digitalizacija u ovoj oblasti izvršila, odnosno implementirao pot-

puno novi ATA karnet sistem, u kome će se pomoću različitih digitalnih alata prilagođenih nizu zainteresovanih strana izvršiti digitalizacija ATA karneta i procesa upravljanja njihovim životnim ciklusom - od izdavanja i pripreme deklaracija, do carinskih transakcija i potraživanja - **potrebno je prvo stvoriti uslove za digitalno izdavanje ATA karneta i njihovo evidentiranje**, a zatim omogućiti pripremu elektronskih deklaracija i uvesti elektronsko obavljanje carinskih transakcija.

Određeni broj zemalja članica ATA sistema već je djelimično ušao u digitalizaciju kroz **eATA Carnet projekat**, pilot-projekat koji od 2016. godine vodi Međunarodna trgovinska komora. Nacionalni izdavački sistemi i određeni broj carinskih ispostava tih zemalja već su povezani u eATA sistem, tako da su pomenute zemlje praktično spremne za digitalizaciju ATA karneta, u svim fazama njegovog životnog ciklusa (od izdavanja do obrade deklaracija i potraživanja ATA karneta). S obzirom na prethodno, očekuje se da će neke od ovih zemalja već naredne godine preći

na digitalne ATA karnete.

Kada se ova očekivanja ostvare, odnosno kada carinski organi neke zemlje (privremenog uvoza robe po ATA karnetu) odluče prihvatiti samo elektronske ATA karnete, to će imati ogroman uticaj na same korisnike (nosioc) ATA karneta, jer nosioci ATA karneta neće moći sa ATA karnetom u papirnoj formi privremeno uvesti robu u ovu zemlju (zemlju privremenog uvoza koja je izvršila digitalizaciju ATA karneta).

Upravo je zato Spoljnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine na vrijeme preduzela neophodne korake, odnosno u toku je priprema uslova za digitalno izdavanje ATA karneta i njihovo evidentiranje.

Mi smo od ranije imali digitalizovane određene segmente izdavanja ATA karneta. Tako smo, npr., korisnicima ATA karneta omogućili podnošenje zahtjeva za izdavanje

ATA karneta u elektronskoj formi, putem **ONLINE APLIKACIJE ZA ATA KARNETE** koja se nalazi na internet-stranici Komore.

Drugi segment na kome trenutno radimo je razvoj novog nacionalnog sistema za izdavanje ATA karneta (software) za koji je planirana integracija u elektronski sistem za ATA karnete Međunarodne trgovinske komore početkom naredne godine, elektronski sistem kroz koji će vremenom biti povezana izdavačka udruženja svih zemalja članica ATA sistema i njihovi carinski organi.

U praksi ovo znači da ćemo, kao izdavačko udruženje, od početka naredne godine biti spremni za izdavanje elektronskih ATA karneta.

Što se tiče nosilaca ATA karneta, treba reći da je već razvijena aplikacija za korisnike (nosioc) ATA karneta koja im omogućava da preuzmu i čuvaju ATA karnet u digitalnoj formi te upravljaju njime (recimo, pripremaju deklaracije /kupone/ za carinsku transakciju /ovjeru/, provjere status ATA karneta i sl.).

Zamišljeno je da sistem digitalnih ATA karneta funkcioniše na sljedeći način:

- Nosilac ATA karneta elektronski podnosi zahtjev za izdavanje ATA karneta udruženju izdavaocu ATA karneta (U BiH je to Spoljnotrgovinska komora BiH);
- Nosilac prima uputstvo i neophodne podatke za preuzimanje naručenog ATA karneta te ga preuzima u svoj pametni telefon koristeći aplikaciju (ATA Carnet app). Ukoliko je potrebno, nosilac može podijeliti karnet sa svojim zastupnikom. Iz sigurnosnih razloga, podaci su šifrovani;
- Kada prelazi granicu, nosilac ATA karneta ili njegov zastupnik otključavaju preuzeti ATA karnet i pripremaju deklaraciju koristeći ATA Carnet app, pri čemu se dobija QR kod, koji treba pokazati cariniku pri obavljanju privremenog uvoza/izvoza;
- Carinici skeniraju QR kod i nakon pregleda podataka unesenih u kupon ATA karneta donose odluku o tome da li roba može ući ili napustiti carinsku teritoriju zemlje privremenog uvoza (ili izvoza) te izvršavaju carinsku transakciju, koja se zatim upisuje u carinski portal i šalje se potvrda nosiocu ili njegovom zastupniku na pametni telefon.

Ovdje moramo imati u vidu činjenicu da osim spremnosti nacionalnih garantnih i izdavačkih udruženja jedne zemlje za prelazak na izdavanje elektronskih ATA karneta i digitalnu obradu carinskih potraživanja, stvarni prelazak sa papirnih na isključivo elektronske ATA karnete takođe zavisi od spremnosti carinskih organa te zemlje da obrađuju elektronske ATA karnete (elektronski obavljaju carinske transakcije), tako da ne možemo sa sigurnošću predvidjeti kada će se ova oblast u potpunosti digitalizovati u Bosni i Hercegovini, odnosno kada ćemo u potpunosti prestati koristiti ATA karnete u papirnoj formi.

Čak i kada Bosna i Hercegovina izvrši potpunu digitalizaciju ATA karneta, moraćemo voditi računa o drugim članicama ATA sistema i nastaviti izdavati ATA karnete u papirnoj formi paralelno sa digitalnim ATA karnetima, sve dok svaka članica ATA sistema ne pređe na digitalno poslovanje u ovoj oblasti.

Pripremila: Ivana Knežević

Redefiniranje graničnih prijelaza sa Republikom Hrvatskom i nužnost unapređenja izvožno-uvoznih postupaka

Zastoji i duga zadržavanja na cestovnim graničnim prijelazima sa Republikom Hrvatskom pri obavljanju međunarodnog prijevoza tereta u osnovi predstavljaju konstantu, čiji se intenzitet samo dodatno povećava u određenim razdobljima, kao što je to u vrijeme izvoza sezonskog voća i povrća, kada zaokuplja pažnju privrednika, medija pa i cjelokupne javnosti. Istovremeno, još uvijek nema sistemskih mjera za unapređenje izvožno-uvoznih postupaka

Višegodišnja praksa da se u vrijeme pojačanog kretanja lakokvarljive i robe pod posebnim temperaturnim režimom donose privremena i polovična rješenja za otklanjanje zastoja i dugih zadržavanja na graničnim prijelazima, jasno ukazuje da je nužno redefinirati osnovne postavke, uvažavajući nove realnosti i činjenice. Improvizacije u ovom segmentu po-davno su postale samo dio problema i sa njima se mora prestati, bez obzira na otpore ili razloge kojima se pokušavaju opravdati. S obzirom na to da živimo u vremenu kada se, u svjetskim okvirima, u fokus stavlja osiguranje energenata i hrane, svaka tačka koja predstavlja prepreku realizaciji što brže isporuke roba i dobara, uz što manje energetske troškove, mora se pravilno detektirati i eliminirati. Pored prijevoznika, koji su ukazivali na problem zadržavanja na graničnim prijelazima sa Republikom Hrvatskom i na carinskim terminalima, u posljednje vrijeme je sve prisutnije i

nezadovoljstvo proizvođača, izvoznika i uvoznika zbog nemogućnosti pravovremene isporuke roba i dobara.

Nema nikakve dvojbe da se ovdje radi o dva ključna i prioritetna pitanja:

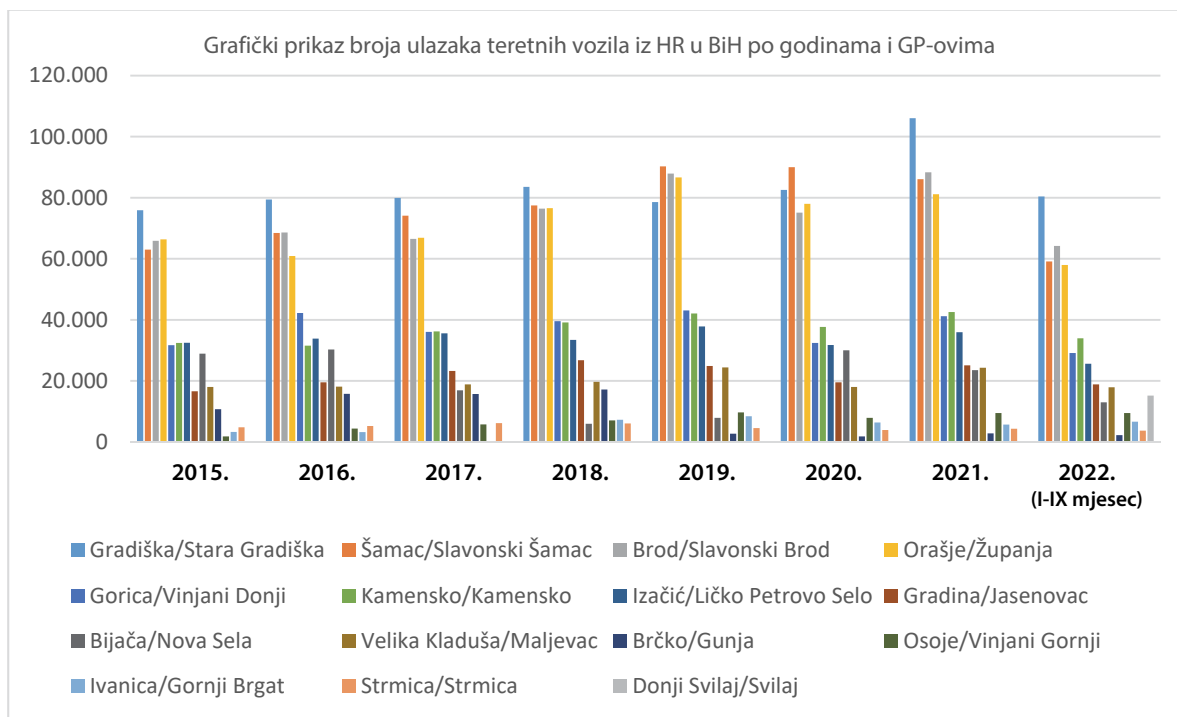
1. redefiniranje statusa i broja graničnih prijelaza za prijevoz roba sa Republikom Hrvatskom i
2. utvrđivanje i provođenja mjera za vidno smanjenje ukupno potrebnog vremena za izvršavanje svih izvožno-uvoznih postupaka.

GRANIČNI PRIJELAZI ZA PRIJEVOZ ROBA SA REPUBLIKOM HRVATSKOM

Granični prijelazi za cestovni prijevoz između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske su definirani ugovorom između dviju država iz 2013. godine, a prije ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju. U međuvremenu ne samo da je Republika Hrvatska postala članica

Tabela 1. Pregled broja ulazaka teretnih vozila iz Republike Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu

Broj ulazaka teretnih vozila iz HR u BiH po godinama i graničnim prijelazima	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022. (I-IX mjesec)	UKUPAN broj teretnih vozila iz HR u BiH (2015-2022)	%
Gradiška/Stara Gradiška	75.906	79.424	79.931	83.568	78.560	82.545	106.047	80.420	666.401	16,61
Šamac/Slavonski Šamac	63.016	68.487	74.108	77.467	90.259	90.009	86.102	59.121	608.569	15,17
Brod/Slavonski Brod	65.910	68.613	66.517	76.416	87.928	75.099	88.357	64.230	593.070	14,79
Orašje/Županja	66.344	60.921	66.892	76.612	86.680	78.001	81.156	57.996	574.602	14,33
Gorica/Vinjani Donji	31.703	42.248	36.079	39.585	43.084	32.452	41.226	29.128	295.505	7,37
Kamensko/Kamensko	32.452	31.536	36.208	39.174	42.115	37.669	42.555	33.948	295.657	7,37
Izačić/Ličko Petrovo Selo	32.494	33.851	35.613	33.420	37.838	31.739	35.983	25.605	266.543	6,65
Gradina/Jasenovac	16.631	19.548	23.296	26.757	24.921	19.522	25.127	18.844	174.646	4,35
Bijača/Nova Sela	28.927	30.273	16.932	5.973	7.900	30.041	23.542	13.020	156.608	3,90
Velika Kladuša/Maljevac	18.042	18.130	18.875	19.684	24.449	18.020	24.295	17.942	159.437	3,97
Brčko/Gunja	10.747	15.789	15.729	17.183	2.721	1.814	2.834	2.231	69.048	1,72
Osoje/Vinjani Gornji	1.837	4.378	5.760	7.057	9.706	7.918	9.474	9.456	55.586	1,39
Ivanica/Gornji Brgat	3.284	3.258	0	7.282	8.454	6.393	5.696	6.646	41.013	1,02
Strmica/Strmica	4.823	5.212	6.170	6.086	4.533	3.917	4.366	3.731	38.838	0,97
Donji Svilaj/Svilaj	0	0	0	0	0	0	264	15.207	15.471	0,39
UKUPNO:	452.116	481.668	482.110	516.264	549.148	515.139	577.024	437.525	4.010.994	

Evropske unije nego su nastupile i velike promjene u kretanju roba i usluga, pa samim tim i opterećenja na ključnih 15 graničnih prijelaza za međunarodni cestovni prijevoz roba, o čemu svjedoče podaci o broju ulazaka teretnih vozila na graničnim prijelazima iz oba smjera. Potrebno je imati u vidu da se radi o službenim podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske.

Ovi podaci pokazuju kontinuiran rast ukupnog broja ulazaka teretnih vozila iz Republike Hrvatske u Bosnu i

Hercegovinu i vidljivo je da je u 2021. godini on veći za oko 30% u odnosu na broj ulazaka u 2015. godini. Pored toga, broj ulazaka teretnih vozila iz Republike Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu na samo 4 sjeverno orijentirana granična prijelaza - Gradiška/Stara Gradiška (16,61%), Šamac/Slavonski Šamac (15,17%), Brod/Slavonski Brod (14,79%) i Orašje/Županja (14,33%) - čine oko 61% u ukupnom broju ulazaka teretnih vozila u Bosnu i Hercegovinu na svih 15 graničnih prijelaza sa

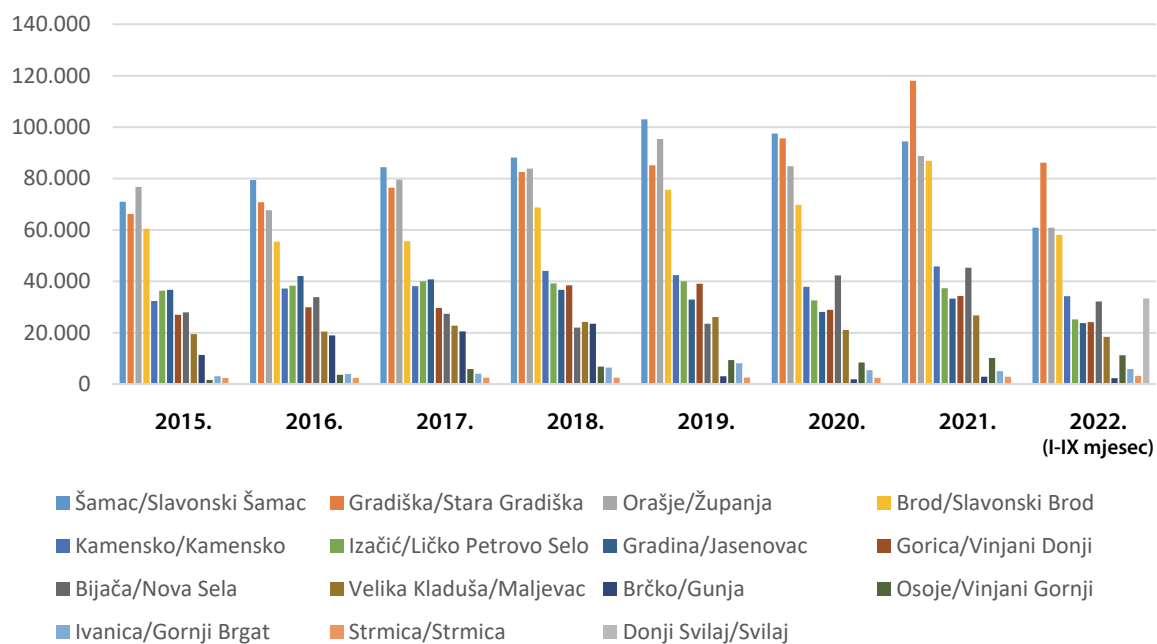
Republikom Hrvatskom u posmatranom razdoblju. Također, broj ulazaka teretnih vozila iz Republike Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu na graničnom prijelazu Gradiška/Stara Gradiška povećan je za 40% u 2021. godini u odnosu broj ulazaka za cijelu 2015. godinu.

Podaci iz Tabele 2. nedvojbeno potvrđuju kontinuiran godišnji rast ukupnog broja ulazaka teretnih vozila iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku, kao i to da je on u 2021. godini veći za oko 40% u odnosu na broj

Tabela 2. Pregled broja ulazaka teretnih vozila iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku

Broj ulazaka teretnih vozila iz BiH u HR po godinama i graničnim prijelazima	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022. (I-IX mjesec)	UKUPAN broj ulazaka teretnih vozila iz BiH u RH (2015- 2022)	%
Šamac/Slavonski Šamac	70.970	79.424	84.434	88.132	103.056	97.502	94.469	60.915	678.902	15,68
Gradiška/Stara Gradiška	66.244	70.785	76.472	82.569	85.187	95.648	118.030	86.192	681.127	15,73
Orašje/Županja	76.791	67.686	79.542	83.876	95.379	84.779	88.753	60.855	637.661	14,73
Brod/Slavonski Brod	60.464	55.488	55.671	68.720	75.641	69.764	86.904	58.062	530.714	12,26
Kamensko/Kamensko	32.367	37.253	38.157	44.047	42.427	37.893	45.810	34.223	312.177	7,21
Izačić/Ličko Petrovo Selo	36.382	38.351	40.038	39.230	40.034	32.621	37.333	25.199	289.188	6,68
Gradina/Jasenovac	36.721	42.060	40.748	36.755	32.942	28.134	33.322	23.752	274.434	6,34
Gorica/Vinjani Donji	27.002	29.961	29.708	38.479	39.076	28.941	34.268	24.155	251.590	5,81
Bijača/Nova Sela	27.930	33.877	27.406	22.032	23.519	42.355	45.341	32.206	254.666	5,88
Velika Kladuša/Maljevac	19.452	20.454	22.775	24.222	26.116	21.084	26.738	18.432	179.273	4,14
Brčko/Gunja	11.401	18.977	20.529	23.507	3.110	1.932	2.936	2.338	84.730	1,96
Osoje/Vinjani Gornji	1.651	3.636	5.909	6.850	9.406	8.453	10.228	11.279	57.412	1,33
Ivanica/Gornji Brgat	3.079	3.961	4.121	6.482	8.173	5.481	5.066	5.909	42.272	0,98
Strmica/Strmica	2.394	2.485	2.556	2.522	2.589	2.502	2.901	3.226	21.175	0,49
Donji Svilaj/Svilaj	0	0	0	0	0	0	271	33.363	33.634	0,78
UKUPNO:	472.848	504.398	528.066	567.423	586.655	557.089	632.370	480.106	4.328.955	

Grafički prikaz broja ulazaka teretnih vozila iz BiH u HR po godinama i GP-ovima

ulazaka u 2015. godini.

Isto tako, broj ulazaka teretnih vozila iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku samo na 4 sjeverno orijentirana granična prijelaza - Šamac/Slavonski Šamac (15,68%), Gradiška/Stara Gradiška (15,73%), Orašje/Županja (14,73%) i Brod/Slavonski Brod (12,26%) - predstavlja oko 58,40% ukupnog broja ulazaka teretnih vozila u Republiku Hrvatsku na svih 15 graničnih prijelaza sa Bosnom i Hercegovinom u posmatranom razdoblju.

Broj ulazaka teretnih vozila iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku na graničnom prijelazu Gradiška/Stara Gradiška bilježi stalna povećanja te je u 2021. dostignuto povećanje za 80% u odnosu na broj ulazaka u 2015. godini, dok je za samo 9 mjeseci 2022. godine broj ulazaka teretnih vozila veći od ukupnog broja ulazaka i u 2015, 2016, 2017, 2018. i 2019. godini. Također, i na većini ostalih graničnih prijelaza broj ulazaka teretnih vozila iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku bilježi značajno povećanje.

Uz činjenicu da je Gradiška/Stara Gradiška jedini granični prijelaz sa statusom BIP-a (Border Inspection Point) preko kojeg je moguće izvršiti

izvoz svih vrsta roba na naša ključna tržišta zapadne i srednje Evrope, osiguranje dodatnih graničnih prijelaza sa statusom BIP-a nema alternativu. S tim u vezi, moraju se aktivirati i djelovati sve zainteresirane strane u Bosni i Hercegovini kako bi se kroz pregovore nadležnih organa Bosne i Hercegovine sa nadležnim organima Republike Hrvatske, kao i Evropske unije:

1. osigurala prekategoricizacija novosagrađenog graničnog prijelaza Svilaj/Donji Svilaj koji se nalazi na Koridoru Vc i graničnog prijelaza Izačić/Ličko Petrovo Selo u granične prijelaze sa svim inspekcijским kontrolama, tzv. BIP, uz već postojeća dva BIP-a (Gradiška/Stara Gradiška i Bijača/Nova Sela),
2. osigurao status međunarodnih cestovnih prijelaza za saobraćaj putnika i roba, uključujući i robe koje podliježu fitosanitarnoj kontroli, za granične prijelaze Orašje/Županja, Kamensko/Kamensko, Vinjani Donji/Gorica i Ivanica/Brgat,
3. utvrdilo 14-satno radno vrijeme svakim danom u sezoni (maj-oktobar) i 8-satno radno vrijeme izvan sezone svih inspekcijских organa na graničnim prijelazima na kojima je njihovo prisustvo definirano.

UTVRĐIVANJE I PROVOĐENJE MJERA ZA VIDNO SMANJENJE UKUPNO POTREBNOG VREMENA ZA PROVOĐENJE SVIH IZVOZNO-UVOZNIH POSTUPAKA

Pored pitanja graničnih prijelaza, Bosna i Hercegovina bi morala, što prije, poduzeti mjere i aktivnosti kojima bi osjetno smanjila ukupno potrebno vrijeme za izvršavanje svih postupaka pri izvozu i uvozu roba. Da bi to bilo moguće, moraju se izvršiti mjerenja vremena trajanja postupaka, po svim segmentima, kako u izvozu tako i u uvozu roba.

Dostupni rezultati studija mjerenja vremena potrebnog za provođenje postupaka uvoza ili izvoza, provedenih uz podršku Svjetske banke u Republici Srbiji, Kosovu, Crnoj Gori i sl., ukazuju na važnost provođenja ove aktivnosti korištenjem metodologije Svjetske carinske organizacije kako bi se na osnovu dobijenih rezultata pravilno utvrdile, provele i pratile sve neophodne mjere.

Rezultati mjerenja u Republici Srbiji

U cilju unapređenja efikasnosti obavljanja carinskih i drugih procedura po drugi put je, tokom novembra 2021.

godine, provedena Studija mjerenja postupaka uvoza i izvoza u cestovnom i avioprijevozu roba u Republici Srbiji. Mjerenje je provedeno na GP Horgoš, GP Batrovci, GP Preševo, CI Aerodrom Beograd i CI Terminal Beograd, a baziralo se na 2.386 uzoraka.

Rezultati mjerenja kod uvoza u cestovnom prijevozu su pokazali:

- da prosječno carinsko vrijeme kod uvoza iznosi 31 minut na graničnim prijelazima (2017. godine je iznosilo 45 minuta), odnosno 2 sata i 2 minuta na unutarnjem terminalu (2017. godine je iznosilo 1 sat i 32 minuta),
- da je za cjelokupan proces uvoza u prosjeku potrebno 10 sati i 1 minut (2017. godine je bilo potrebno 8 sati i 22 minuta), pri čemu je prosječno vrijeme trajanja postupaka na graničnim prijelazima 2 sata i 51 minut, a na unutarnjem terminalu 7 sati i 10 minuta.

Rezultati mjerenja kod izvoza u cestovnom prijevozu su pokazali:

- da prosječno carinsko vrijeme kod izvoza iznosi 1 sat i 42 minuta na unutarnjem terminalu (2017. godine je iznosilo 1 sat i 15 minuta), odnosno 6 minuta na graničnim prijelazima (2017. godine je iznosilo 5 minuta),
- da je za cjelokupan proces izvoza u prosjeku potrebno 7 sati i 44 minuta (2017. godine je bilo potrebno 6 sati i 47 minuta), od čega je prosječno vrijeme trajanja postupka na unutarnjem terminalu 5 sati i 34 minuta, a na graničnim prijelazima 2 sata i 10 minuta.

Na osnovu ovih mjerenja, Uprava carina Republike Srbije je zaključila da je neophodno da se poslovi i zadaci te

radno vrijeme prilagode potrebama poslovne zajednice, da se potrebe i organizacija ljudskih resursa na carinskim ispostavama planira prema obimu posla i broju deklaracija, uz proširenje upotrebe pojednostavljenih procedura i broja privrednih subjekata koji ih koriste (primjena programa AEO – ovlašteni privredni subjekat), kao i poboljšanje infrastrukture na graničnim prijelazima i unutarnjim terminalima.

Rezultati mjerenja na Kosovu

I carina Kosova je u novembru 2021. godine provela Studiju mjerenja pri čemu je prikupljanje podataka obavljeno kroz intervjue sa uvozniciima i izvozniciima, obuhvatajući 1.127 intervjua za uvoz i 202 intervjua za izvoz roba.

Ova Studija je pokazala da je za cjelokupan proces uvoza u cestovnom prijevozu u prosjeku potrebno 3 sati i 19 minuta (2016. godine je to vrijeme iznosilo 5 sati i 3 minuta), dok je za cjelokupan postupak izvoza potrebno 2 sata i 44 minute (2016. godine je to vrijeme iznosilo 3 sata i 17 minuta).

Rezultati mjerenja u Crnoj Gori

Rezultati Studije mjerenja vremena potrebnog za uvoz, izvoz i tranzit roba te završavanju svih formalnosti, koju je carina Crne Gore provela u novembru 2021. godine praćenjem podataka na terminalu Podgorica, graničnom prijelazu Dobrakovo, slobodnoj zoni Bar i aerodromu Podgorica, pokazali su da u odnosu na rezultate početne Studije iz 2016. godine nema velike razlike u

pogledu vremena potrebnog za uvoz u cestovnom prijevozu.

Studija iz 2016. godine pokazala je da prosječno vrijeme oslobađanja roba koje su uvezene preko graničnog prijelaza Dobrakovo i carinjene na terminalu Podgorica iznosi 16 sati i 4 minuta, u čemu učestvuje vrijeme graničnih procedura sa 1 sat i 46 minuta (11%), vrijeme transporta od graničnog prijelaza do unutarnjeg terminala sa 5 sati i 44 minute (36 %) te vrijeme potrebno za okončanje procedura na carinskom terminalu sa 8 sati i 34 minute (53%).

Za razliku od uvoza, kod izvoza u cestovnom prijevozu je primjetno smanjenje prosječnog vremena potrebnog za cjelokupan postupak izvoza na oko 6 sati, a koje je prema Studiji iz 2016. godine iznosilo oko 8 sati.

Koliki značaj u otkrivanju uskih grla i utvrđivanju potrebnih mjera imaju rezultati provedenih mjerenja prosječnog vremena potrebnog za realizaciju izvoza ili uvoza, po svim segmentima i nosiocima, govori i nevjerovatan podatak iz crnogorske Studije iz 2016. godine da je u ukupnom prosječnom vremenu okončanja procedura na carinskom terminalu prilikom uvoza (8 sati i 34 minute) prosječno vrijeme vozačeve primopredaje dokumentacije špediteru iznosilo 3 sata i 55 minuta.

Prema dostupnim informacijama, Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine pokrenula je aktivnosti na izradi Studije mjerenja prosječnog vremena carinjenja robe, koja bi morala obuhvatiti cjelokupno potrebno vrijeme za uvozni postupak od momenta ulaska na graničnom prijelazu do momenta oslobađanja robe, kao i za izvozni postupak do izlaska robe sa graničnog prijelaza.

Iz svega navedenog, nema nikakve sumnje da Bosna i Hercegovina mora djelovati, istovremeno i bez odlaganja, kako bi se postiglo ne samo redefiniranje Ugovora o graničnim prijelazima sa Republikom Hrvatskom na gore izneseni način nego i ubrzale aktivnosti na provođenju Studije mjerenja vremena svih postupaka, po segmentima, za realizaciju izvoza i uvoza korištenjem metodologije Svjetske carinske organizacije, kao osnove za argumentirano utvrđivanje svih neophodnih mjera i korektivnih akcija, njihovu brzu provedbu i kontinuirano praćenje.

Zijad Sinanović, dipl. ing. saob.

Nakon EU, BiH najviše robe izvozi u zemlje potpisnice CEFTA sporazuma

Ukupan obim spoljnotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine u periodu od januara do septembra 2022. godine iznosio je 35.388.961.000 KM i povećan je za 36,58%, odnosno 9,47 milijardi KM u odnosu na isti period prethodne godine.

Izvoz u BiH iznosio je 13.837.174.000 KM i veći je za 33,68%, odnosno 3,48 milijardi KM.

Uvoz u BiH iznosio je 21.551.787.000 KM i veći je za 38,51%, odnosno 5,99 milijardi KM.

Ukupan saldo spoljnotrgovinske razmjene je povećan za 48,11% i iznosi -7.714.614.000 KM.

Pokrivenost uvoza izvozom je smanjena za 3,49% i iznosi 64,2%.

Pokazatelji spoljnotrgovinske razmjene pokazuju povećanje i izvoza i uvoza. Činjenica je da BiH dobar dio uvoza ostvaruje radi izvoza, odnosno uvozi radi dorade proizvoda nakon čega iste proizvode izvozi, što je jedan od uzroka visokog deficita, koji se kontinuirano povećava.

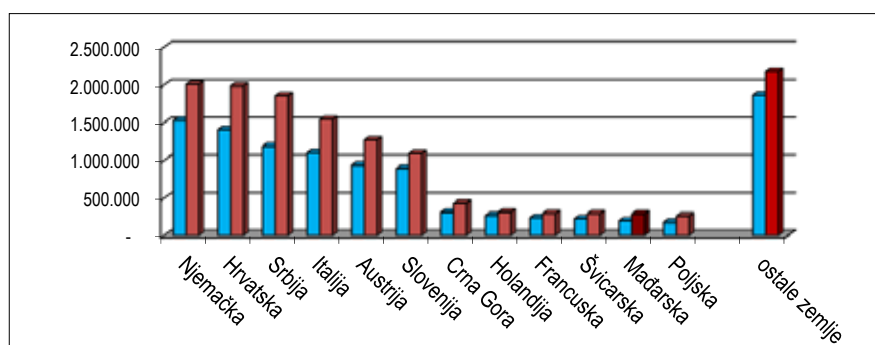
Nestabilnost na svjetskom tržištu, uzrokovana prvenstveno problemima u lancima snabdijevanja još u periodu pandemije, energetska kriza, recesija te moguća svjetska stagflacija dovele su do povećanja cijena na opštem nivou, što dokazuju i pokazatelji spoljnotrgovinske razmjene u posmatranom periodu.

Nastavlja se neizvjesnost oko rata u Ukrajini, a daljnja energetska kriza onemogućava pozitivne prognoze na tržištu Evropske unije, pa tako i u BiH.

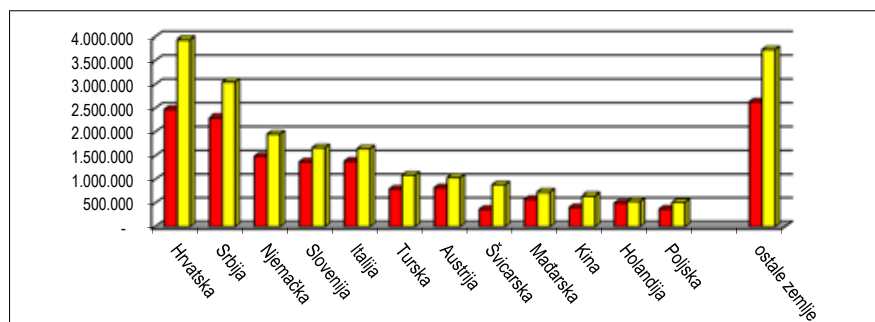
Uvoz u BiH je takođe povećan u odnosu na prošlu godinu. Vodeći uzrok tome je povećanje cijene nafte i naftnih derivata, a jedan od uzroka je svakako i opšte povećanje cijena na globalnom nivou. Visok procenat uvoza je uzrokovan uvozom repromaterijala radi izvoza.

Suficit i dalje ostvarujemo sa Njemačkom i Austrijom, a najveći obim razmjene ostvaren je sa Hrvatskom, Srbijom, Njemačkom, Italijom, Slovenijom itd.

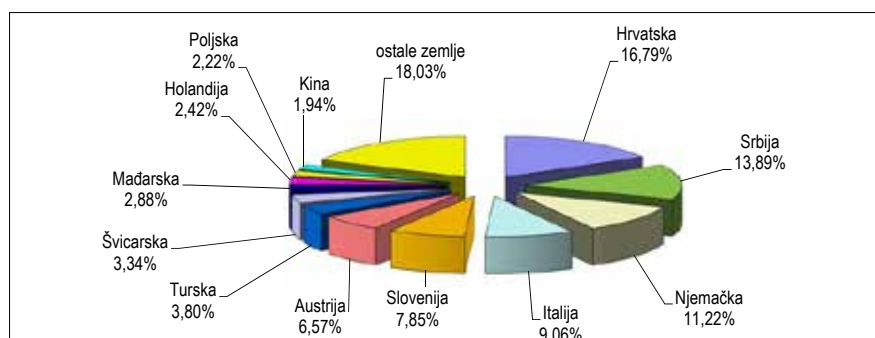
Poređenje izvoza BiH u periodu od 1. do 9. mjeseca 2022. u odnosu na isti period 2021. po zemljama vodećim partnerima u izvozu BiH:

Poređenje uvoza BiH u prvih 9 mjeseci 2022. u odnosu na isti period 2021. po zemljama vodećim partnerima u uvozu BiH:

Učešće zemalja vodećih partnera u ukupnom obimu razmjene BiH u prvih 9 mjeseci 2022.

Pregled vodećih tarifa u izvozu I-IX 2022.

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost
2716	Električna energija	904.087.387
7601	Aluminij u sirovim oblicima	755.437.097
9401	Sjedala (osim onih iz tarifnog broja 9402)	470.105.058
7308	Konstrukcije (osim montažnih zgrada iz tarifnog broja 9)	463.192.942
8544	Izolovana žica (uključujući emajliranu i anodiziranu)	462.782.943

Pregled vodećih tarifa u uvozu I-IX 2022.

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost
2710	Naftna ulja i ulja dobivena od bitumenskih minerala	2.235.180.486
7601	Aluminij u sirovim oblicima	944.894.283
2701	Kameni ugalj; briketi i slična kruta goriva od kamenog uglja	739.017.190
8703	Lični automobili i druga motorna vozila	608.335.216
3004	Lijekovi (izuzev proizvoda iz tarifnog broja 30.02, 30.0)	452.116.411

EU glavni trgovinski partner

Obim spoljnotrgovinske razmjene BiH sa zemljama članicama EU za devet mjeseci 2022. godine iznosi oko 23,96 milijardi KM i veći je za oko 6,1 milijardi KM ili 33,6% u odnosu na isti period prošle godine.

U ukupnom izvozu iz BiH 72,5% odlazi na tržišta zemalja Evropske unije.

Od ukupnog uvoza u BiH 64,6% je sa tržišta zemalja Evropske unije.

BiH je izvezla robe na tržište EU u vrijednosti od 10,03 milijardi KM i izvoz je povećan za 2,5 milijardi KM ili 32,30%.

Ukupan uvoz iz zemalja EU je iznosio 13,93 milijardi KM i veći je za 3,5 milijardi KM ili 34,58% u odnosu na isti period prethodne godine.

Glavni trgovinski partner iz EU po obimu razmjene je Hrvatska. Obim razmjene sa Hrvatskom iznosio je 5,94 milijardi KM, a pokrivenost uvoza izvozom 50,03%.

Na tržište Hrvatske izvezeno je robe u vrijednosti od 1,98 milijardi KM, od čega najviše:

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost (KM)
2716	Električna energija	290.558.275
7314	Tkanine (uključujući beskrajne vrpce), rešetke, mreže i ograde	158.829.411
6115	Hula-hop čarape, uključujući i one bez stopala	97.307.466
7601	Aluminij u sirovim oblicima	79.924.510
4407	Drvo obrađeno po dužini piljenjem, glodanjem ili rezanjem	71.919.465

Sa tržišta Hrvatske uvezli smo robe u vrijednosti od 3,95 milijardi KM, od čega najviše:

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost (KM)
2710	Naftna ulja i ulja dobivena od bitumenskih minerala	1.517.404.429
1701	Šećer od šećerne trske ili šećerne repe i hemijski čista saharoza	106.287.876
2716	Električna energija	77.465.478
6115	Hula-hop čarape, uključujući i one bez stopala, čarape	73.910.326
7408	Bakarna žica	67.907.823

CEFTA 2006 - drugi najznačajniji partner BiH

Obim spoljnotrgovinske razmjene sa zemljama potpisnicama CEFTA sporazuma za devet mjeseci 2022. godine iznosi oko 6 milijardi KM i veći je oko 1,7 milijardi KM ili 38,2% u odnosu na isti period prošle godine.

Nakon EU, BiH najviše izvozi robe u zemlje potpisnice CEFTA sporazuma. Od ukupnog izvoza, 18,7% se izvozi na tržišta CEFTA-e. U devet mjeseci tekuće godine ukupan izvoz iz BiH na ovo tržište iznosio je 2,6 milijardi KM i veći je za 49,12% u odnosu na prošlu godinu. Povećanje je ostvareno na sva tržišta CEFTA-e.

Od ukupnog uvoza u BiH, 15,7% je sa zemljama CEFTA regiona. U posmatranom periodu uvoz je iznosio 3,4 milijarde KM i veći je za 30,93% u odnosu na prošlu godinu. BiH ostvaruje suficit sa svim zemljama CEFTA-e osim Srbije, Sjeverne Makedonije i Albanije.

Srbija je najznačajniji partner po obimu razmjene. U prvih devet mjeseci na tržište Srbije smo izvezli robe u vrijednosti od 1,85 milijardi KM.

Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 60,6%.

U Srbiju se najviše izvozilo:

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost (KM)
2704	Koks i polukoks od kamenog uglja, mrkog uglja	352.247.516
2716	Električna energija	348.127.564
7213	Toplo valjana žica od željeza ili nelegiranog čelika	125.611.058
4407	Drvo obrađeno po dužini piljenjem, glodanjem ili rezanjem	86.699.182
7308	Konstrukcije (osim montažnih zgrada iz tarifnog broja 9)	79.213.338

Iz Srbije se najviše uvezlo:

Tarifa	Naziv tarife	Vrijednost (KM)
2710	Naftna ulja i ulja dobivena od bitumenskih minerala	368.717.875
7208	Toplo valjani pljosnati proizvodi od željeza ili ne	86.125.033
2716	Električna energija	78.986.875
1005	Kukuruz	76.178.915
7213	Toplo valjana žica od željeza ili nelegiranog čelika	60.591.544

EFTA i ostala tržišta

Obim spoljnotrgovinske razmjene BiH sa potpisnicama EFTA sporazuma za devet mjeseci 2022. godine iznosio je oko 1,25 milijardi KM i veći je za oko 600 miliona KM u odnosu na isti period prošle godine.

Od ukupnog izvoza BiH, 2,5% izvoza ide na tržište zemalja potpisnica EFTA sporazuma, a u ukupnom uvozu tržište EFTA-e učestvuje sa 4,2%.

BiH je na tržište EFTA-e izvezla robe u vrijednosti od 350 miliona KM i ukupan izvoz je povećan za 31,31%.

Uvoz iz zemalja EFTA-e je povećan za više od 136,7% i iznosio je oko 910 miliona KM.

Najznačajniji partner zemalja EFTA-e je Švajcarska sa kojom se gotovo i obavlja sva spoljnotrgovinska razmjena. Obim razmjene sa Švajcarskom za devet mjeseci 2022. godine iznosi oko 1,18 milijardi KM. Izvoz je iznosio oko 293 miliona KM, a uvoz oko 889 miliona KM.

Od ukupnog izvoza BiH na ostala tržišta ide 6,3% izvoza, a u ukupnom uvozu sa ostalih tržišta u BiH uveze se robe u vrijednosti od 15,4%.

BiH je na ostala tržišta za šest mjeseci 2022. godine izvezla robe u vrijednosti od oko 873 miliona KM, što je više za 13,22% nego u istom periodu prošle godine.

Uvoz je iznosio oko 3,32 milijarde KM i veći je za 48,6% nego u istom periodu prošle godine.

Od ostalih tržišta, najveći obim razmjene ostvarujemo sa Turskom i Kinom.

Ukupan obim spoljnotrgovinske razmjene sa Turskom iznosio je 1,34 milijardi KM, od čega je uvoz iz Turske 1,10 milijardi KM i veći je za 39,17% u odnosu na isti period prošle godine. Izvoz je iznosio oko 239 miliona KM i manji je za 1,51% nego prethodne godine za isti period.

Ukupan obim spoljnotrgovinske razmjene sa Kinom za devet mjeseci 2022. godine iznosio je oko 685 miliona KM, od čega uvoz iz Kine iznosi 654 miliona KM i veći je za 60,10%. Izvoz iznosi oko 31 milion KM i veći je za 27,32%.

Ukupna razmjena po sektorima (u KM)

	I-IX 2021.		I-IX 2022.		porast u %	
	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz
Agroindustrijski sektor	2.475.204.179	688.811.201	3.223.919.671	800.813.764	30,25	16,26
Mineralna goriva (ugalj, koks, plin, nafta) i električna energija	1.780.843.095	800.632.043	3.545.123.794	1.484.035.664	99,07	85,36
Hemijski i farmaceutski proizvodi, đubriva, plastika, kaučuk, guma...	2.605.386.010	1.187.528.000	3.195.591.856	1.589.752.262	22,65	33,87
Kamen, kreč, cement, beton, keramika i proizvodi	405.651.748	188.492.740	543.090.518	259.757.357	33,88	37,81
Koža, krzno, tekstil i proizvodi	1.463.589.099	1.106.082.732	1.799.138.067	1.334.495.087	22,93	20,65
Drvo, papir i namještaj	831.169.229	1.896.365.670	1.124.752.063	2.348.860.680	35,32	23,86
Rude, metali i proizvodi	2.329.549.028	2.225.311.591	3.700.175.525	3.305.431.177	58,84	48,54
Mašine, aparati, mehanički uređaji, kotlovi, vozila, oružje	3.471.186.363	2.118.655.161	4.185.867.095	2.567.439.563	20,59	21,18
Ostali razni proizvodi	197.582.470	139.424.627	234.128.583	146.588.073	18,50	5,14
UKUPNO	15.560.161.220	10.351.303.765	21.551.787.171	13.837.173.626	38,51	33,68

METALSKA INDUSTRIJA - IZVOZ

U trećem kvartalu tekuće godine je metalski sektor ostvario ukupan izvoz u vrijednosti od 5,7 milijardi KM, što je više za 1,5 milijardi KM ili 36% u odnosu na isti period prethodne godine.

Povećanje izvoza je zabilježeno u gotovo svim tarifama ovog sektora, a vrijednosno je najviše povećan izvoz aluminija i proizvoda od aluminija (za 723 miliona KM ili 123%), dok ukupno izvezena vrijednost iznosi 1,3 milijarde KM.

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Gvožđe i čelik	621.944.551	609.439.199	-12.505.352	-2
Proizvodi od gvožđa i čelika	722.534.002	1.017.504.025	294.970.022	41
Bakar i proizvodi od bakra	95.448.859	118.534.429	23.085.570	24
Nikl i proizvodi od nikla	10.104	24.164	14.060	139
Aluminij i proizvodi od aluminija	573.012.741	1.295.926.034	722.913.293	126
Olovo i proizvodi od olova	1.639.884	1.327.651	-312.233	-19
Cink i proizvodi od cinka	37.877.239	51.865.906	13.988.666	37
Kalaj i proizvodi od kalaja	220.658	310.216	89.557	41
Ostali obični metali; kermeti i proizvodi od njih	123.313	367.246	243.933	198
Alati, kožarski proizvodi, kašike i viljuške	26.195.877	28.346.711	2.150.834	8
Razni proizvodi od prostih metala	43.879.802	65.770.419	21.890.617	50
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i dijelovi	772.195.085	929.015.585	156.820.500	20
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi	821.765.815	992.330.593	170.564.778	21
Šinska vozila i njihovi dijelovi	14.258.148	14.795.582	537.435	4
Vozila, dijelovi	307.457.052	387.006.067	79.549.015	26
Vazduhoplovi, kosmičke letilice i dijelovi	1.089.777	2.436.604	1.346.826	124
Brodovi, čamci i plovne konstrukcije	811.045	679.278	-131.767	-16
Oružje i municija	160.969.652	182.466.029	21.496.377	13
Eksplzivni	31.901.699	38.736.574	6.834.875	21
Total:	4.233.335.304	5.736.882.311	1.503.547.007	36

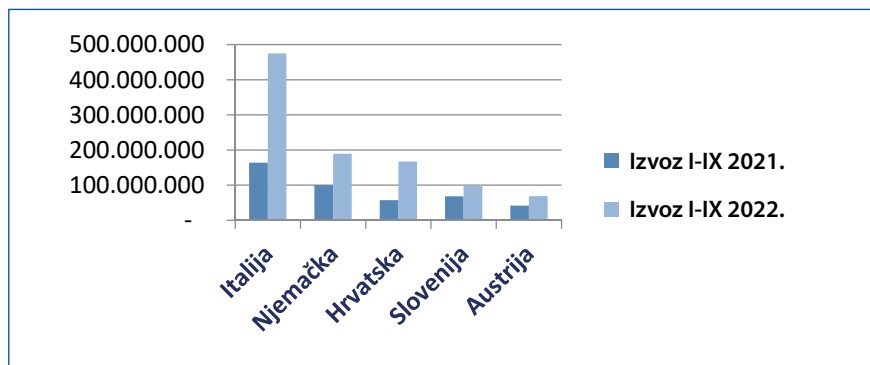
Aluminij i proizvodi od aluminija

Top izvozna tržišta aluminija i proizvoda su zemlje EU, a izvoz je najviše povećan u Italiju (za 311,2 miliona KM ili 190%), tako da je top izvozna tržište Italija, na koje smo izvezli aluminija i dijelova u ukupnoj vrijednosti višoj od 475 miliona KM.

Preko 109 miliona KM, odnosno 192% je povećan izvoz aluminija i proizvoda u Hrvatsku pa je ukupno izvezena vrijednost 109,6 miliona KM.

Izvoz aluminija i proizvoda od aluminija (u KM)

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Italija	163.804.692	475.010.896	311.206.204	190
Njemačka	100.260.956	189.273.348	89.012.391	89
Hrvatska	57.238.228	166.850.846	109.612.618	192
Slovenija	68.122.496	98.938.738	30.816.242	45
Austrija	41.840.355	68.846.232	27.005.877	65

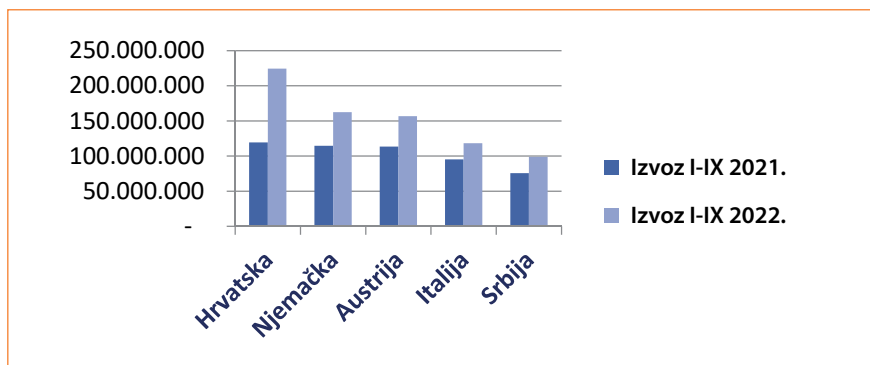
Željezo i čelik

Vrijednosno je značajno povećan i izvoz proizvoda od željeza i čelika za 295,0 miliona KM ili 41%, tako da je ovih proizvoda ukupno izvezeno u vrijednosti višoj od 1 milijarde KM.

Top izvozna tržišta proizvoda od željeza i čelika je Hrvatska, a zatim Njemačka. U Hrvatsku je izvezeno ovih proizvoda u ukupnoj vrijednosti od 224,4 miliona KM, što je više za 104,9 miliona KM ili 88% u odnosu na isti period 2021. godine.

Izvoz željeza i čelika (u KM)

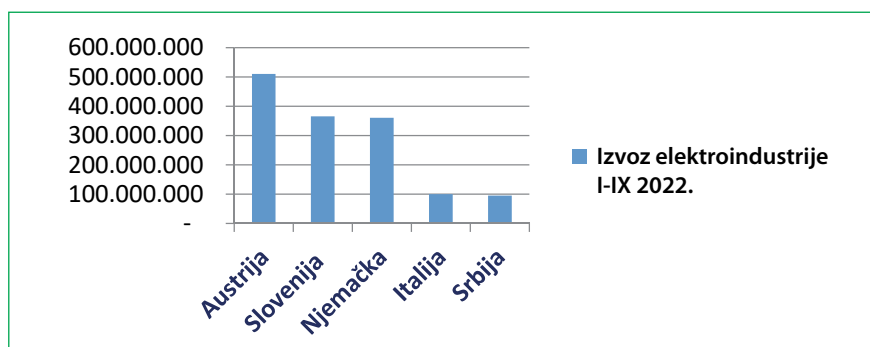
	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Hrvatska	119.448.919	224.377.113	104.928.194	88
Njemačka	114.730.407	162.461.031	47.730.624	42
Austrija	113.428.820	156.812.564	43.383.745	38
Italija	95.271.725	118.334.907	23.063.182	24
Srbija	75.626.251	98.979.963	23.353.712	31

Elektroindustrija (u KM)	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i dijelovi	772.195.085	929.015.585	156.820.500	20
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi	821.765.815	992.330.593	170.564.778	21
Total:	1.593.960.900	1.921.346.178	327.385.278	21

Elektroindustrija

Proizvoda elektroindustrije je izvezeno u ukupnoj vrijednosti od 1,9 milijardi KM, što je povećanje od 327,4 miliona KM ili 21%. Top izvozna tržišta su: Austrija, Slovenija, Njemačka, Italija i Srbija.

METALSKA INDUSTRIJA - UVOZ

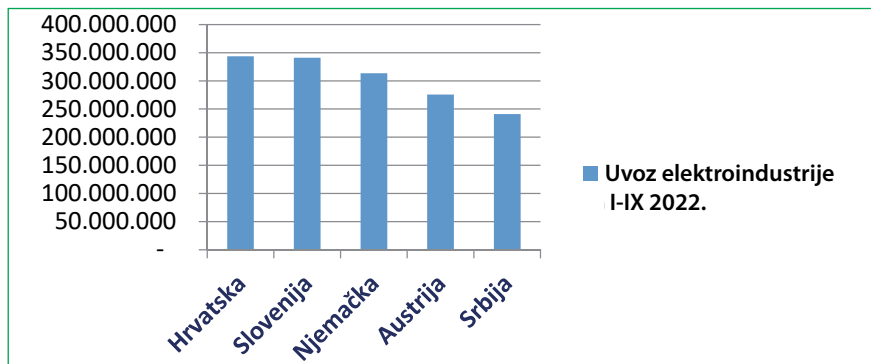
Ukupan uvoz metalnog sektora u trećem kvartalu tekuće godine iznosi 7,6 milijardi KM, što predstavlja povećanje više od 2 milijarde KM ili 36% u odnosu na isti period prethodne godine.

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Gvožđe i čelik	677.454.856	1.007.635.545	330.180.689	49
Proizvodi od gvožđa i čelika	478.020.186	591.074.559	113.054.373	24
Bakar i proizvodi od bakra	293.418.233	365.710.411	72.292.179	25
Nikl i proizvodi od nikla	1.351.717	1.291.417	-60.300	-4
Aluminij i proizvodi od aluminija	511.626.817	1.272.129.389	760.502.572	149
Olovo i proizvodi od olova	5.079.842	7.966.584	2.886.742	57
Cink i proizvodi od cinka	36.472.020	53.545.535	17.073.515	47
Kalaj i proizvodi od kalaja	29.175.593	42.752.086	13.576.493	47
Ostali obični metali; kermeti i proizvodi od njih	3.670.388	11.973.808	8.303.419	226
Alati, kožarski proizvodi, kašike i viljuške	80.461.829	89.918.774	9.456.945	12
Razni proizvodi od prostih metala	161.616.416	183.312.929	21.696.514	13
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine	1.253.659.676	1.539.517.076	285.857.400	23
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi	927.296.966	1.191.969.970	264.673.004	29
Šinska vozila i njihovi dijelovi	12.200.310	10.336.661	-1.863.648	-15
Vozila, dijelovi	1.041.164.969	1.164.348.840	123.183.872	12
Vazduhoplovi, kosmičke letilice i dijelovi	14.264.041	927.450	-13.336.592	-93
Brodovi, čamci i plovne konstrukcije	818.020	1.391.385	573.365	70
Oružje i municija	9.374.725	16.416.660	7.041.936	75
Eksplozivi	18.015.050	25.821.850	7.806.801	43
Total:	5.555.141.654	7.578.040.932	2.022.899.277	36

Elektroindustrija

Ukupan uvoz proizvoda elektroindustrije iznosi 2,7 milijardi KM, što predstavlja povećanje od 550,5 miliona KM ili 25%.

Top uvozna tržišta su zemlje EU (Hrvatska, zatim Slovenija) i Srbija.

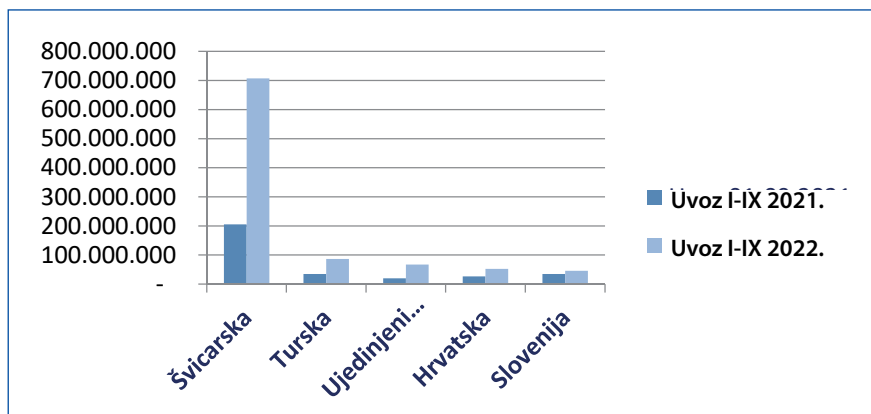
Vrijednosno je najviše uvezeno proizvoda elektroindustrije

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine	1.253.659.676	1.539.517.076	285.857.400	23
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi	927.296.966	1.191.969.970	264.673.004	29
Total:	2.180.956.642	2.731.487.046	550.530.404	25

Aluminij i proizvodi od aluminija

Najznačajnije povećanje uvoza je uvoz aluminija i njegovih proizvoda koje iznosi 760,5 miliona KM ili 149%, dok ukupna uvezena vrijednost iznosi 1,3 milijarde KM.

Uvezeno je aluminija i proizvoda najviše iz Švicarske i to u ukupnoj vrijednosti od 707,1 miliona KM, što je više za preko 502 miliona KM ili 245% u odnosu na isti period prethodne godine.

Aluminij	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Švicarska	205.119.920	707.147.268	502.027.348	245
Turska	34.567.008	86.642.623	52.075.615	151
UAE	20.057.980	67.125.462	47.067.481	235
Hrvatska	26.500.185	52.294.622	25.794.436	97
Slovenija	34.960.994	45.559.395	10.598.401	30

Vozila i dijelovi

Vozila i dijelova je uvezeno u vrijednosti od 1,2 milijarde KM, što predstavlja povećanje od 123,2 miliona KM ili 12%, a top uvozna tržišta su:

Vozila i dijelovi	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Njemačka	160.734.912	182.596.913	21.862.001	14
Holandija	225.616.031	153.881.229	-71.734.802	-32
Slovenija	133.088.853	151.749.855	18.661.002	14
Srbija	105.196.425	110.892.740	5.696.315	5
Hrvatska	49.974.376	64.990.557	15.016.181	30

DRVNA INDUSTRIJA I ŠUMARSTVO

U trećem kvartalu tekuće godine je izvezeno proizvoda drvene industrije i šumarstva u ukupnoj vrijednosti od 1,3 milijardi KM, što je povećanje od 167 miliona KM ili 14% u odnosu na isti period prošle godine. Najveći porast izvoza ostvarili su: rezana građa i elementi, građevinska stolarija i proizvodi šumarstva.

Vrijednosno u izvozu je najviše učestvovao namještaj. Izvoz je smanjen za 2% u odnosu na isti period prošle godine,

a od namještaja se najviše izvezilo: drvena i tapacirana sjedala, namještaj za dnevne sobe i trpezarije te drveni namještaj za spavaće sobe.

Gotovo sav izvoz drvene industrije je izvezen na top 20 izvoznih tržišta. EU je top izvozni partner (Njemačka, Hrvatska, Italija, Austrija, Holandija), a osim zemalja EU, izvezilo se u Srbiju, Kinu, Albaniju, Tursku, Švajcarsku.

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Proizvodi šumarstva	118.363.395	153.892.196	35.528.801	30
Rezana građa i elementi	335.471.858	400.255.220	64.783.361	19
Ploče i furnir	66.993.370	86.060.487	19.067.117	28
Parket i ostalo profilirano drvo	27.651.446	35.184.705	7.533.259	27
Građevinska stolarija	101.465.743	142.160.033	40.694.290	40
Namještaj od drveta	517.729.328	507.666.047	- 10.063.281	- 2
Montažne drvene kuće	15.902.759	25.401.545	9.498.787	60
Total:	1.183.577.899	1.350.620.233	167.042.334	14

U analiziranom periodu je porastao i uvoz drvene industrije i šumarstva. Uvoz je porastao za 106,4 miliona KM ili 33%. Vrijednosno u uvozu prednjače ploče i furnir i namještaj, a najviše je porastao uvoz proizvoda od šumarstva, to za 42,1 miliona KM ili 204%. Ovo povećanje se uglavnom odnosi na uvoz neobrađenog drveta, okresanog, grubo obrađenog, kojeg je uvezeno u vrijednosti od 57,9 miliona KM, što je povećanje od 39,7 miliona KM ili 217%.

Top uvozna tržišta ove industrijske grane su: Hrvatska, Srbija, Austrija, Mađarska, Češka Republika, Njemačka, Slovenija, Crna Gora i Rumunija.

Uzimajući u obzir promjene u izvozu i uvozu drvene industrije, zaključujemo da je drvena industrija i dalje rezultirala suficitom u robnoj razmjeni u vrijednosti od 917,6 miliona KM.

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Proizvodi šumarstva	20.689.825	62.808.230	42.118.405	204
Rezana građa i elementi	56.198.841	73.434.890	17.236.049	31
Ploče i furnir	150.474.840	188.118.573	37.643.733	25
Parket i ostalo profilirano drvo	3.335.505	4.071.215	735.710	22
Građevinska stolarija	16.092.035	20.623.871	4.531.836	28
Namještaj od drveta	79.540.280	82.688.348	3.148.068	4
Montažne drvene kuće	321.961	1.294.882	972.921	302
Total:	326.653.287	433.040.008	106.386.721	33

TEKSTIL, ODJEĆA, KOŽA I OBUĆA - IZVOZ

U prvom kvartalu tekuće godine izvezeno je proizvoda tekstilne industrije u ukupnoj vrijednosti od 1,3 milijarde KM, što je povećanje od 228,4 miliona KM ili 21% u odnosu na isti period prethodne godine. U gotovo svim tarifama je povećan izvoz (osim svile i šešira, kapa...).

Vrijednosno najviše izvozimo obuću, kamašine u vrijednosti od 629,2 miliona KM, a izvoz je u analiziranom periodu uvećan za 116,6 miliona KM ili 23%.

Obuću, kamašine i dijelove obuće i dalje najviše izvozimo u Italiju. U analiziranom periodu je izvoz prema Italiji zabilježio mali pad, dok je vrijednosno izvoz najviše porastao u Njemačku za 20,8 miliona KM ili 33%. Top izvozna tržišta za ove proizvode su uglavnom zemlje EU.

Među top izvoznim proizvodima je i odjeća i dijelovi odjeće pleteni (272,7 miliona KM) i odjeća i dijelovi odjeće osim pletenih (230,5 miliona KM).

Izvoz tekstilne industrije (u KM)

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Sirova krupna i sitna koža sa dlakom ili bez	45.579.407	45.694.748	115.340	0
Proizvodi od kože, sedlarski i sarački	38.868.337	48.032.541	9.164.204	24
Prirodno i vještačko krzno, proizvodi od krzna	2.865.363	3.327.007	461.644	16
Svila	148.427	127.599	-20.828	-14
Vuna, fina ili gruba životinjska dlaka, predivo	1.194.670	1.299.173	104.504	9
Pamuk	11.573.247	11.734.873	161.626	1
Ostala biljna tekstilna vlakna; predivo od papira	5.431	124.429	118.998	2.191
Vještački ili sintetički filamenti	5.460.208	5.909.819	449.610	8
Vještačka ili sintetička vlakna, sječena	17.876.246	22.381.158	4.504.912	25
Vata, filc i netkani materijal	3.621.724	3.383.250	-238.474	-7
Tepisi i ostali podni pokrivači	1.178.204	4.115.663	2.937.460	249
Specijalne tkanine; taftovane tkanine; čipke	4.858.293	7.104.142	2.245.848	46
Tekstilne tkanine	8.240.302	9.496.630	1.256.328	15
Pleteni ili kukičani materijali	7.086.158	7.540.737	454.579	6
Odjeća i pribor za odjeću, pleteni	207.468.861	272.686.056	65.217.195	31
Odjeća i pribor za odjeću, osim pletenih kukičanih	208.903.753	230.520.664	21.616.912	10
Ostali gotovi proizvodi od tekstila; setovi	23.306.881	27.787.998	4.481.117	19
Obuća, kamašine i slični proizvodi	512.569.563	629.166.192	116.596.629	23
Šeširi, kape i ostale pokrivke za glavu	5.277.658	4.062.408	-1.215.249	-23
Total:	1.106.082.732	1.334.495.087	228.412.355	21

Izvozna tržišta

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Italija	210.364.273	209.478.767	- 885.506	0
Njemačka	63.807.484	84.664.049	20.856.565	33
Hrvatska	44.812.944	61.318.987	16.506.044	37
Austrija	38.644.019	56.454.309	17.810.289	46
Mađarska	22.159.449	40.882.654	18.723.205	84

TEKSTIL, ODJEĆA, KOŽA I OBUĆA - UVOZ

U trećem kvartalu tekuće godine je uvoz tekstilne industrije iznosio 1,8 milijardi KM, što predstavlja povećanje od 335,5 miliona KM ili 23%.

U uvozu vrijednosno prednjače: odjeća i pribor za odjeću, pleteni (323, 6 miliona KM), obuća, kamašine (313, 4 miliona KM), odjeća i pribor za odjeću, osim pletenog (227,1 miliona KM), sirova koža (208, 1 miliona KM).

Vrijednosno najveći uvezeni proizvod predstavlja odjeća i pribor za odjeću, pleteni Uvezena vrijednost iznosi 323,6 miliona KM, što predstavlja povećanje uvoza od 75,4 miliona KM ili 30%.

Top uvozna tržišta ovih proizvoda su Hrvatska i Turska, iz kojih je i vrijednosno porastao uvoz u analiziranom periodu.

Uvoz tekstilne industrije (u KM)

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Sirova krupna i sitna koža	173.137.406	208.107.637	34.970.232	20
Proizvodi od kože, sedlarski i sarački	47.935.609	61.787.644	13.852.035	29
Prirodno i vještačko krzno, proizvodi od krzna	1.354.873	1.709.745	354.872	26
Svila	78.578	394.299	315.721	402
Vuna, fina ili gruba životinjska dlaka, predivo	19.601.806	24.310.828	4.709.023	24
Pamuk	35.582.173	40.062.741	4.480.568	13
Ostala biljna tekstilna vlakna; predivo od papira	465.576	895.749	430.173	92
Vještački ili sintetički filamenti	78.982.975	91.839.443	12.856.468	16
Vještačka ili sintetička vlakna, sječena	57.937.252	70.087.611	12.150.359	21
Vata, filc i netkani materijal	64.076.535	72.067.051	7.990.516	12
Tepisi i ostali podni pokrivači	28.271.628	31.728.841	3.457.213	12
Specijalne tkanine; taftovane tkanine; čipke	36.422.851	44.604.120	8.181.269	22
Tekstilne tkanine	95.408.087	95.964.583	556.497	1
Pleteni ili kukičani materijali	81.708.938	109.510.278	27.801.340	34
Odjeća i pribor za odjeću, pleteni	248.203.409	323.571.644	75.368.235	30
Odjeća i pribor za odjeću, osim pletenih kukičanih	178.071.439	226.956.457	48.885.017	27
Ostali gotovi proizvodi od tekstila; setovi	69.405.770	74.806.676	5.400.906	8
Obuća, kamašne i slični proizvodi	240.754.904	313.374.998	72.620.094	30
Šeširi, kape i ostale pokrivke za glavu	6.189.291	7.357.721	1.168.430	19
Total:	1.463.589.099	1.799.138.067	335.548.968	23

Uvozna tržišta

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Hrvatska	68.855.908	87.662.390	18.806.482	27
Turska	70.700.941	84.337.794	13.636.853	19
Srbija	24.465.680	32.183.832	7.718.152	32
Njemačka	24.488.362	26.890.215	2.401.854	10
Poljska	7.389.789	23.025.190	15.635.401	212

AGROINDUSTRIJSKI I PREHRAMBENI SEKTOR - IZVOZ

U trećem kvartalu tekuće godine je izvezeno proizvoda prehrambene i agroindustrije u ukupnoj vrijednosti od 800,8 miliona KM, što je više za 122 miliona KM ili 16% u odnosu na isti period prethodne godine.

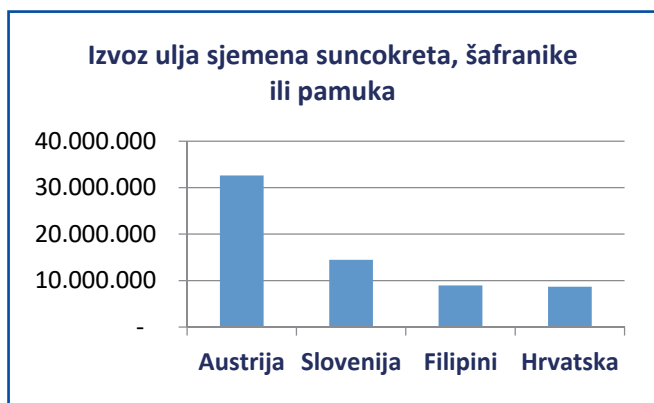
U izvozu vrijednosno najviše učestvuju: masnoće i ulja biljnog i životinjskog porijekla, mlijeko i mliječni proizvodi te voće za jelo.

Od masnoća biljnog i životinjskog porijekla, izvoz se najviše odnosi na ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka u vrijednosti od 82,8 miliona KM, a najviše se izvozilo u Austriju, Sloveniju, Filipine i Hrvatsku.

Od mlijeka i mliječnih proizvoda najviše izvozimo mlijeko i pavlaku, nekoncentrirani i bez dodatog šećera u vrijednosti od 50,8 miliona KM. Pa ipak, i dalje je nepovoljna struktura razmjene (potrebno jačati prerađivačku industriju). Mlijeko i pavlaku najviše izvozimo u Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju i Srbiju.

Od voća za jelo najviše izvozimo orašaste plodove, i to u vrijednosti od 51,7 miliona KM, a najviše u Srbiju (preko 20 miliona KM).

	Izvoz I-IX 2021.	Izvoz I-IX 2022.	Izvoz < >	Izvoz %
Žive životinje	2.371.520	3.453.220	1.081.700	46
Meso i drugi klanični proizvodi za jelo	20.848.645	37.123.132	16.274.488	78
Ribe, ljuskari, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	22.845.420	25.304.267	2.458.847	11
Mlijeko i proizvodi od mlijeka	75.905.994	86.577.203	10.671.210	14
Proizvodi životinjskog porijekla	382.680	254.391	-128.290	-34
Živo drveće i druge biljke; lukovice, korijenje i slično	4.431.127	5.112.610	681.483	15
Povrće, korjenje i krtole za jelo	36.134.973	33.577.801	-2.557.172	-7
Voće za jelo; kore agruma ili dinja i lubenica	105.518.566	85.876.524	-19.642.042	-19
Kahva, čaj, mate čaj i začini	13.707.992	14.900.577	1.192.585	9
Žitarice	17.990.006	13.983.668	-4.006.338	-22
Proizvodi mlinske industrije; slad; skrob, inulin; gluten od pšenice	8.435.392	13.101.112	4.665.720	55
Uljano sjemenje i plodovi; razno zrnavlje, sjeme i plodovi	12.936.764	15.855.818	2.919.054	23
Šelak; gume, smole i ostali biljni sokovi i ekstrakti	102.985	23.777	-79.207	-77
Biljni materijali za pletarstvo	37.710	18.696	-19.014	-50
Masnoće i ulja životinjskog i biljnog porijekla	60.930.003	104.407.241	43.477.239	71
Prerađevine od mesa, riba	82.711.630	82.554.276	-157.354	0
Šećer i proizvodi od šećera	2.526.838	29.935.781	27.408.943	1085
Kakao i proizvodi od kaka	20.050.122	17.017.099	-3.033.023	-15
Proizvodi na bazi žitarica, brašna, skroba ili mlijeka...	64.854.973	77.261.773	12.406.800	19
Proizvodi od povrća, voća i ostalih dijelova bilja	14.519.575	16.110.747	1.591.172	11
Razni proizvodi za ishranu	36.550.704	27.979.933	-8.570.771	-23
Pica, alkoholi i sirće	54.999.713	67.493.225	12.493.512	23
Otpaci prehrambene industrije; pripremljena hrana za životinje	23.325.728	31.209.897	7.884.168	34
Duhan i proizvodi zamjene duhana	6.692.143	11.680.997	4.988.854	75
Total:	688.811.201	800.813.764	112.002.563	16

AGROINDUSTRIJSKI I PREHRAMBENI SEKTOR - UVOZ

U analiziranom periodu je uvezeno proizvoda iz prehrambene i agroindustrije u ukupnoj vrijednosti od 3,2 milijarde KM, što je povećanje od 748,7 miliona KM ili 30%.

Žitarica je uvezeno u ukupnoj vrijednosti od 253,9 miliona KM, što je povećanje od 100,2 miliona ili 65% u odnosu na isti period prethodne godine. Od žitarica smo najviše uvozili pšenicu i suražicu u vrijednosti od 140,8 miliona KM (najviše iz Mađarske, Srbije i Hrvatske) i kukuruz u vrijednosti od 93,5 miliona KM (najviše iz Srbije i Hrvatske).

Proizvoda na bazi žitarica je uvezeno u vrijednosti od 215,7 miliona KM, što je povećanje od 36,3 miliona KM ili 20%. Od ove grupe proizvoda najviše uvozimo kruh, peciva,

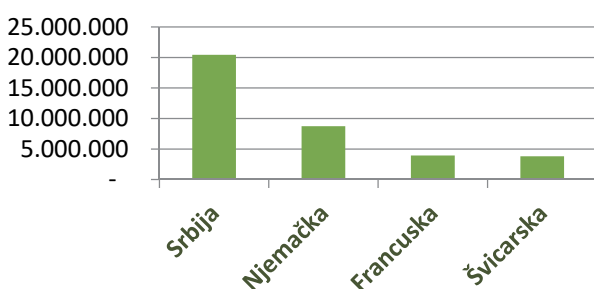
kolači, kekse i ostale pekarske proizvode u vrijednosti od 137,6 miliona KM, i to najviše iz Srbije, Hrvatske i Turske.

Meso smo uvezli u vrijednosti od 302,8 miliona KM, što je povećanje od 73,1 miliona ili 32% u odnosu na isti period prethodne godine. U najvećoj vrijednosti smo uvezli goveđe meso, svježe ili rashlađeno, i to u vrijednosti od 188,1 miliona KM, a najviše iz Italije, Nizozemske, Poljske i Njemačke.

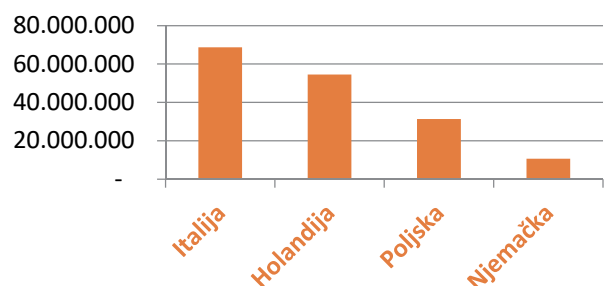
Voda i pivo i dalje imaju lošu pokrivenost uvoza izvozom, što pokazuje položaj stranih u odnosu na domaće proizvođače. Potrebno je jačati svijest o kupovini domaćih proizvoda i samom značaju kupovine domaćih proizvoda za ekonomiju BiH.

	Uvoz I-IX 2021.	Uvoz I-IX 2022.	Uvoz < >	Uvoz %
Žive životinje	53.931.694	57.073.071	3.141.377	6
Meso i drugi klanični proizvodi za jelo	229.652.984	302.784.601	73.131.617	32
Ribe, ljuskari, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	31.470.817	45.328.423	13.857.607	44
Mlijeko i proizvodi od mlijeka	132.623.645	167.971.845	35.348.201	27
Proizvodi životinjskog porijekla	3.563.738	3.090.963	-472.774	-13
Živo drveće i druge biljke; lukovice, korijenje i slično	17.632.423	21.630.821	3.998.398	23
Povrće, korjenje i krtole za jelo	80.081.727	93.714.719	13.632.992	17
Voće za jelo; kore agruma ili dinja i lubenica	157.341.493	165.990.478	8.648.985	5
Kahva, čaj, mate čaj i začini	75.229.942	115.055.662	39.825.720	53
Žitarice	153.693.885	253.934.030	100.240.145	65
Proizvodi mlinske industrije; slad; skrob, inulin; gluten od pšenice	31.602.846	44.345.183	12.742.337	40
Uljano sjemenje i plodovi; razno zrnavlje, sjeme i plodovi	82.178.399	141.112.589	58.934.190	72
Šelak; gume, smole i ostali biljni sokovi i ekstrakti	2.067.198	2.072.406	5.208	0
Biljni materijali za pletarstvo	190.078	240.101	50.023	26
Masnoće i ulja životinjskog i biljnog porijekla	121.592.213	186.747.352	65.155.139	54
Prerađevine od mesa, riba	85.522.275	109.128.131	23.605.856	28
Šećer i proizvodi od šećera	79.977.510	161.063.214	81.085.704	101
Kakao i proizvodi od kakaa	134.817.726	134.151.919	-665.807	0
Proizvodi na bazi žitarica, brašna, skroba ili mlijeka...	179.401.614	215.730.885	36.329.271	20
Proizvodi od povrća, voća i ostalih dijelova bilja	68.045.250	88.899.719	20.854.469	31
Razni proizvodi za ishranu	254.352.118	291.701.735	37.349.617	15
Pića, alkoholi i sirće	280.862.379	345.217.290	64.354.911	23
Otpaci prehrambene industrije; pripremljena hrana za životinje	158.791.801	188.981.265	30.189.464	19
Duhan i proizvodi zamjene duhana	60.580.425	87.953.269	27.372.844	45
Total:	2.475.204.179	3.223.919.671	748.715.492	30

Izvoz voća i orašastih plodova

Uvoz goveđeg mesa

GO DIGITAL IN BIH

EBRD I EU FINANSIRAJU DIGITALIZACIJU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U BOSNI I HERCEGOVINI

Pojmovi automatizacija, digitalizacija i digitalna transformacija danas su u fokusu pažnje poslovne i akademske zajednice. Digitalizacija utječe na veliki dio organizacijske strategije kompanija, uključujući razvoj tržišnih prilika. Također, sa sobom nosi brojne prednosti koje su posebno došle do izražaja tokom pandemije COVID-19.

Iako je većina preduzeća svjesna važnosti i prednosti digitalizacije i digitalne transformacije, najveći izazov digitalizaciji malih i srednjih preduzeća u BiH predstavlja pristup finansijama te nedostatak neophodnih vještina i znanja.

Digitalizacija MSP-a – put do većih prihoda i bolje konkurentnosti

Digitalizacija je upotreba digitalnih tehnologija u cilju promjene poslovnog modela, pružanja mogućnosti novih prihoda i dodatnih vrijednosti. Digitalizacija stvara nove ili mijenja postojeće poslovne procese, kulturu i korisnička iskustva. MSP-ovi se suočavaju sa periodom velikih promjena u našoj ekonomiji: roba mora biti izrađena ekonomičnije i efikasnije, industrije se drastično mijenjaju, poznate radne strukture se redefiniraju...

Za MSP-ove to znači nove izazove, ali i izvanredne nove mogućnosti. U tom kontekstu, digitalizacija nudi nove prilike za dodatne vrijednosti putem inovativnih, automatiziranih i umreženih IT rješenja.

Uzimajući u obzir značaj digitalne transformacije za konkurentnost kompanija i ekonomija u cjelini, ona je jedan od prioriteta Evropske unije (EU). Evropski parlament pomaže u oblikovanju politika koje će ojačati kapacitete u implementaciji novih digitalnih tehnologija, otvaranju novih mogućnosti za preduzeća i potrošače, razvoju digitalnih vještina ljudi i obuci radnika i digitalizaciji javnih usluga te intenzivno prati digitalnu transformaciju poslovanja u zemljama članicama.

Evropska komisija je na Digitalnoj skupštini 25. juna 2018. godine u Sofiji pokrenula Digitalnu agendu za zapadni Balkan. Cilj ove agende je podrška tranziciji regiona u digitalnu ekonomiju i ostvarenje dobrobiti digitalne transformacije, kao što su brži ekonomski rast, više zaposlenih i bolje usluge.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) također svrstava digitalizaciju u jedan od prioritarnih sektora za investiranje. Banka odobrava finansiranje projekata koji imaju za cilj izgradnju infrastrukture neophodne za digitalizaciju,

kao što je širokopojasni internet, ali pruža i različite oblike podrške privatnom sektoru i kompanijama kako bi im pomogla da iskoriste pogodnosti koje nudi digitalizacija za unapređenje poslovanja.

Kada je riječ o BiH, Vanjskotrgovinska komora BiH (VTKBiH) postavila je digitalnu transformaciju kao jedan od prioriteta u narednom periodu jer je to preduvjet za podizanje konkurentnosti privrede, ali i za poboljšanje niza drugih procesa koji su presudni za BiH na njenom evropskom putu. Kako se procjenjuje, digitalizacija u komorskom sistemu značajno će doprinijeti poboljšanju usluga članovima i olakšati njihovo poslovanje.

Digitalizacija i IoT poboljšavaju prihode preduzeća restrukturiranjem poslovnih modela.

Rješenja za digitalizaciju kreću se od jednostavnog povećanja automatizacije mašina do složenih sistema koji se temelje na prikupljanju podataka putem senzora.

U potpunosti i uspješno provedena digitalizacija donosi značajne benefite. U širokom rasponu sektora nije neuobičajeno vidjeti 30-50% smanjenja zastoja mašina, 15-30% poboljšanja u produktivnosti rada i 85% tačnije predviđanje.

Osim automatiziranih mašina sa visokom razinom digitalizacije, osigurava se pristup relevantnim informacijama u stvarnom vremenu (ili gotovo stvarnom vremenu). Senzori koji podržavaju IoT pretvaraju analogne ulaze u digitalne signale i tako stvaraju digitalni odraz onoga što se događa u proizvodnim procesima sa ciljem poboljšanja njihove izvedbe. Ovaj novi poslovni model postao je dostupan kroz primjenu IoT tehnologije.

Go Digital in BiH: pristup finansiranju za ulaganja u inovativne tehnologije, vještine i usluge MSP-a

Evropska banka za obnovu i razvoj je u saradnji sa EU pokrenula program „Go Digital in BiH“, koji pomaže MSP-ovima da investiraju u digitalizaciju u cilju povećanja konkurentnosti. „Go Digital in BiH“ obuhvata EBRD kreditnu liniju koja se plasira preko lokalnih partnerskih banaka: ProCredit, Raiffeisen i UniCredit banaka, te 15% granta i besplatnu tehničku podršku koju finansira EU.

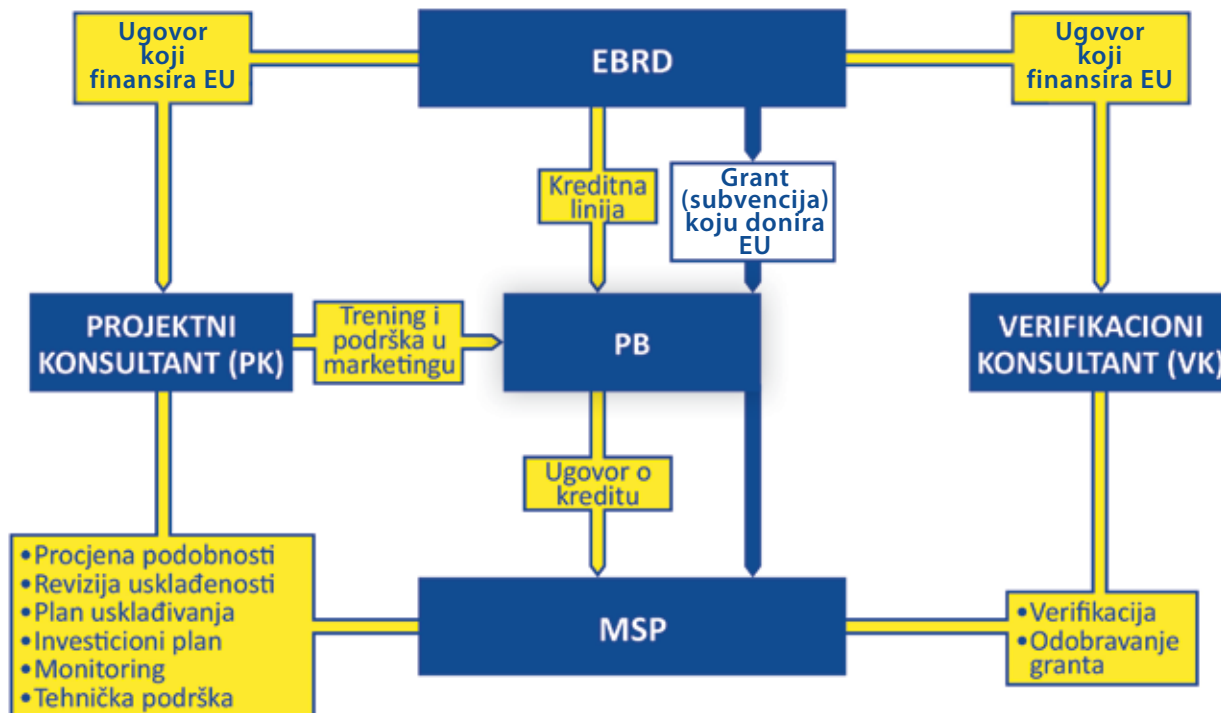
Prihvatljive investicije u okviru „Go Digital” programa

- ▶ Transportni sistemi (transportne trake, sistemi za odabir i plasman itd.)
- ▶ Mašinsko automatiziranje (npr. ubrizgavanje u kalupe, termoforming linije, CNC mašine itd.)
- ▶ Mašine za sječenje (plazma, laserski sjekač itd.)
- ▶ Automatizirani procesni zadaci (npr. lijepljenje, bušenje, zavarivanje, rezanje, laminiranje, presovanje, brušenje, glodanje, pečenje, pletenje, šivenje, recikliranje, zamrzavanje, farbanje, premazivanje, potapanje itd.)
- ▶ Točenje (npr. adhezivi, lubrikanti, zaptivači, sok, voda itd.)
- ▶ Završni sloj (šmirglanje, poliranje, glačanje, trimovanje, kantiranje, profiliranje, sušenje, itd.)
- ▶ Automatizirano sastavljanje
- ▶ Automatizirani sistemi za sortiranje
- ▶ Pakiranje i stavljanje na palete
- ▶ Automatizirani sistem za odlaganje
- ▶ Sistemi za mužu
- ▶ Automatski sistemi za podjelu hraniva za stoku
- ▶ Tehnologije koje poboljšavaju poslovnu efikasnost, produktivnost i fleksibilnost nad proizvodnim ciklusom (međusobno povezani i brzo programirani kolaborativni roboti/mašine)
- ▶ 3D printeri povezani sa softverom za digitalni razvoj
- ▶ Proširene mogućnosti za podršku proizvodnim procesima
- ▶ Simulacija između međusobno povezanih mašina za optimizaciju procesa

„Go Digital in BiH” je namijenjen privatnim MSP-ovima, registriranim u BiH, kao i preduzećima koja primarno rade u BiH u skladu sa zakonskom regulativom BiH. Kreditnu sposobnost svih zainteresiranih MSP-a za ovaj program procjenjuju partnerske banke.

MSP-ovi iz BiH putem „Go Digital in BiH” programa mogu investirati do 1 milion eura bez PDV-a u tehnologiju i/ili usluge (osnovna ili napredna softverska i hardverska rješenja) dizajnirane da povećaju automatizaciju i olakšaju digitalnu transformaciju relevantnog korisnika programa putem poboljšanih poslovnih procesa, produktivnosti, operativne efikasnosti i fleksibilnosti. Neophodno je da željena investicija bude usklađena sa najmanje jednom EU direktivom u oblasti zaštite životne sredine, zaštite i sigurnosti na radu i kvaliteta i sigurnosti proizvoda.

Prikaz funkcioniranja „Go Digital in BiH” programa

► Podobne komponente investicije

- CNC mašina

► Vrijednost investicije

- Vrijednost investicije: 130.000,00 eura
- Iznos finansiranja: 51.129,19 eura
- Iznos granta: 12.654,47 eura (15%)

► Rezultati investicije

- Kvalitet i sigurnost proizvoda: tehničke karakteristike opreme osiguravaju veću preciznost i veću brzinu proizvodnje
- Zaštita okoliša: smanjena energija potrebna za rad i smanjena količina proizvodnje otpada
- Zaštita na radu: potpuno automatski i u skladu sa najnovijim EU standardima u ovoj oblasti

Primjer jednog uspješno implementiranog projekta

Program „Go Digital in BiH”, koji finansiraju EBRD i EU, dio je programa „EU4SMEs”. EBRD je osigurao 40 miliona eura zajmova, dok je Evropska unija osigurala grant sredstva u iznosu od 9 miliona eura za poticaje, savjetodavne usluge i tehničku pomoć. Program je popraćen aktivnostima njemačkog Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), koji će raditi s vladom i ostalim sudionicima kako bi pomogao u izgradnji ekosistema za digitalizaciju, automatizaciju i inovacije u Bosni i Hercegovini, uključujući centre digitalnih inovacija, u skladu s najboljim praksama u EU.

Program direktno doprinosi Digitalnoj agendi Evropske komisije za zapadni Balkan, čiji je cilj podržati tranziciju privatnog sektora i pomoći preduzećima da u potpunosti osiguraju prednosti digitalne transformacije ekonomije.

Za više informacija o „Go Digital in BiH” programu posjetite:
<https://www.ebrd.com/news/2022/go-digital-in-bosnia-and-herzegovina.html>
 ili nas kontaktirajte putem e-maila: info@godigitalbih.com

Konferencija „Pouzdanost 2022“

Bonitetni poslovni partneri su garancija pozitivne poslovne klime

Hotel Hills, Thermal&Spa Resort bio je jučer najpozitivnije mjesto u našoj zemlji. Na jednom mjestu, na konferenciji „Pouzdanost 2022 – Moć povjerenja“, okupili su se vlasnici i menadžeri kompanija koje imaju visoku ocjenu boniteta koja potvrđuje njihovu odgovornost, kvalitet, natprosječnost i pouzdanost.

Razgovaralo se o važnosti vjerovanja i povjerenja te načinima na koje se može naći izlaz iz vremena u kojem živimo – vremena narušenog sistema vrijednosti. Na jednom mjestu našli su se ljudi koji su poželjni poslovni partneri, ljudi koji su garancija pozitivne poslovne klime, neophodne za jaku bh. ekonomiju. Bili su višnja na torti za kraj uspješne godine. U pravom smislu te riječi. Bili su to ljudi koji upravljaju kompanijama koje redovno isplaćuju plaće i doprinose za

svoje zaposlenike, nemaju dugovanja prema poreznim upravama, niti bilo kakvih dugovanja prema državi ili dobavljačima, ljudi koji su na čelu kompanija koje nemaju blokirane račune. Ti su ljudi istinska krema našega društva. Organizatori ovog skupa, bonitetna agencija LRC BIS i Poslovne novine, su osmu godinu zaredom najboljim među odličnima uručili zaslužene certifikate i zvijezde koji potvrđuju visoku ocjenu boniteta.

Koliko je važno povjerenje, stabilnost, istrajnost i istinsko liderstvo u vremenima opće nelikvidnosti i nesigurnosti istaknuo je **Emil Kučković**, direktor Poslovnih novina i član Upravnog odbora LRC grupacije.

Bonitetna agencija LRC BIS je izvor dugoročnih i pouzdanih poslovnih

podataka koje plasiraju u pet različitih država, a koji su neophodni u svakodnevnom poslovanju svake kompanije, istaknula je **Jadranka Kuljanin**, generalna direktorica LRC-a i članica Uprave LRC grupacije.

Alena Ahmetspahić-Fočo, direktorica projekta, istaknula je važnu informaciju da u Bosni i Hercegovini posluje samo 16% kompanija sa visokom ocjenom boniteta koje se svrstavaju u pouzdane partnere.

Konferenciju je svečano otvorio **Ahmet Egrlić**, potpredsjednik Vanjskotrgovinske komore BiH, te uručio zvijezde i certifikate pouzdanosti direktorima kompanija: **TQM iz Lukavca**, **Rock 'n' Log** iz Zenice te sarajevskim kompanijama **Express Courier**, **Halcom**, **ePicentar** i **AD Plus**.

U sklopu konferencije održan je panel pod nazivom „Women in Tech“

Pozdravno obraćanje imao je i **Adnan Delić**, ministar privrede Kantona Sarajevo, koji je uručio certifikate bonitetne pouzdanosti za **Igman** iz Konjica te kompanije iz Sarajeva: **Gebrüder Weiss, dm drogerie markt, HEN, NoOne posredovanje, promet i usluge – Stan promet** te **Neimax** iz Visokog.

O temi „Moć povjerenja - uspješni primjeri iz prakse“ govorili su **Damir Šlošel**, direktor **dm drogerie markt** d. o. o. Sarajevo, najpoželjnijeg i najinkluzivnijeg poslodavca u našoj zemlji, **Alžano Soldić**, direktor **QSD d. o. o. Mostar**, firme koja je u saradnji sa Philips Europe napravila najpopularniji pametni diktafon na svijetu.

O važnosti povjerenja i njegovoj moći te tome koliko nepovjerenje klijenata i zaposlenih može da košta jednu firmu u zanimljivom izlaganju govorio je gost iz Beograda **Darko Mirković**, CEO kompanije **Altern**a. Na panelu koji je uslijedio o istoj temi govorili su **Emir Krivošija**, direktor Sektora prodaje **Triglav osiguranja d. d.** Sarajevo, **doc. dr. Sonja Stančić**, vlasnica **Sigma Solutionsa d. o. o.** Banja Luka, žena

čiji je posao kreiranje ugleda, te **Maša Čampara**, CEO **eMedia Patch / eP-centar d. o. o.** Sarajevo.

Panel pod nazivom „Women in Tech“ razbio je sve stereotipe i predrasude kako u visoko tehnološkim industrijama rade samo muškarci. Žene u ovoj industriji imaju itekako važno mjesto i zaslužuju povjerenje. One sigurno imaju moć da promijene svijet.

Na ovom panelu kroz koji je vodila sjajna **Belma Alagić**, Operations Manager kompanije **Ministry of Programming**, predstavile su se i o ženskoj poziciji u tehnološkim kompanijama i na tehnološkim pozicijama govorile: **Aida Balta**, Enterprise director for B&H, CEE & Nordic European Enterprise Business Dept., **Huawei Technologies d. o. o.** Sarajevo, **Samira Ćerim**, izvršna direktorica za informacione tehnologije **BH Telecoma d. d.** Sarajevo, **Lejla Kraljević**, osnivačica i direktorica **Derubis Caravans d. o. o.** Vitez, **Tatjana Vučić**, ekspertica za razvoj poslovnih strategija u IT industriji i članica **MENSA Internationala**, organizacije koju čini manje od dva posto svjetske populacije natprosječno inte-

ligentnih, **Selma Heraković**, direktorica **Perutnina Ptuj-BH d. o. o.** Breza, te **Onela Pilipović**, Senior Account Executive **Authority Partners d. o. o.** Sarajevo.

Kompanije koje slove za poželjne i solventne poslovne partnere kojima su dodijeljeni certifikati bonitetne pouzdanosti su: **Nexe studio, R&S, DESEEN, Otoka Bambus, Kliping BH i Studio Moderna** (sve iz Sarajeva), **Margo** iz Istočnog Sarajeva, **Sigma Solutions, Satwork i Lingua Medica** iz Banje Luke, **Perutnina Ptuj-BH d. o. o.** iz Breza, **Inoma** iz Kiseljaka, **Petrušić & Co** i **JP grijanje** iz Zenice; **JP Nacionalni park „UNA“ d. o. o.** Bihać, **JP Vodovod i kanalizacija d. o. o. Gračanica** i **JP Komus** također iz Gračanice, **E&M-BHPAL** iz Travnika, **Monti** iz Zvorika, **EURO DAM-JAS** iz Lukavca, **Wood Kolor** iz Prnjavora, **Vujinović Komerc** iz Kotor Varoši, **Lafat Komerc** iz Kalesije te **Via Metal Commerce** iz Laktaša.

„100 najvećih u BiH i regionu“: Bila je to noć najboljih među najboljima

Prije nešto više od dva mjeseca, crvenim tepihom dvorane Katarina međugorskog etno sela Herceg, prošli su oni koji u svijetu biznisa u Bosni i Hercegovini nešto znače. Povod je bila tradicionalna manifestacija dodjele priznanja „100 najvećih u BiH i regionu“ koja se svake godine održava u našoj zemlji

Ovaj projekat, jedini koji vrednuje poslovne uspjehe i okuplja najbolje u našoj zemlji, već 35. godinu zaredom organiziraju Poslovne novine d. o. o. Sarajevo, bonitetna agencija LRC BIS i LRC Inkasso, članice LRC grupacije, uz suorganizaciju Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine.

Izazovi sa kojima se suočavaju kompanije u uvjetima koje nam je donijela pandemija koronavirusa iznjedrili su i u našoj zemlji lidere spremne da se suoče sa svim rizicima koje donosi plo-

vidba nemirnim morima ekonomske nestabilnosti i svi oni okupili su se na jednom mjestu.

U kategoriji velikih kompanija prema ostvarenom prihodu u Bosni i Hercegovini neprikosnoveni lider i ove godine je Bingo d. o. o. Tuzla. Ovu poziciju je zaslužio ostvarivši 1.385.014.783 KM prihoda u prošloj godini.

Prema podacima koje je uradila bonitetna agencija LRC BIS za potrebe projekta „100 najvećih u BiH“, prošla godina je bila godina oporavka bh. ekonomije, a posebno njene vanjsko-

trgovinske razmjene. Zvanični podaci pokazuju da je u 2021. godini zabilježen rast izvoza u odnosu na godinu ranije za čak 35 posto. A naš vodeći izvoznik je zenička kompanija ArcelorMittal sa ukupnim izvozom sirovog željeza, čelika i ferolegura u vrijednosti od 546.668.580 maraka.

Ova kompanija već godinama drži prvo mjesto među bh. izvoznicima, a zauzeli su i prvo mjesto po dobiti koja je iznosila 199.135.067 KM.

Prvi u kategoriji srednjih preduzeća po ostvarenom prihodu je Interenergo d. o. o. Sarajevo, preduzeće za trgovinu električnom energijom sa prihodom od 151.403.457 KM u 2021. godini. Prvi u istoj kategoriji, ali po ostvarenom izvozu je Frimeco d. o. o. Ilijaš, preduzeće za proizvodnju hemijskih proizvoda sa ostvarenih 51.403.212 KM izvoza. Preduzeće za računalno programiranje Glasfaser Connect na prvom je mjestu u kategoriji srednjih preduzeća po ostva-

Dobitnici priznanja za brzorastuće kompanije

renoj dobiti, koja u njihovom slučaju iznosi sjajnih 17.914.074 KM.

Najveći prihod u kategoriji malih preduzeća ostvario je Agrabold d. o. o. Brčko distrikt, najveću dobit RŽR Ljubija, dok je CROA d. o. o. Vitez na prvom mjestu po ostvarenom izvozu u 2021. godini.

Vrijedno je napomenuti da je Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, najrazvijenijeg kantona u Federaciji BiH, prepoznalo značaj okupljanja najboljih među najboljima i podržalo manifestaciju kao strateški partner.

Uvijek sa najboljima je i kompanija EuroExpress brza pošta, koja je ekskluzivni partner projekta već sedmu godinu zaredom. Oficijelno vozilo projekta je Porsche BH.

Tokom večeri uručena su priznanja i najboljima u preko 40 djelatnosti po ostvarenom prihodu.

Kao vrhunac večeri, dodijeljeno je jedinstveno priznanje, Pečat 100 najvećih, kompaniji GS – Tvornica mašina Travnik d. o. o. Ovo priznanje dodjeljuje se samo jednoj kompaniji, i to onoj koja je na svim poljima uvećala rezultate poslovanja, a istovremeno se iskazala na polju kojem bi trebale težiti sve kompanije i pojedinci – polju društvene odgovornosti. Ova kompanija proizvodi dijelove visokosofisticirane opreme za proizvodnju za evropske proizvođače, na najmodernijim strojevima za obradu metala. Izvoz su povećali za 46, prihod za 44, a dobit za 31 posto u 2021. godini u odnosu na prethodnu.

Sjajne poslovne priče, impresivni brojevi, brojni projekti, kako oni u fazi realizacije tako i oni u fazi planiranja, dokaz su da ova zemlja ima sposobne poslovne ljude koji mogu, uz podršku države i institucija, generirati njen istinski napredak dostojan najboljih te da slogan jedne velike kompanije „Nebo je granica“ može biti naša realnost.

Jutro nakon dodjele nagrada najuspješnijim i najboljim (u nekoliko različitih kategorija) kompanijama u Bosni i Hercegovini na manifestaciji „100 najvećih“ privrednici su nastavili razgovore na konferenciji „Leaders for

the Future“.

Početak konferencije obilježile su prezentacije **Emila Kučkovića**, direktora Poslovnih novina i člana Uprave LRC Groupa, i direktorice LRC BIS-a, **Jadranke Kuljanin**, koji su prezentirali analize i podatke poslovanja privrede u BiH. Govorili su i **Adnan Delić**, ministar privrede Kantona Sarajevo, **Kenan Magoda**, predsjednik Turističke zajednice Kantona Sarajevo, **Nazif Nežirić**, pomoćnik ministra za trgovinu, turizam i zaštitu okoliša HNK, i **Marinko Božović**, načelnik Opštine Istočna Ilidža.

Konferencija „Leaders for the Future“ okupila je inspirativne, proaktivne i sposobne pojedince, lidere iz biznisa, politike i društva kako bi podijelili ideje i učili jedni od drugih. Uprkos krizi, oni su poslovali bolje nego ranije te pronašli nove smjerove i prave odgovore na postojeću krizu.

Ključne teme konferencije bile su: liderstvo u vremenima nestabilnosti, ekonomija i inflacija, regionalni potencijal, elektromobilnost, turizam te investicije i izvoz.

Jesmo li istinski spremni za promjene kroz koje prolazi svijet? Koliko je liderstvo zaista važno? Možemo li olakšati jedni drugima? Možemo li biti generatori velikih promjena, ne samo za svoje kompanije već i za širu društvenu zajednicu, što će, sistemom spojenih posuda, osigurati temelje za sretniju budućnost onima koji dolaze nakon nas?

Bila su ovo tek neka od pitanja na koja su se tražili (i našli) odgovori.

Brojna su, iznimno respektabilna,

imena bila panelisti konferencije: **Igor Kronja**, savjetnik predsjednika Privredne komore Republike Srbije, **Zdravko Marinković**, predsjednik Vanjskotrgovinske komore BiH, **Petar Ćorluka**, vlasnik i predsjednik Uprave Proizvodno-distributivne firme Violeta d. o. o. Grude i Lasta d. o. o. Čaplina, **Nenad Šehovac**, direktor Sektora za transport i logistiku, **Snježana Köpruner**, generalna direktorica kompanije GS Tvornica mašina Travnik, **Senad Olovčić**, direktor kompanije Porsche BH d. o. o. Sarajevo, **Paul Cronin**, generalni direktor kompanije Adriatic Metals PLC, **Karolina Pranjic**, direktorica Imaco Systemtechnika, te

Branimir Muidža, regionalni i generalni direktor Tvornice cementa Kakanj i Heildberg grupacije u BiH i Hrvatskoj.

Tokom konferencije „Leaders for the Future“ ministar privrede Kantona Sarajevo Adnan Delić dodijelio je i priznanja za brzorastuće kompanije koje imaju složenu godišnju stopu rasta (Compound Annual Growth Rate - CAGR) iz Kantona Sarajevo, koje su prvi put bile na ovom događaju i imale priliku ostvariti kontakte sa najuspješnijim kompanijama iz naše zemlje i regiona.

Skup „Leaders for the Future“ bio je prilika da se prezentira još jedan projekt važan za budućnost, a koji realizuju Poslovne novine. O čemu se zapravo radi?

S obzirom na činjenicu da naša zemlja predstavlja vrlo zanimljivu turističku destinaciju sa izuzetnim prirodnim ljepotama, kulturno-historijskim naslijeđem i povoljnim klimatskim uslovima, logičan je pozitivan trend rasta u sektoru turizma. Ipak, taj potencijal nije u potpunosti iskorišten. Zbog toga je važno da smo postojeći projekt nadopunili i segmentom turizma, pod nazivom „Gradovi/općine/opštine, biznis i turizam“.

U okviru projekta identifikovano je 30 lokalnih zajednica čiji su turistički potencijali predstavljeni kroz reportaže u posebnom prilogu specijalnog izdanja Poslovnih novina „100 najvećih“, a promovirat će se i na portalu i oficijelnim društvenim mrežama Poslovnih novina. Ovaj projekt sufinansira Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

VANJSKOTRGOVINSKA KOMORA BOSNE I HERCEGOVINE
СПОЉНОТРГОВИНСКА КОМОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
FOREIGN TRADE CHAMBER OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

RED OVI VOZ NJE ANALIZA TRŽIŠTA FIATA ŠKOLA ISTRŽIVANJE POSLOVNE MISIJE PODACI
EDUKACIJA SAJMOVI B2B SUSRETI
ZASTUPANJE INTERESA BAZE IZVOZNICIMA
BH PRIVREDE POSLOVNE INFORMACIJE
KONFERENCIJE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
POTVRDE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
EEN MREŽA ATA KARNET ARBITRAŽNI SUD JAVNA OVLAŠTENJA
SEMINARI/ŠKOLE SAVJETI

RED OVI VOZ NJE ANALIZA TRŽIŠTA FIATA ŠKOLA ISTRŽIVANJE POSLOVNE MISIJE PODACI
EDUKACIJA SAJMOVI B2B SUSRETI
ZASTUPANJE INTERESA BAZE IZVOZNICIMA
BH PRIVREDE POSLOVNE INFORMACIJE
KONFERENCIJE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
POTVRDE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
EEN MREŽA ATA KARNET ARBITRAŽNI SUD JAVNA OVLAŠTENJA
SEMINARI/ŠKOLE SAVJETI

RED OVI VOZ NJE ANALIZA TRŽIŠTA FIATA ŠKOLA ISTRŽIVANJE POSLOVNE MISIJE PODACI
EDUKACIJA SAJMOVI B2B SUSRETI
ZASTUPANJE INTERESA BAZE IZVOZNICIMA
BH PRIVREDE POSLOVNE INFORMACIJE
KONFERENCIJE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
POTVRDE STRUČNI SKUPOVI STRUKOVNA UDRUŽENJA
EEN MREŽA ATA KARNET ARBITRAŽNI SUD JAVNA OVLAŠTENJA
SEMINARI/ŠKOLE SAVJETI

www.komorabih.ba

Lanaco sa YoUCC softverom pomjera standarde carina u Evropi

Bosna i Hercegovina je od 1. avgusta počela primjenjivati Zakon o carinskoj politici BiH. To znači da je uveden savremeni sistem carinskih procedura, tj. digitalna obrada carinskih deklaracija te upotreba elektronskog potpisa

BiH je prva zemlja u Evropi koja je prešla na NCTS 5 sistem (transevropski informatički carinski sistem).

„Jako smo ponosni što smo među rijetkim državama koje primjenjuju NCTS fazu 5. To je najnovija faza i tehnički je najzahtjevnija. Već od prvog dana imamo preko 1000 tranzitnih deklaracija u našem sistemu, što nam pokazuje da sistem radi bez greške i da je postojala potreba za njim“, istakla je Dušanka Jovanović, šefica Odsjeka za internu podršku IT sektora Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine.

NCTS podrazumijeva obradu carinskih tranzitnih deklaracija bez papira. Svi učesnici u elektronskom provozu u novi sistem u UIO šalju prozivne deklaracije isključivo elektronskim putem.

„Ovo je jedan korak do priključivanja Konvenciji o zajedničkom provoznom postupku koju primjenjuje 35 zemalja u Evropi. BiH uskoro, nadamo se nakon godinu dana, postaje dio te familije u kojoj je potpuno pojednostavljen provoz kroz sve te zemlje, što znači da će roba moći da se prevozi samo sa jednim prijavljivanjem“, rekla je Svjetlana Perković, pomoćnica direktora-operativni rukovodilac Sektora za informacione tehnologije Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine.

Kompanija Lanaco iz Banje Luke trenutno je jedina kompanija koju je verifikovao UIOBiH, a koja je razvila

softver YoUCC (Your Unified Customs Code) koji omogućava olakšano popunjavanje, podnošenje i upravljanje deklaracijama u NCTS-5 sistemu.

Meridian špedicija jedan je od korisnika YoUCC aplikacije od samog početka. Nakon dva mjeseca korištenja dali su svoj osvrt o iskustvu sa softverom.

Zašto ste izabrali baš YoUCC?

„Kao neposredni sudionici u carinskom postupku tražili smo kvalitetno programsko rješenje koje će nam obezbijediti nesmetan rad. Postojalo je nekoliko rješenja za aplikaciju NCTS-a koje su nudile kompanije iz našeg regionalnog okruženja.

Svaka ponuda je detaljno analizirana putem testiranja softvera. Uzimajući u obzir sve prednosti i nedostatke pojedinih softverskih rješenja, odlučili smo se za aplikaciju YoUCC za obradu tranzitnih deklaracija kompanije Lanaco iz Bosne i Hercegovine, koja se već dokazala kao pouzdan partner kako na lokalnom tako i globalnom nivou.“

Koliko vam je aplikacija pomogla u radu, olakšala i ubrzala proces?

„Aplikacija YoUCC krajnjim korisnicima nudi pregledan i intuitivan interfejs koji je neophodan za brz i efikasan rad u aplikaciji. Takođe, aplikacija obezbjeđuje veći broj izvještaja, čime doprinosi bo-

ljem i produktivnijem upravljanju našim poslovnim procesima.

Sama administracija u aplikaciji je vrlo jednostavna, omogućava brz unos novog korisnika, unos garancija, relativno lako praćenje broja kreiranih deklaracija, kao i troškova kroz poseban modul.“

Koliko je bilo teško privići se na novi način rada kroz YoUCC aplikaciju?

„Korisnička uputstva su doprinijela bržem upoznavanju u radu sa aplikacijom, tako da smo relativno brzo savladali kreiranje i podnošenje tranzitnih deklaracija.

Neposredno pred sam početak upotrebe ovog sistema kompanija Lanaco je omogućila online prezentaciju korištenja YoUCC aplikacije te obuku naših zaposlenih u svojim prostorijama, što je doprinijelo da sam početak primjene NCTS-a bude manje stresan za nas kao krajnje korisnike“, zaključio je Dalibor Krnjaić, administrator računarske mreže Meridian špedicije.

Na ovaj način Lanaco je još jednom pokazao sposobnosti razvoja sopstvenih proizvoda i plasiranja na globalnom nivou te dokazao da BiH ima itekako kvalitetne proizvode iz IT sektora koji su komparativni na međunarodnom tržištu.

Bosna i Hercegovina i Lanaco postavili su se kao lideri u primjeni i implementaciji NCTS-5 sistema, kako u regionu tako i u Evropi.

Očekuju nas velike promjene u svijetu tahografa!

Sve na svijetu se mijenja pa tako i prijevoznike u sljedećih nekoliko godina očekuju velike promjene u svijetu tahografa

U godinama pred nama dolaze pametni tahografi druge generacije. Oni će automatski bilježiti svaki prelazak nacionalne granice unutar država EU, ali i svaku promjenu opterećenja po osovinama, odnosno utovar i istovar tereta iz vozila. Cilj je bolje i kvalitetnije kontrolirati kabotažu koja se obavlja unutar svake pojedine članice EU-a.

Osim što će sva nova vozila koja se prvi puta puštaju u promet (registriraju) u EU u budućnosti morati biti opremljena pametnim tahografom druge generacije, EU obvezuje i sve prijevoznike u međunarodnom prometu da retroaktivno, na svoja postojeća vozila, naknadno ugrade pametne tahografe druge generacije. Treba zapamtiti sljedeće datume:

- od 21. kolovoza 2023. godine – SVA vozila koja se prvi puta puštaju u promet moraju biti opremljena pametnim tahografom druge generacije
- do 31. prosinca 2024. godine – vozila koja sudjeluju u MEĐUNARODNOM prometu, a do tada su bila opremljena analognim ili digitalnim tahografom, isti moraju zamijeniti pametnim tahografom druge generacije
- do 20. kolovoza 2025. godine – samo vozila koja sudjeluju u MEĐUNARODNOM prometu, a do tada su bila opremljena pametnim tahografom prve generacije, isti moraju zamijeniti pametnim tahografom druge generacije
- do 1. lipnja 2026. godine – teretna vozila koja sudjeluju u MEĐUNARODNOM prometu, a čija je najveća dopuštena masa od

2,5 do 3,5 tona (ova vozila do sada uopće nisu trebala imati tahograf), moraju ugraditi pametni tahograf druge generacije

Počela potpuna primjena „Paketa mobilnosti“

S drugom fazom primjene „Paketa mobilnosti“ dodatno se povećava razina birokratiziranosti međunarodnog prijevoza, što će donijeti dodatne aktivnosti, ne samo za vozače već i za prijevoznike koji se moraju snaći u propisima o upućenim radnicima.

Poznati „Paket mobilnosti“ ulazi u drugu fazu provedbe budući da su se neke odredbe počele primjenjivati odmah nakon usvajanja, odnosno 1. kolovoza 2020., dok je za neke bilo predviđeno prijelazno razdoblje od 18 mjeseci, nakon čega i one moraju biti provedene u zakonodavstva država članica. Zato se pojavio pomalo neobičan datum primjene 2. veljače 2022. godine, u sredini tjedna. Dakle, počinje primjena novih propisa koje se tiču upućenih radnika.

Paket mobilnosti definiran je u više uredbi Europske komisije, a propisi su grupirani u tri skupine:

- kabotaža
- propisi o upućenim radnicima
- radno vrijeme i odmori vozača

Što nas čeka u sljedećih nekoliko godina?

Osim što nas čeka ugradnja pametnih tahografa druge generacije za sva vozila u međunarodnom prometu, spušta se i granica pa će se tahografi morati ugraditi i u vozila N1 kategorije iznad 2,5 tona najveće dopuštene mase ako sudjeluju u međunarodnom prometu.

Pojam „Paket mobilnosti“ i pojedina nova pravila o radnim aktivnostima vozača stupila su na snagu od ljeta 2020. godine. Međutim, bez obzira na nova

vozačka pravila koja su već na snazi, u nekoliko sljedećih godina prijevoznike (i vozače) čeka još nekoliko krupnih izmjena obveznim predstavljanjem pametnih tahografa druge generacije.

Pametni tahograf druge generacije

Kada su 2014. godine donesena pravila o uvođenju pametnih tahografa, nitko nije razmišljao da će to biti tek prva generacija pametnih tahografa. Detaljni propisi kako pametni tahograf (prve generacije) treba raditi i koju funkcionalnost posjedovati doneseni su 2016. godine i prva generacija pametnog tahografa postala je obvezna za sva vozila koja su prvi put puštena u promet na području EU-a od 15. lipnja 2019. godine. Međutim, već 2020. godine Uredbom (EU) 2020/1054 Europskog parlamenta i Vijeća mijenjaju se mnogi dotadašnji propisi.

Novom Uredbom se mijenja i vrsta vozila koja mora biti (retroaktivno) opremljena pametnim tahografom druge generacije. Do sada su, među ostalim, tahografom morala biti opremljena sva teretna vozila čija je najveća dopuštena masa veća od 3,5 tona, dok se od 1. lipnja 2026. godine zahtijeva i da teretna vozila N1 kategorije, čija najveća dopuštena masa iznosi od 2,5 do 3,5 tona, ako sudjeluju u međunarodnom prometu, moraju biti opremljena pametnim tahografom druge generacije. Ovo će biti velika promjena za sve vozače tzv. kombi vozila jer, osim samog postojanja tahografa, ovi vozači također moraju izvaditi svoje vozačke kartice, voditi evidenciju i poznavati sva socijalna pravila rada, vožnje, pauza, odmora i sl.

Vozači N1 vozila vode računa o vrsti ugrađenog tahografa i već su donesene dodatne odredbe koje obvezuju prijevoznike o retroaktivnoj ugradnji pametnih tahografa druge generacije u svoja

postojeća vozila. Odredbe se odnose samo na ona vozila koja sudjeluju u međunarodnom prometu. Ako prijevoznik obavlja prijevoz samo u matičnoj državi registracije – ne mora mijenjati postojeći tahograf (analogni, digitalni ili pametni tahograf prve generacije).

Do sada su se daljinskim preuzimanjem podataka s pametnih tahografa bavile samo njemačka, nizozemska i od ove godine poljska inspekcija. Najkasnije od ljeta 2024. godine ovakvom mogućnošću bi trebale biti opremljene sve inspekcije u EU.

Zašto se sve to radi?

Osnovni razlog donošenja ovih pravila o novoj generaciji pametnih tahografa kao i njihovoj retroaktivnoj ugradnji u vozila je lakša kontrola kabotaže. Naime, kabotažu je pomoću papira vrlo teško kontrolirati i utvrditi kada je vozač/vozilo prešlo nečiju graničnu crtu, koliko puta je napravio utovar i istovar unutar nečijeg nacionalnog teritorija, a pametni tahografi moraju automatski omogućiti upravo takve zapise. Dakle, pametni tahograf druge generacije će, uz sve one zapise koje radi prva generacija pametnog tahografa, automatski zapisivati i geografsku poziciju (točku) gdje je prijeđena nacionalna granica države članice.

Osim prelaska granica, pametni tahograf druge generacije ima zadatak pamtit i geografsku poziciju gdje je napravljen svaki utovar, istovar ili istodobni utovar/istovar robe.

Također će se programirati dvije

vrste tahografa – za autobuse i teretna vozila. Prilikom ispisa iz tahografa (ili kopiranja podataka s njega) vidjet će se da li je tahograf namijenjen za autobus ili teretno vozilo. A zašto kombi vozila sada bivaju opremljena tahografom? Jednostavno se želi obuzdati prijevoz robe u međunarodnom prometu s ovim vozilima te natjerati njihove vozače da poštuju sva socijalna pravila o vožnji, radu, pauzama i odmorima koja moraju poštovati vozači težih teretnih vozila.

Obveze nadzornih tijela

Međutim, novom Uredbom nisu samo prijevoznici dobili zaduženje ugradnje pametnih tahografa druge generacije. Do sada je bio propisan rok od čak 15 godina od uvođenja pametnog tahografa (15. lipnja 2019. godine) unutar kojeg su se države članice morale opremiti za njihovu kontrolu. Javna je tajna da su se do sada svega tri države u EU opremile s minimalnim količinama DSRC antena, računala i programa za daljinsko čitanje podataka s pametnih tahografa.

Do sada su se daljinskim preuzimanjem podataka s pametnih tahografa bavile samo njemačka, nizozemska i od ove godine poljska inspekcija.

Najkasnije od ljeta 2024. godine ovakvom mogućnošću bi trebale biti opremljene sve inspekcije u EU. N1 kategorija vozila, čija je najveća dopuštena masa između 2,5 i 3,5 tona najveće dopuštene mase i sudjeluju u međunarodnom prometu, moraju biti opremljena pametnim tahografom druge generacije od 1. lipnja 2026. godine, do kada se

sve inspekcijska tijela država članica moraju opremiti uređajima za daljinsko čitanje podataka s pametnih tahografa. U Uredbi se sve države obvezuje da najkasnije 3 godine od stupanja na snagu detaljnih odredbi o pametnom tahografu druge generacije sve članice moraju imati opremu i početi s daljinskim testiranjem pametnih tahografa – s obzirom na to da su detaljne odredbe objavljene 30. srpnja 2021. godine, najkasnije od ljeta 2024. godine.

Dodatna novost je da se neće čitati samo 19 blokova podataka, kako je to prvobitno bilo zamišljeno, već će se daljinskim prijenosom podataka ovog puta omogućiti prijenos 25 blokova podataka u kojima su dodatno uključeni i podaci o vremenu posljednje zabilježene pozicije vozila, ali i podaci o vremenima vožnje (neprekidnom vremenu vožnje, najduljem dnevnom vremenu vožnje za tekuću i prethodnu vozačku smjenu, najdulje vrijeme dnevne vožnje u tekućem tjednu te tjedno i dvotjedno vrijeme vožnje).

Osim u pokretu, daljinsko očitavanje podataka s tahografa će se vršiti i postavljanjem uređaja uz prometne ceste – uobičajeno ispred velikih parkirališta kako bi u slučaju potrebe (ako postoje nepravilnosti uočene daljinskim slanjem podataka) postojala mogućnost da se vozilo fizički zaustavi i obavi njegov kompletan pregled.

Prijevoznici registrirani u Bosni i Hercegovini, koji nabavljaju nova teretna vozila i autobuse, već posjeduju digitalne tahografe nove generacije u njima i dužni su ih koristiti.

Sabrina Teskeredžić

Dovršetak zakonodavnog okvira EU-a kojim se reguliraju emisije CO2 u cestovnom prometu

Europska strategija za mobilnost Komisije s niskom razinom emisije se politički obvezala predložiti prvu regulativu EU-a u području emisije CO2 iz teških vozila. Ovim trećim „Paketom mobilnosti“ Komisija ispunjava tu obvezu. Prijedlog standarda emisije CO2 za kamione i autobuse važan je dodatak zakonodavnom okviru kojim se uređuju emisije stakleničkih plinova iz cestovnog prijevoza. Taj se prijedlog nadovezuje na prijedlog za standardnu emisiju CO2 nakon 2020. za putničke automobile i kombije koji je donesen u studenom 2017. kao dio prvog „Paketa mobilnosti“.

Zakonodavni je prijedlog potreban radi ispunjavanja obveze EU-a u skladu s Pariškim sporazumom i dokazanim okvirima klimatske i energetske politike do 2030. Emisije CO2 iz sektora teških vozila predstavljaju približno četvrtinu emisije cestovnog prijevoza, a predviđa se da će se i dalje povećavati do 2030. Troškovno učinkovito postizanje ciljeva EU-a u pogledu smanjenja emisija stakleničkih plinova neće biti moguće bez sudjelovanja sektora teških vozila.

Cestovni prijevoznici, većinom mala i srednja poduzeća, inače ne bi iskoristili uštede goriva. Iako je u njihovom

dugoročnom interesu smanjenje troškova goriva kupnjom najučinkovitijih vozila, zbog tržišnih i regulatornih prepreka troškovno učinkovite i inovativne tehnologije nisu proširene na tržištu. Komisija sada predlaže da se neke od tih prepreka uklone, zajedno s drugim instrumentima kao što su Direktiva o eurovinjeti, Direktiva o čistim vozilima i Akcijski plan za infrastrukturu za alternativna goriva, koje je nedavno predložila u sklopu prethodna dva „Paketa mobilnosti“.

Komisija smatra da je najprikladnije reguliranje emisije CO2 iz teških vozila primjenom pristupa korak po korak, uz klauzulu o ranoj reviziji. Zakonodavstvo bi trebalo biti takvo da omogući iskorištavanje prvih dostupnih koristi i osigura da se troškovno najučinkovitije, već dostupne tehnologije brzo probiju na tržištu najvećih novih kamiona. Četiri glavne skupine najvećih kamiona prvi su tipovi vozila za koje će EU imati pouzdane i certificirane podatke o emisijama iz 2019. pa nadalje. Na njih otpada približno 65 do 70 posto ukupnih emisija stakleničkih plinova iz teških vozila.

Autobusi, za koje su pogonski sklopovi s niskom ili nultom razinom

emisije u najvećoj mjeri dostupni, nisu obuhvaćeni ciljevima smanjenja emisije iz ovog prvog prijedloga jer još uvijek nije spremno zakonodavstvo za prikupljanje i certificiranje podataka o emisijama stakleničkih plinova iz tih vozila. Međutim, revidirana Direktiva o čistim vozilima i Akcijski plan za infrastrukturu za alternativna goriva izravno će već sada pomoći u vođenju autobusa s niskom i nultom razinom emisije u gradovima u postupcima javne nabave. Dopunjavaju ih pomoćne mjere koje su usmjerene na ubrzanje stvaranja infrastrukture za alternativna goriva, u skladu s Akcijskim planom koji je donesen kao dio drugog „Paketa mobilnosti“.

Evropska komisija poziva Europski parlament i Vijeće da bez odgode donese ovo zakonodavstvo kako bi se izbjeglo povećanje razlike u pogledu emisije između sektora teških vozila i ostalih cestovnih vozila, kako bi se omogućilo da prijevoznici troše manje na gorivo i kako bi se osigurala dugoročna konkurentnost proizvođača i dobavljača sastavnih dijelova iz EU-a.

*Pripremila:
Sabrina Teskeredžić*

EP usvojio izmjene o AFIR-u

European Parliament

Europski parlament je 19. listopada usvojio izmjene o prijedlogu Uredbe o infrastrukturi za alternativna goriva (AFIR)

Zastupnici EP-a su se složili da postave ambicioznije ciljeve za dopunjavanje putne infrastrukture i opskrbe električnom energijom na kopnu u pomorskim lukama.

Zastupnici EP-a su se složili da postave minimalne obvezne nacionalne ciljeve za razvoj infrastrukture za alternativna goriva i zatraže od zemalja EU-a da predstavu svoj plan do 2024. o tome kako to postići. Infrastruktura za električno punjenje za teška vozila bila bi raspoređena svakih 60 km duž osnovne TEN-T mreže do 2026. godine, uz sve veće zahtjeve za potrebnom izlaznom snagom do 2030. Zastupnici Europskog parlamenta su također pomaknuli ciljne zahtjeve za stanice za punjenje na sigurnim i zaštićenim parkiralištima za kamione (SSTPA) s 2031. na 2028. i pojačali ciljeve za infrastrukturu za punjenje vodikom (svakih 100 km za razliku od 150 km u prijedlogu Komisije).

Što se tiče alternativnih goriva u lukama, zastupnici EP-a su zadržali ciljeve koje je predložila Komisija o provedbi kopnenog napajanja električnom energijom (OPS): glavne TEN-T luke će biti opremljene OPS-om do 2030. kako bi se zadovoljila potražnja. Parlament je uveo odredbe koje osiguravaju da do 2025. godine luke imaju odgovarajući broj punjenja za amonijak

i vodik, pored LNG-a, kako bi zadovoljile potražnju tržišta.

Konačno, zastupnici EP-a su predložili da se uvedu infrastrukturni ciljevi za željezničke pruge: države članice trebaju osigurati dovoljno infrastrukture za ispunjavanje ciljeva elektrifikacije iz Uredbe o TEN-T-u. Parlament je također predložio ciljeve za postavljanje stanica za punjenje vozova na baterije i stanica za dopunu vodika na željeznicama za koje elektrifikacija nije moguća ili kada su troškovi veći od koristi.

Činjenica da je Europski parlament usvojio prijedloge AFIR-a predstavlja jasne i ambiciozne ciljeve za uvođenje infrastrukture za alternativna goriva u svim vidovima transporta, posebno u cestovnom, osiguravajući pristojnu i moćnu pokrivenost TEN-T mreže električnim punjenjem stanice.

Kako bi pomogli Europskoj uniji da postane klimatski neutralna, zastupnici u Europskom parlamentu žele stanice za punjenje automobila svakih 60 km, stanice za punjenje vodikom na svakih 100 km i manje emisije iz brodova.

Parlament je 19. 10. 2022. usvojio Nacrt pravila EU-a čiji je cilj poticanje postavljanja stanica za punjenje i alternativno punjenje goriva (kao što su električne ili vodonične) za automobile, kamione, vozove i avione i održavanje održivih vozila. Nova pravila su dio paketa „Fit for 55 in 2030”, plana EU-a da smanji emisije stakleničkih plinova za najmanje 55% do 2030. godine u odnosu na razine iz 1990. godine.

Više stanica za punjenje/ dopunu goriva

Poslanici EP-a su se složili postaviti minimalne obvezne nacionalne ciljeve za postavljanje infrastrukture za alternativna goriva. Države članice će do 2024. godine morati predstaviti svoj plan o tome kako ga postići.

Prema usvojenom tekstu, do 2026. godine trebao bi postojati najmanje jedan bazen za električno punjenje automobila na svakih 60 km duž glavnih cesta EU-a. Isti uvjet bi važio za kamione i autobuse, ali samo na glavnim TEN-T mrežama i sa snažnijim stanicama. Bit će nekih izuzetaka za najudaljenije regije, otoke i ceste s vrlo malo prometa.

Zastupnici Europskog parlamenta također predlažu postavljanje više stanica za dopunu vodikom duž glavnih cesta EU-a (na svakih 100 km, za razliku od svakih 150 km, kako je predložila Komisija) i da se to učini što prije (do 2028. umjesto do 2031.).

Jednostavno punjenje

Alternativne stanice za dopunu goriva trebale bi biti dostupne svim markama vozila, a plaćanje bi trebalo biti jednostavno. Cijena bi se trebala iskazivati po kWh ili kg i biti pristupačna i uporediva. Zastupnici Europskog parlamenta također žele da se pristupna točka EU-a za podatke o alternativnim gorivima uspostavi do 2027. kako bi se pružile informacije o dostupnosti, vremenu čekanja i cijenama na različitim stanicama širom Europe.

Pripremila: Sabrina Teskeredžić

Uticaj privatne marke maloprodajnih lanaca

Privatne marke su one marke koje su u vlasništvu nekog drugoga, a ne proizvođača proizvoda. Pod privatnim robnim markama najčešće podrazumijevamo marke trgovca i distributera. Općenito, one su sinonim za one marke kojima upravlja neko drugi, a ne proizvođač

Posljednjih godina vodi se težak rat na tržištu evropske maloprodajne industrije. Najmoćnije kompanije učestvuju u žestokoj konkurenciji da privuku potrošače u trgovine uz razne atrakcije kao što su: skoro pa trajne promocije, razvoj novih finansijskih usluga, uvođenje novih programa lojalnosti kupaca itd. Potrošači posmatraju odnos cijene i kvaliteta proizvoda s obzirom na veliki broj sličnih proizvoda koji zadovoljavaju iste potrebe.

Šta se tačno podrazumijeva pod „privatnom markom“?

Asocijacija proizvođača privatnih marki (The Private Label Manufacturers Association - PLMA) nudi sljedeću definiciju: „Privatna marka proizvoda obuhvata sve prodane proizvode pod markom trgovca“.

Dakle, one su sinonim za one marke kojima upravlja neko drugi, a ne sam

proizvođač. Pri tome svu garanciju preuzima vlasnik marke, onaj koji je tražio od proizvođača da proizvede takav proizvod. Razlika između privatne marke i marke koju kontroliše proizvođač ogleda se prvenstveno u tome što se marka koju kontroliše proizvođač proizvoda ili pružatelj usluga prodaje preko više distribucijskih kanala. Privatne marke najčešće započinju svoj ciklus u „privatnom maloprodajnom lancu“.

Privatne marke se na tržištu javljaju još krajem 19. stoljeća. Britanski prehrambeni trgovac Sainsbury's izumio je privatnu marku 1869. godine. Sljedeći je Geoffroy Guichard koji je u Francuskoj 7. aprila 1904. registrovao Casino brand Tribunal de Commerce u Saint-Etienneu. Legenda kaže da je Geoffroy Guichard, vlasnik casina i veliki ljubitelj čokolade, odlučio da otvori svoju vlastitu tvornicu čokolade i prodaje svoju vlastitu privatnu marku budući da je bio posebno razočaran ne-kvalitetnim čokoladama tada proizve-

denim u Francuskoj.

Ali, velike promjene dolaze sa ekonomskom recesijom 1970-ih. Visoka inflacija dovodi do ograničavanja kupovne moći potrošača, koji tragaju za daleko jeftinijim proizvodima od domaćih i međunarodnih brendova.

Sredinom 70-ih godina u Francuskoj se prvi put u trgovačkim lancima pojavila roba pod privatnom robnom markom ovih trgovina (private label). Maloprodajni lanac Carrefour postao je pionir u kreiranju privatnih robnih marki.

Carrefour grupa već 1976. razumije interesovanje potrošača i počinje sa promocijom i dinamičnom strategijom privatnih marki za konsolidaciju njihovog pozicioniranja popustom. Uspjeh je bio vidljiv već u aprilu 1976. godine kada je njihov proizvod zauzimao 3,5% ukupnog prometa kompanije. Carrefour je odmah kopiran u SAD-u i Velikoj Britaniji (1977), a zatim i u Njemačkoj (1978). Od tada uspjeh privatne marke nikada nije padao.

Privatne marke predstavljaju brojne prilike za njihove vlasnike. Uz pomoć privatnih marki oni mogu: da privuku i zadrže klijente postižući njihovu lojalnost, da slobodnije formiraju cijene, da se koriste privatnim markama kako bi ojačali svoju pregovaračku moć kada su u pitanju proizvođači, kao i da ostvare veći profit negoli prodajom generičkog proizvoda (jer i privatna marka podrazumijeva postizanje veće cijene od generičkog proizvoda) i unaprijede vlastiti imidž.

Prednosti proizvođača privatnih marki (čak i onih koji imaju svoje jake marke) su sljedeće: učinkovitije iskorištavanje kapaciteta (prebacivanje fiksnih troškova na veći broj proizvedenih jedinica), jačanje partnerskih odnosa sa posrednikom (kanalima distribucije), usmjeravanje napora na proizvodnju, disperzija rizika tržišnog neuspjeha. Osnovna opasnost za proizvođače koji imaju jake svoje marke ogleda se u tome da privatne marke postanu glavni uzrok manjeg uspjeha njihove marke zbog pada udjela i prodaje, a tu je i narušavanje njihovog imidža.

Prilikom uvođenja privatnih marki postoji nekoliko etapa. Prva etapa je traženje marki sa nižom cijenom i nižim kvalitetom. Drugu etapu karakteriziraju napor pri stvaranju identiteta privatnih marki. Treću etapu čine napor usmjereni na kvalitet proizvoda i izjednačavanje kvaliteta privatne mar-

ke sa markom proizvođača. Posljednju etapu čini težnja za liderstvom privatnih marki u određenim kategorijama proizvoda.

Možemo razlikovati tri generičke strategije u evropskoj maloprodajnoj prehrambenoj industriji:

1. Strategija visokog kvaliteta: Kvalitet privatnih marki je ekvivalentan onome koje imaju MNCs' (domaće i međunarodne marke) sa 5 do 10% nižom cijenom. Najbolji primjer su proizvodi Classic-Cola koje je uveo Sainsbury's u aprilu 1994. godine kao uspješnu kopiju Coca-Cole, a koji je uskoro činio više od 10% od ukupne prodaje cola na britanskom tržištu.
2. Strategija niske cijene: Kvalitet i cijena privatnih marki su uglavnom niže od onih marki koje su domaće i međunarodne, ciljaju na klijente sa niskom kupovnom moći.
3. Strategija mješavine visokog kvaliteta i niske cijene: Ovdje su privatne marke promjenljive u zavisnosti od toga kojeg je kvaliteta maloprodajna prehrambena industrija, u kojoj zemlji djeluje prehrambeni trgovac i sl. Tako njemački veliki prehrambeni trgovac Aldi prodaje u svojim trgovinama obje vrste privatnih marki - i one koje su niske cijene i vrlo često lošeg kvaliteta i one koje su blizu standardima MNCs' nacionalnim i međunarodnim markama (Albrecht kafa, Tandil deterdžent).

Privatne marke su jeftinije i iz drugih razloga. Recimo:

- nema velikog ulaganja u razvoj, već se ide u ono što tržište sigurno traži;
- nema većeg ulaganja u promociju;
- distribucija je jednostavnija pa je time i jeftinija;
- proizvođači, ukoliko se ne radi o kanibalizaciji, mogu za druge raditi i ispod cijene koštanja, tj. ako im je ona pokrivena u postojećim markama, tada na dopunske mogu ići s pokrićem varijabilnih troškova i samo dijelom fiksnih (princip kalkulacije graničnih troškova i doprinosa za pokriće).

Kako potrošači postaju sve kritičniji, zahtjevniji, ali otkrivaju i da je potrošnja važan dio njihovog životnog stila (prvenstveno ako im to raspoloživi prihodi dozvole), na ovom će se području i dalje događati brze i značajne promjene.

Istraživanjem o ulozi i značaju privatnih marki u maloprodajnim lancima

PLMA Amsterdam

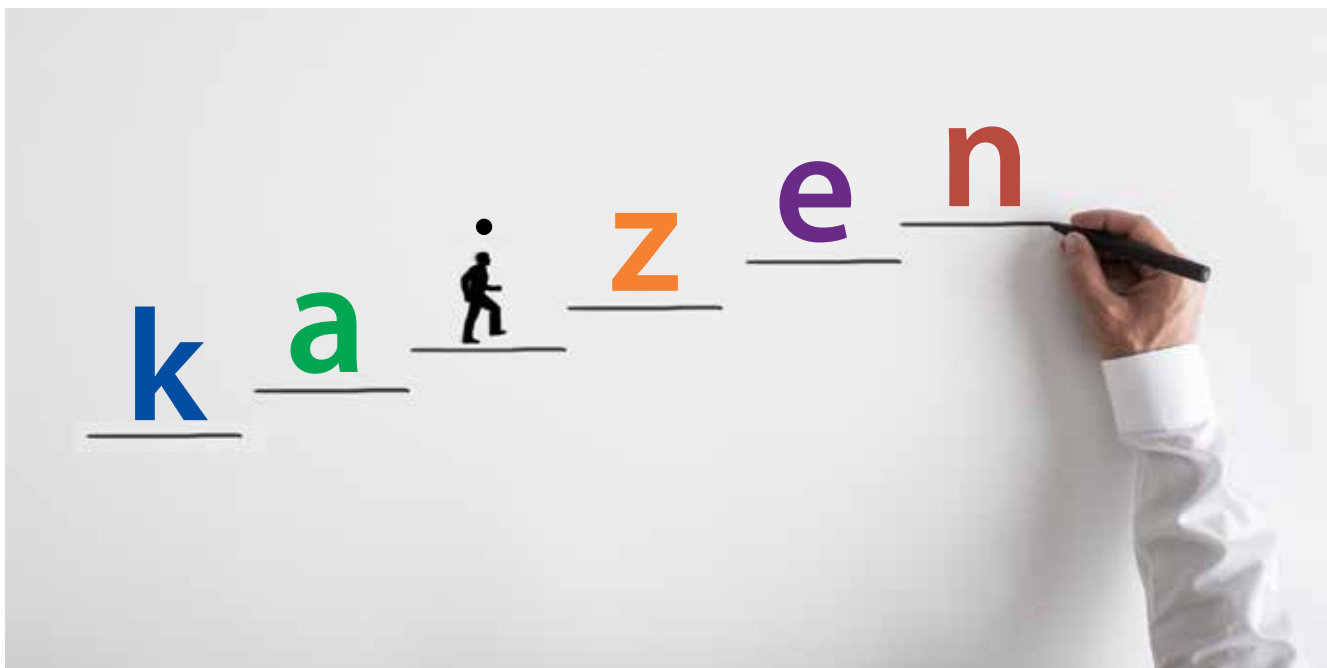
Treba napomenuti da se svake godine održava najveći sajam privatnih robnih marki PLMA u Amsterdamu (Nizozemska) na kojem učestvuju izlagači, proizvođači i dobavljači roba široke potrošnje iz više od 60 zemalja. Ove godine Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine je organizovala posjetu 7 bh. kompanija ovom međunarodnom sajmu.

uvidamo važnost strateškog partnerstva između članova prehrambenog lanca kako bi se bolje suočili sa globalnom konkurencijom. Uspješno strateško partnerstvo je moguće ostvariti uz povoljnu „poslovnu klimu“, koja se temelji na povjerenju između partnera i na uspješno obavljenom poslu koje im je povjeren bez obmana i laži.

Kad se uzmu u obzir svjetske globalne i nacionalne tendencije, onda se može reći da će udio privatnih marki i dalje rasti. Naime, svijet se sve više globalizira, jaki trgovački lanci prodiru svuda, pa se američki, evropski i japanski lanci sreću i u Rusiji i Kini. Sve više jača koncentracija u trgovini, a time jača i moć i snaga trgovine u odnosu na proizvođače. Raste broj velikih prodajnih mjesta gdje je kupovina sve više impulzivna. Trgovina će zadržati samo one marke proizvođača koje su zaista jake i kojima je lojalnost potrošača velika. Treba napomenuti da, za razliku od zemalja u okruženju koje su usvojile zakonsku regulativu za utvrđivanje robnih marki, BiH nema pripremljen nijedan zakon iz tog područja.

Mersiha Selmanović

KAIZEN – LEAN MANAGEMENT

KAIZEN je metoda konstantnog poboljšanja. Potiče od japanske riječi „kai“, koja znači promjena, i riječi „zen“, koja znači poboljšati. Suštinski prevod bi bio promjena na bolje koju sprovode svi, svakog dana, na svim nivoima jedne kompanije. Kaizen potiče iz najbolje prakse japanskog menadžmenta, a posvećen je poboljšanju produktivnosti, efikasnosti, kvalitete i poslovne izvrsnosti uopšte. Mala poboljšanja koja se primjenjuju na ključne procese generišu povećanje profita uz dobijanje lojalnosti klijenata.

Cilj Kaizen filozofije je smanjenje gubitaka unutar kompanije, tj. eliminacija momenata koji uključuju troškove, a da se na taj način ne generišu novi troškovi. Ovaj način razmišljanja se ne odnosi samo na radno mjesto u kompaniji već obuhvata i dobavljače i zdravlje pojedinih radnika, a može se primijeniti i općenito na cjelokupan način razmišljanja jedne osobe koja teži za konstantnim poboljšanjem kvalitete svoga života.

Izraz Kaizen skovao je Taiichi Ohno, takozvani otac sistema proizvodnje automobilske kompanije Toyota. Naime, upravo se za Toyotu ovaj pojam i najvi-

še veže. Kako bi smanjili gubitke u proizvodnom procesu, tamošnji su rukovodioci tražili načine da reduciraju korake u kojima se gubi vrijeme, a da pri tome ne stvore nove troškove. I to se nije odnosilo samo na procese na proizvodnoj traci nego i na cjelokupno poboljšanje kvalitete života radnika.

Konsultant Masaaki Imai bio je angažovan za provedbu ove filozofije i njeno rastavljanje na dijelove koji se lako mogu implementirati u tvornicu te je upravo zahvaljujući njemu Kaizen postao kasnije poznat diljem čitavog svijeta. Tako se i danas brojne kompanije, vidjevši Toyotin uspjeh, neovisno o tome čime se bave, koriste načelima koje je Imai postavio još 1985. u svojoj knjizi „Kaizen: Japanese Spirit of Improvement“.

Kaizen metoda je bazirana na sljedećim principima:

1. stvori vrijednosti za kupca (Creating customer value)
2. obezbijedi flow (eliminirati sve neefikasnosti unutar sistema)
3. idi na Gembu (Gemba je mjesto gdje se posao događa i gdje se stvara vrijednost)

4. osnaži ljude (organizuj svoj tim, postavi ciljeve timu i obezbijedi sisteme i alate da ih ostvare)
5. vizualni menadžment (govori na osnovu podataka)

Kaizen kompanijama nudi mnoge vrijedne pogodnosti. Neki od njih su:

1. veće zadovoljstvo osoblja
2. poboljšano zadovoljstvo kupaca
3. smanjenje fluktuacije osoblja
4. ojačana lojalnost zaposlenih
5. niži troškovi
6. veća efikasnost i produktivnost
7. bolje rješavanje problema

Jedna od najznačajnijih karakteristika ove metode je da veliki rezultati proističu iz mnogo malih promjena koje se akumuliraju tokom vremena. Međutim, to ne znači da Kaizen znači male promjene. Kaizen znači da su svi uključeni u proces poboljšanja rada i kvaliteta jedne kompanije, a proces bi trebao započeti od vrhovnog menadžmenta kompanije, koji ima najvažniju ulogu u ovom procesu, preko svih ostalih menadžera pa do redovnih zaposlenika. Kada najviši menadžment pokaže svoju dugoročnu posvećenost

kontinuiranom poboljšanju, menadžeri neizbježno slijede inicijative ove filozofije, a radnici lično razvijaju Kaizen način razmišljanja.

Ono što je univerzalno kod zaposlenih (i svih ljudi, uopšte) je da pružaju otpor prema svakoj vrsti promjene, ali sprovođenje ove metode je dalo organizacioni boljitak u samom startu i povećalo produktivnost. Primjena Kaizen principa obraća pažnju na detalje i praktični aspekt posla, a rezultati ne izostaju.

Bitno je naglasiti da je timski rad suština ove filozofije. To podrazumijeva redovne sastanke tima koji uključuju rasprave o poboljšanjima, promjenama i projektima.

U sadašnjem trenutku dobar odnos između poslodavca i zaposlenog pravi razliku između šefa i lidera.

Kaizen metoda ima veliki doprinos poboljšanju tog odnosa zato što su uz njenu pomoć postignuća jedne kompanije rezultat zajedničkog napora svakog zaposlenog. Kompanije koje žele da

imaju vodeću poziciju na tržištu stalno rade na poboljšanju svog proizvoda ili usluge, smanjenju troškova i, što je možda najvažnije, motivaciji cijelog osoblja da pruži svoj maksimum. Takođe, kompanije koje ne ulažu u istraživanje i razvoj nestaju sa tržišta. U tom smislu, Kaizen metoda pomaže da shvatimo da možda način koji koristimo pri obavljanju našeg posla nije najefikasniji način koji postoji.

Alati Kaizen metode

Kaizen metodologija koristi različite alate u zavisnosti od cilja. Recimo, „5S“ alat se često koristi u lean proizvodnji kako bi se osiguralo da su radna mjesta efikasna, produktivna i sigurna, JIT (Just in time) i Kanban se koriste za kontrolu inventara. Pet zašto (šta, kada, gdje, zašto i ko) je alat koji se koristi za otkrivanje temeljnog uzroka problema, dok je mapiranje tokova vrijednosti analitički alat koji se koristi za identifi-

kaciju mjesta za eliminaciju otpada.

Tehnika „5S“ predstavlja suštinski koncept ove metode sa ciljem poboljšanja efikasnosti i produktivnosti, obezbeđujući zaposlenima prijatan organizacioni i poslovni ambijent. Suštinski, ova tehnika sprovodi ono što je Japancima veoma važno – da poslovni prostor bude čist i ureden, da se sve sortira ponovo tako da bude pregledno i uredno, da se izbací višak i skloni sve što odvlači pažnju. Također, tehnika podrazumijeva da se pravila standardizuju i da se uspješno implementira samodisciplina.

I za kraj

Masaaki Imai, menadžment guru i osnivač Kaizen instituta, kaže: „Poruka Kaizen strategije je da ne treba proći niti jedan dan bez neke vrste poboljšanja na bilo kojem mjestu u kompaniji.“

Pripremila: Aida Vidimlić

VANJSKOTRGOVINSKA KOMORA BOSNE I HERCEGOVINE
СПОЉНОТРГОВИНСКА КОМОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

SEKTOR ZA EDUKACIJU

SEKTOR ZA EDUKACIJU Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine djeluje na području profesionalnog osposobljavanja i permanentnog obrazovanja s posebnim naglaskom na preduzetništvo i menadžment, sa ciljem da:

- Razvija i promovira preduzetništvo;
- Organizira i realizira konferencije i susrete;
- Povezuje ideje, novac i znanje;
- Razvija, promovira i izvodi programe preduzetničkog i menadžerskog osposobljavanja (seminari, radionice, okrugli stolovi, konferencije, stručni skupovi, in-house edukacija, licencirana osposobljavanja prema važećim nacionalnim i međunarodnim akreditacijama, projekti itd.).

Visokovidljiva odjeća - reflektujućí prsluci

U 2021. godini proveden je regionalni proaktivni nadzor visokovidljive odjeće - reflektujućih prsluka kojeg su zajednički realizovale zemlje zapadnog Balkana pod pokroviteljstvom Instituta za mjeriteljstvo Njemačke. U Bosni i Hercegovini proaktivni nadzor su realizovali Agencija za nadzor nad tržištem BiH, Federalna uprava za inspeksijske poslove, Republička uprava za inspeksijske poslove i Inspektorat Brčko distrikta BiH u skladu sa Naredbom o ličnoj zaštitnoj opremi („Službeni glasnik BiH“, broj 75/10). Ciljevi proaktivnog nadzora su bili utvrđivanje stanja na tržištu reflektujućih prsluka u Bosni i Hercegovini sa aspekta sigurnosti, uklanjanje sa tržišta proizvoda koje bi mogli predstavljati opasnost za korisnike, povećanje sigurnosti potrošača i jačanje svijesti poslovnih subjekata o stavljanju na tržište sigurnih proizvoda. Tokom provedbe proaktivnog nadzora reflektujućih prsluka izvršeno je 11 inspeksijskih kontrola i kod 5 modela prsluka utvrđene su neusklađenosti, od čega su 4 modela predstavljala ozbiljan rizika za potrošače. Poslovni subjekti su dobrovoljno ili po nalogu inspeksijskih organa izvršili povlačenje sa tržišta reflektujućih prsluka u količini od 10.733 komada. Zbog navedenog odlučeno je da se i u 2022. godini realizuje proaktivni nadzor reflektujućih prsluka i da

se u ovom broju Infokoma fokusiramo upravo na navedeni proizvod.

Osnovne informacije o reflektujućim prslucima

Odjeća visoke vidljivosti namijenjena je da pruži uočljivost nosiocu u svim svjetlosnim uslovima kada ga gledaju

rukovaoci vozila ili druge mehanizovane opreme tokom dnevnih uslova i pod osvjetljenjem farova u mraku. Osnovni zahtjevi se odnose na boju i retrorefleksiju, kao i na minimalne površine i materijal visokovidljive odjeće.

Reflektujućí prsluci spadaju u II kategoriju lične zaštitne opreme i prema Naredbi o ličnoj zaštitnoj opremi mogu se staviti na tržište Bosne i Hercegovine

Naredba o ličnoj zaštitnoj opremi

Naredbom o ličnoj zaštitnoj opremi (u daljnjem tekstu: Naredba LZO) propisuju se uslovi pod kojima se lična zaštitna oprema stavlja na tržište, u upotrebu i slobodan promet te osnovni sigurnosni zahtjevi koje mora ispuniti kako bi se osigurala zaštita zdravlja i sigurnost korisnika.

Članom 4. Naredbe LZO propisano je da se lična zaštitna oprema može staviti na tržište Bosne i Hercegovine ili u upotrebu **samo ako ne ugrožava zdravlje i sigurnost korisnika**, pod uslovom da se pravilno održava i koristi u skladu s predviđenom namjenom te ne utiče na zdravlje ili sigurnost ljudi, domaćih životinja ili imovine.

Članom 6. Naredbe LZO propisano je da lična zaštitna oprema mora ispunjavati osnovne zdravstvene i sigurnosne zahtjeve navedene u Aneksu II Naredbe LZO.

Reflektujućí prsluci ne ugrožavaju zdravlje i sigurnost korisnika ako ispunjavaju odredbe navedene u Aneksu II Naredbe LZO i sigurnosne zahtjeve propisane u bosanskohercegovačkom standardu BAS EN ISO 20471:2014, kojim je preuzet evropski standardi EN ISO 20471:2013. BAS EN ISO 20471:2014 utvrđuje zahtjeve za odjeću visoke vidljivosti koja može vizualno signalizirati prisustvo korisnika.

ili u upotrebu samo ako ne ugrožavaju zdravlje i sigurnost korisnika, pod uslovom da se pravilno održavaju i koriste u skladu s predviđenom namjenom.

Obavezne informacije na reflektujućem prsluku

U skladu sa zahtjevima propisanim u Naredbi o ličnoj zaštitnoj opremi, standardima BAS EN ISO 20471 i BAS EN ISO 13688 svaki reflektujućí prsluk mora biti označen sljedećim informacijama:

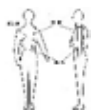
a) znakom usklađenosti;

b) imenom, trgovačkom markom ili nekom drugom identifikacijom proizvođača ili njegovog ovlaštenog zastupnika;

c) oznakom tipa proizvoda, komercijalnim imenom ili kodom;

d) oznakom veličine ili grafičkim simbolom;

e) oznakom standarda BAS EN ISO 20471:2014 ili EN ISO 20471:2013;

f) piktogramom i klasom izvedbe gdje x označava klasu izvedbe 1, 2 ili 3;

g) podatkom o održavanju putem simbola održavanja ili maksimalnog broja pranja ukoliko je isto predviđeno, npr. max 25 x.

Prethodne oznake moraju biti postavljene na takav način da su vidljive, čitljive i neizbrisive tokom predviđenog vremenskog roka upotrebe. Oznake ili natpisi koji mogu dovesti u zabludu korisnika po pitanju sličnosti sa gore navedenim oznakama se ne smiju postavljati na proizvod.

Informacije uz proizvod

Odredbom tačke 1.4. Aneksa II Naredbe LZO i tačke 9. BAS EN ISO 20471 reflektujućí prsluci se isporučuju kupcu sa informacijama napisanim najmanje na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini. Sve informacije mora-

ju biti nedvosmislene. Daju se sljedeće informacije:

a) ime, trgovačka marka ili neka druga identifikacija proizvođača ili njegovog ovlaštenog zastupnika;

b) naziv i puna adresa proizvođača i/ili njegovog ovlaštenog zastupnika (može biti navedena elektronska ili druga adresa na koju se mogu poslati povratne informacije o proizvodu);

c) oznaka tipa proizvoda, komercijalno ime ili kod;

d) objašnjenje piktograma i klase izvedbe 1, 2 ili 3;

e) podatak o održavanju ili maksimalni broj pranja ukoliko je isto predviđeno;

f) broj standarda i godina izdanja;

g) svi glavni sastavni materijali svih slojeva zaštitne odjeće;

h) uputstva za upotrebu u skladu sa standardom:

– testove koje nosilac mora provesti prije upotrebe;

– podešavanje - kako se oblači i skida;

– upute za odgovarajuću upotrebu proizvoda kako bi se smanjio rizik od povreda;

– ograničenja upotrebe (npr. temperaturni raspon);

– uputstva za skladištenje i održavanje, sa maksimalnim periodima između provjera održavanja;

– potpuna uputstva za čišćenje i/ili dekontaminaciju (npr. temperatura čišćenja, proces sušenja, pH vrijednost, mehaničko djelovanje, maksimalni broj ciklusa čišćenja, proizvodi za čišćenje);

– upozorenja o problemima koji bi mogli naići (npr. kućno pranje kontaminirane odjeće, opasna nepravilna upotreba);

– pojednosti o dodatnim dijelovima zaštitne odjeće koje je potrebno koristiti da bi se postigla predviđena zaštita;

– pojednosti o svim značajnim ergonomskim ograničenjima upotrebe proizvoda;

– upute o tome kako prepoznati starenje i gubitak performansi u proizvodu (npr. faktori koji mogu smanjiti zaštitu);

– uputstva za popravku (popravke ne bi trebalo da ugroze performanse odjeće i uputstva bi trebala savjetovati, recimo da popravku vrše odgovarajuće kvalifikovane kompanije ili upozorenje da to ne

radite sami;

i) upućivanje na dodatnu opremu, ako je relevantno;

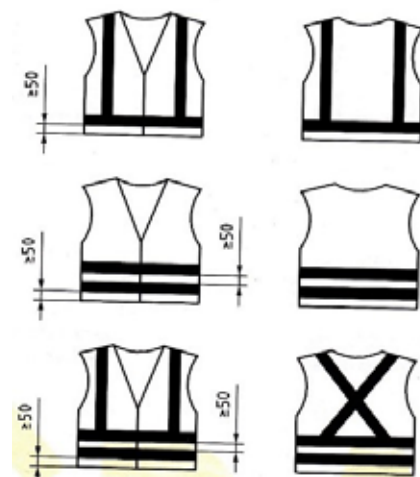
j) vrsta ambalaže pogodne za transport, ako je relevantno;

k) uputstva za recikliranje, sigurno uništavanje i odlaganje prema potrebi (npr. mehanički prekid ili spaljivanje proizvoda);

l) tekst: Navedeni maksimalni broj ciklusa čišćenja nije jedini faktor koji se odnosi na vijek trajanja odjevnog predmeta. Vijek trajanja proizvoda će takođe zavisiti od upotrebe, skladištenja itd.

Reflektujuće trake

Posebnu pažnju treba obratiti na reflektujuće trake koje se postavljaju na visokovidljivu odjeću. Širina reflektujuće trake treba da bude jednaka ili veća od 50 mm. Takođe, razmak reflektujuće trake od ruba i između traka kod 2 i više traka treba biti jednak ili veći od 50 mm.

Za više informacija o reflektujućim prslucima i drugim neprehrambenim proizvodima posjetite internetsku stranicu Agencije za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine (www.annt.gov.ba).

Tekst pripremio:

Samir Bekto (samir.bekto@annt.gov.ba)

Pomoćnik direktora

*Želimo
Vam sretnu
i uspješnu
novu 2023.
godinu*

*Season's Greetings and Best Wishes
for The New Year 2023*

**VANJSKOTRGOVINSKA KOMORA BOSNE I HERCEGOVINE
СПОЉНОТРГОВИНСКА КОМОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
FOREIGN TRADE CHAMBER OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**